

UČITEĽSKÉ NOVINY

52/2014, 17. september 2014

Dvojtyždenník o školstve a vzdelávaní

Rozširované bezplatne, Ročník LXI

Pestovať sebavedomie

Uplatnili sa. Ako kardiologička v Spojených štátoch amerických. Ako IT odborník v Holandsku. Ako dizajnér v Nemecku.

Ako architekt v Číne. Ako medailér vo Francúzsku. Ako režisér v Česku. Ako herečka v Taliansku. Ako operná speváčka v Rakúsku. Ako novinár v Izraeli. Ako vedec vo Švajčiarsku. Ako diplomat v Organizácii Spojených národov...

Za každým z dosiahnutých postavení sú príbehy o mnohých neznámych, ale zároveň o výnimočnom výsledku, ku ktorému sa prepracovali. Každý s inou mierou talentu, usilovnosti, pracovitosti či trpezlivosti. Aj ich cesta k úspechu mala zákruty, serpentíny, stúpania, klesania, výtlky i rovné úseky. No každý z nich si v symbolickom batôžku zo Slovenska niesol do sveta čosi cenné. V rôznych dobách pomenované inak, no významom si blízke: „Pomôž si sám, aj pán Boh ti pomôže,“ alebo: „Každý je strojom svojho šťastia.“ Recept na úspech im ponúkla škola života.

V lete som sa ako darca krvi dostal do talianskeho Solferina, kde štyridsaťtisíc mŕtvych v rakúsko-francúzsko-talianskej vojne roku 1859 podnietilo Henriho Dunanta (1828 – 1910) založiť roku 1863 Medzinárodný Červený kríž, najhumánnejšiu organizáciu sveta. V Medzinárodnom múzeu Červeného kríža a Červeného polmesiaca v Ženeve som, ako už tisíce iných predomnou, videl expozície o utrpení ľudí za svetových vojen a medzinárodných konfliktov. A príklady nádeje.

Človek tam uvažuje nad mnohým. Raz mu šedivejú vlasy, ak čosi z videného prežil aj na vlastnej koži. Vracia sa do detstva. Ak mu vojna či nevyliciteľná choroba vzala blízkeho, prežíva opäť čas, v ktorom sa to stalo. Dieťa, mládenec, dievča, vydatá žena, zrelý muž, starec či babička, ktorá sa nedočkala vnúčať...

Keď nás spolu s inými darcami krvi, ktorí si v Ženeve preberali ocenenia za opätovnú mnohonásobnú humanitu, lanovka vyviezla pod Mont Blanc (4 810 m n. m.), na Aiguille du Midi (3 842 m n. m.), jasná obloha nad nami a strmé hlbiny zvažujúce sa do francúzskeho Chamonix pod nami evokovali veľkosť i malosť súčasne. Niečo, čo mnohí pochopili už v škole. Že v každom z úspešných musí byť sebavedomie.

Že škola môže (mala by a musí?) žiaka okrem iného naučiť, aby si uvedomil svoju dôležitosť. Vstúpiť mu potrebné sebavedomie. Aby si predstavil a osvojil „vlastnú veľkosť“. Nie malosť, za ktorú sa tí menej ambiciózní neraz skrývajú v medzinárodných porovnaníach veľkosti a malosti štátov.

Ja už od školských čias so sebou nosím – a z „tanistry“ z času na čas vyberám – myšlienku nášho Milana Rastislava Štefánika (1880 – 1919): „Nech každý z nás je dnes lepším, ako bol včera, a vlast' naša bude veľká a slávna.“ Ale tiež sa v nej nájdu aj slová nemeckého dramatika Augusta von Kotzebue (1761 – 1819): „Každý človek si tvorí svoju vlastnú veľkosť. Trpaslíci ostávajú trpaslíkmi, i keď sedia na vrcholoch Alp.“

Milan SOUKUP

Minister Peter Pellegrini stihol prebrať s čerstvými prvákmi v Banskej Bystrici aj ich nový rozvrh hodín.

Foto Ľubomír PAJINKA

Školský orchester vedie nový dirigent

V novom školskom roku otvorilo na Slovensku svoje brány viac ako 3 300 základných a stredných škôl. Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Peter Pellegrini začal nový školský rok na školách v Banskej Bystrici. Najskôr sa zúčastnil na slávnostnom otvorení školského roka v Základnej škole (ZŠ) Slobodného slovenského vysielateľa na Skuteckého ul., ktorú sám v minulosti navštevoval.

„V živote by som si nebol pomyslel, keď som bol taký maličký a prišiel do tejto školy, že raz sa na ňu vrátim ako minister školstva. Je to dôkaz, že aj z takých malých špuntov, akí tu dnes sedia, môžu vyrásť osoby, ktoré budú mať možnosť ovplyvniť svoj svet. Želám im v rozlete veľké krídla, aby sa im darilo a aj rodičom, ktorých čaká náročné obdobie,“ uviedol minister vo svojom príhovore k prvákovi a ich rodičom. Po ňom zavítal do jednej z prváckych tried a prezrel si aj priestory školy. Následne sa presunul do ZŠ na Triede SNP a na Gymnázium J. G. Tajovského, kde ho študenti privítali potleskom. „Som ne-

smierne rád, že tu dnes na tomto nádvorí môžem byť, pretože ho dôverne poznám. Milí spolužiaci, aj keď som na tejto škole maturoval pred dvadsiatimi rokmi, stále sa vo mne ozývajú spomienky na školu, kde som získal najviac naozajstných kamarátov,“ povedal gymnazistom minister vo svojom príhovore. Okrem iného tiež pripomenul maturantom, aby pri výbere vysokej školy zvolili takú, ktorá ich dobre pripraví na trh práce a ďalší život.

Minister v metropole stredného Slovenska navštívil aj novozriadenú pobočku Súkromnej ZŠ pre žiakov s autizmom, Materskú školu na Ul. 29. augusta a na záver aj

pedagógov na ZŠ J. Bakossa, ktorú chceli mestskí poslanci zrušiť. Minister pedagogom a vedeniu školy zdôraznil, že teraz je na nich, aby našli také programy, ktoré budovu naplnia a dokážu opodstatnenie zachovania školy.

Od nového školského roka začali platiť ustanovenia novely školského zákona prijatej ešte za bývalého vedenia, podľa ktorej bude podmienkou na prijatie uchádzačov o štúdium na gymnáziách priemer známok z povinných vyučovacích predmetov do 2,0. Do úvahy sa budú brať známky z koncoročného vysvedče-

(pokračovanie na strane 2)

Dištančné vzdelávanie z pohľadu tútora

Pedagógovia majú záujem o vzdelávanie k tvorbe školských vzdelávacích programov (ŠKVP). Pozitívne hodnotia jeho dištančnú formu v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*. Dali sme priestor niekoľkým tútorom zo základných škôl, z gymnázií, ale aj zo stredných odborných škôl, aby sa o cenné zážitky podelili aj s učiteľmi, ktorí o zapojení sa do dištančného vzdelávania ešte len uvažujú.

Ako prvú sme oslovili PaedDr. Moniku Reiterovú, ktorá je nielen tútorkou dištančného vzdelávania, ale aj spoluautorkou testov pre základné školy a gymnáziá. Spolupracovala aj pri úpravách vzdelávacieho portálu. Ako hodnotí ročné on-line vzdelávanie k tvorbe školských vzdelávacích programov v systéme

ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov?

Som veľmi rada, že som v tíme, ktorý sa môže prezentovať vytvorením spomínaného vzdelávacieho programu. Bola som lektorkou aj v prezenčnej forme vzdelávania. Dištančná forma vzdelávania sa mi páči napriek tomu, že nemám priamy kontakt s frekventantmi. Pevne stanovený čas on-line diskusie je v istom zmysle zväzujúci, ale osobne mi vyhovuje. Viem si napláňovať ostatné činnosti a dobre zvládam sklbiť s touto prácou aj rodinné povinnosti. Pátrala som po ďalších vzdelávaníach pre učiteľov rýdzo dištančnou formou, našla som však len dve. Myslím si, že v tomto smere sme jasne na vedúcej pozícii.

V čom bola pre vás práca tútorky prínosom? A ako hodnotíte z tejto pozície diš-

tančné vzdelávanie pre pedagogických zamestnancov, ktorí sa doň zapojili?

Súhlasím s väčšinou frekventantov, že vzdelávanie k tvorbe ŠKVP malo veľa prínosov. Mnohí sa dostali hlbšie do problematiky tvorby ŠKVP a začali chápať dvoj úrovňový model vzdelávania. Mnohí sa oboznámili s novými metódami a formami práce v rámci vyučovania a ako najväčší prínos hodnotím objasnenie problematiky formulovania vzdelávacích cieľov a výkonnov. Táto problematika je pre učiteľov veľmi komplikovaná a náročná. Získala som prehľad o tom, v čom sú nedostatky súčasných učiteľov, ktoré témy by bolo vhodné učiteľom viac priblížiť. Zistila som, že mnohé veci nie sú písané jednoznačne, a preto sú rôzne výklady a pochopenia.

Odporúčali by ste pokračovanie tohto vzdelávania aj v budúcom období?

Jednoznačne. Možno nie v tomto rozsahu, určite by sa dalo rozdeliť na viacero modulov a učiteľ by si vybral, v ktorom sa chce vzdelávať. A čo je dôležité, dalo by sa doplniť aj o ďalšie špecifické témy.

(pokračovanie na strane 3)

Európska únia

Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ
Kód ITMS: 26110130085

Stav školských knižníc za rok 2013

Strany 4 – 6

Štartujeme novú plavebnú sezónu

Strana 6

Niečo som dostala a chcem to odovzdávať ďalej

Školstvo v regiónoch

Strana 7

Stredoškolskí profesori vo svete

Strana 8

OZNAM

Nový štátny tajomník ministerstva

Nového štátneho tajomníka Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR Juraja Draxlera uviedol 11. septembra do funkcie minister Peter Pellegrini. Juraj Draxler bude prioritne zodpovedať za oblasť regionálneho školstva a vysokých škôl. „Najbližšou prioritou pre nového štátneho tajomníka bude príprava balíka školských zákonov, ktoré by mali byť predložené do medzirezortného pripomienkového konania už o niekoľko týždňov,“ povedal minister P. Pellegrini.

„So situáciou v rezorte som sa oboznámil ako poradca ministra a aktívne sa budem zapájať do tvorby novej legislatívy. Prioritou nového vedenia rezortu je zdynamizovanie a modernizácia regionálneho školstva a celého systému vzdelávania. Rád budem pokračovať v osobných stretnutiach s riaditeľmi škôl, s učiteľmi a so žiakmi, s predstaviteľmi mimovládnych organizácií a so zriaďovateľmi,“ uviedol Draxler.

J. Draxler ako bývalý vysokoškolský učiteľ a výskumný pracovník považuje za prioritu sfunkčnenie grantového systému a priťahovanie väčšieho objemu peňazí z Európskej únie do slovenskej vedy a výskumu. Nový štátny tajomník už v tejto chvíli pripravuje zefektívnenie analytických procesov v rezorte a rozšírenie a dobudovanie Inštitútu vzdelávacej politiky, ktorý bude hlavným analytickým centrom rezortu.

Juraj Draxler (1975) vyštudoval komparatívnu politológiu na University of York vo Veľkej Británii ako štipendista britskej vlády a integrované sociálne vedy na Jacobs University v Brémach v Nemecku. V minulosti pôsobil ako novinár v agentúre Reuters. V oblasti školstva, vedy a výskumu začal pracovať roku 2005 ako výskumný pracovník prestížneho Centre for European Policy Studies v Bruseli. Ako vysokoškolský učiteľ pôsobil na University of New York v Prahe a vyučoval aj na Anglo-americkej univerzite v Prahe. V lete 2014 sa stal poradcom ministra školstva, vedy, výskumu a športu. Aktívne ovláda anglický, francúzsky a ruský jazyk, komunikuje aj v nemčine. (tlo)

VZDELÁVANIE

Poukazy na mimoškolskú činnosť

Do 10. septembra mali základné a stredné školy povinnosť vydať svojim žiakom vzdelávacie poukazy na mimoškolskú činnosť. Následne si žiak spolu s rodičmi vyberie do 25. septembra konkrétne záujmové vzdelávanie a poukaz odovzdá škole alebo školskému zariadeniu, ktoré vzdelávanie poskytuje. V školskom roku 2014/2015 má vzdelávaci poukaz hodnotu 29,3 eura, čiže 2,93 eura na mesiac. Škola nemôže brániť svojim žiakom, aby poukaz použili v inej škole alebo školskom zariadení. Žiak nie je povinný poukaz odovzdať žiadnemu poskytovateľovi záujmového vzdelávania. V takomto prípade sa nevyčerpané finančné prostriedky presúvajú na iný účel v rozpočte rezortu školstva. V školskom roku 2013/2014 bolo využitých 579 912 poukazov, za ktoré ministerstvo vyplatilo zriaďovateľom takmer 17 miliónov eur. (mš)

Zo stánku NÚCEM na minuloročnej Európskej noci výskumníkov.

Pridaná hodnota vo vzdelávaní na Európskej noci výskumníkov

KVALITA ŠKÔL

Aj v tomto roku sa môžete stretnúť s národným projektom *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania (E-test)* na obľúbenom a zároveň najväčšom festivale vedy na Slovensku – Európskej noci výskumníkov. Tradične sa uskutoční posledný septembrový piatok. V hlavnom meste Slovenska návštevníci festivalu budú môcť navštíviť miniučebňu Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM), v ktorej si na notebookoch môžu vyskúšať elektronické úlohy so zameraním na finančnú, štatistickú, prírodovednú, čitateľskú a matematickú gramotnosť, ako aj úlohy z maturitného testu zo slovenčiny či učiteľský test so zameraním na výroky J. A. Komenského.

Novinkou tohtoročnej Európskej noci výskumníkov bude prednáška pod názvom *Dá sa vypočítať, ktorá škola je lepšia?* – ukrýva sa v nej podstata pridanej hodnoty vo vzdelávaní, ktorú sledujú výskumníci NÚCEM v rámci národného projektu *E-test*. Prezentácia dvojice výskumníkov RNDr. Márie Kolkovej, PhD., a Ing. Pavla Kaclicka bude zaujímavá nielen pre odborníkov, učiteľov, ale i rodičov školopovinných detí a študentov.

Prednáška so zameraním na pridanú hodnotu vo vzdelávaní sa počas festivalu vedy Európska noc výskumníkov uskutoční v **piatok 26. septembra 2014 o 14.00 hod.** vo V-klube Národného osvetového centra na Námestí SNP 12 v Bratislave (oproti Starej tržnici).

Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ,
manažérka publicity národného projektu
Foto archív NÚCEM

Školský orchester...

(dokončenie zo strany 1)

nia predposledného ročníka a študijné výsledky z posledného ročníka ZŠ – teda polročné i koncoročné vysvedčenie. Pre stredné odborné školy s maturitou je určená priemerná hranica známok do 2,75. Tohtoroční deviatci absolvujú testovanie približne o mesiac neskôr v porovnaní s minulými rokmi (konkrétne 8. apríla, náhradný termín sa uskutoční 21. apríla). Táto požiadavka prišla zo škôl a dôvodom posunu je udržanie motivácie žiakov posledného ročníka ZŠ k štúdiu. V základných aj v stredných školách má od septembra pomáhať v triedach 1 640 asistentov pri deťoch so zdravotným postihnutím a nadaných deťoch. Na asistentov učiteľov by malo ísť vyše osem miliónov eur a mali by byť uspokojené všetky školy, ktoré o nich žiadali. Peniaze na asistentov sú zabezpečené aj v návrhu rozpočtu na budúci rok. Vlni mohol rezort školstva vyhovieť len približne polovici žiadostí.

Opatrenia na zvýšenie kapacít materských škôl sa minister chystá oznámiť v októbri. Nie je pritom vylúčené, že medzi nimi bude aj možnosť zvyšovať počet detí v niektorých triedach materských škôl. Väčšie mestá majú totiž problémy s voľnými miestami a každý rok odmietajú aj desiatky detí. V niektorých škôlkach sa dokonca tvoria poradovníky. Dnes môže byť v triede najviac 20 až 22 detí, pričom zákon dáva možnosť zvýšiť túto hranicu o tri deti. Podľa odhadov demografická krivka počtu detí v predškolskom veku bude vrcholiť v rokoch 2015 – 2016. Na materské školy by sa mohli využiť aj priestory ZŠ. Ďalšou možnosťou sú stavby modulových škôlok. V pláne je tiež postupné zvýšenie počtu psychologov a špeciálnych pedagógov v školách. „Požiadavky škôl narastajú aj vzhľadom na to, ako sa vyvíja správanie žiakov, pribúdajú žiaci s poruchami učenia a správania,“ odôvodnil minister. Do zá-

kladných a stredných škôl chce postupne dostať odhadom 700 psychologov, aby na tisíc žiakov pripadal jeden psychológ. Zmeny sa chystajú aj vo financovaní školstva. Nový minister chce podobne ako jeho predchodca zaviesť systém financovania na triedu, pričom na triedu je už stanovený minimálny a maximálny počet žiakov. Pripustil pritom, že pre niektoré málotriedky to môže znamenať rušenie. Čo sa týka vysokých škôl, na takmer všetkých sa už začiatkom júla začala komplexná akreditácia činností, ktorá bude trvať najbližších 14 mesiacov. Posudzovať sa budú všetky študijné programy, o ktorých akreditáciu vysoké školy požiadali. Zároveň sa bude vyhodnocovať úroveň výskumu, vývoja, umeleckej a ďalšej tvorivej činnosti vysokých škôl. Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR intenzívne pracuje na zmenách v základných právnych normách s cieľom spružniť školský systém a dosiahnuť jeho modernizáciu.

František ŠÍPKOVSKÝ

DIGIPEDIA

Veľká súťaž pre učiteľov pokračuje

S portálom planetavedomosti.iedu.sk môže ktorýkoľvek pedagóg základnej alebo strednej školy navštíviť najkrajšie mestá Európy. Podmienkou je, aby získal prístup na tento portál, zúčastnil sa školenia a zároveň vytvoril aspoň jednu pracovnú úlohu alebo on-line vzdelávaci materiál, tzv. TUUL. Pre aktívnych pedagógov v mesiaci septembri je pripravený

v poradí už ôsmy letecký zájazd, tentoraz do Madridu. Informácie o cene, ako aj o samotnej súťaži sú k dispozícii na portáli planetavedomosti.iedu.sk alebo na Facebooku. Kvôli zriadeniu prístupu na portál je nutné kontaktovať Centrum podpory používateľov Dátového centra rezortu školstva na telefónnom čísle 0800 138 033, prípadne e-mailom na digipedia@iedu.sk.

Za množstvo vyriešených úloh na portáli planetavedomosti.iedu.sk v mesiaci júni sa **Planéta vedomostí stala letenkou do sveta** pre pani učiteľku Mgr. Máriu Štefanidesovú zo Základnej školy P. O. Hviezdoslava v Trstenej, ktorej týmto srdečne blahozeláme!

Sekcia informatiky MŠVvaŠ SR

KECEROVCE

Otvoria už piatu modulovú školu

Nový školský rok prinesie deťom z obce Keceroviec pri Košiciach aj novú školu. V rámci projektu výstavby modulových škôl tam finišujú so záverečnými prácami a nové priestory by mali otvoriť ešte v priebehu septembra. Na nové triedy vrátane telocvične sa tak môžu tešiť prváci aj žiaci ďalších ročníkov I. stupňa. V prvej etape projektu sa už podarilo vybudovať či rozšíriť kapacity základných škôl aj v Stráňach pod Tatrami, Podhoranoch, Krížovej Vsi a Jarovniciach.

Projekt, ktorý realizuje Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR v spolupráci s rezortom financií, splnomocnencom vlády SR pre rómske komunity a predstaviteľmi regiónov, pokračuje aj roku 2014. Po pozitívnych ohlasoch v regiónoch a ďalšom dopyte zo strany obcí vláda SR vyčlenila na ďalšie modulové školy sumu 3 milióny eur.

Vďaka tomu sa rozbehla výstavba v ďalších obciach – Chminianskych Jakubovaniach, Jurskom, Gemerskej Vsi, Muránskej Dlhej Lúke, Dunajskej Lužnej, Miloslavove,

Stráňach pod Tatrami a Žehre. Do druhej etapy projektu sú zapojené aj Podhorany a Jarovnice.

Projekt ráta s významnou spoluúčasťou obce, ktorá zabezpečuje projektovú dokumentáciu, pozemok a ďalšiu nevyhnutnú infraštruktúru. Štát zabezpečí finančné zdroje na modulový systém výstavby školy s ôsmimi triedami za 200 000 eur. Ide o zhruba štvrtinu finančných prostriedkov, ktoré by boli potrebné na postavenie murovanej budovy.

Obce sa mohli uchádzať o podporu na projektovú dokumentáciu do 14. apríla 2014. (min), foto autor

UČITELSKÉ NOVINY

Dvojtyždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania pod poradovým číslom 15/2014.

Adresa vydavateľa:
Bellova 54/a, 833 63 Bratislava,
IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk

Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Design:
Branislav Malík, ARTWORK
Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné stylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezarení.

Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Forma zverejnenia:
internetová stránka vzdelávacieho portálu
ŠIOV: <http://distančne.vzdelavanie.siov.sk/mod/folder/view.php?id=25>.

Elektronické učebnice z eurofondov

ASFEU

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Technologický pokrok, nárast informácií a inovácie sa výrazne prejavujú aj vo vzdelávaní. Byť úspešný v informačnej spoločnosti si vyžaduje flexibilitu. Školy sa musia prispôbiť novým trendom a vychovávať absolventov schopných uplatniť sa na dynamickom trhu práce. Preto školstvo reaguje inovatívnymi zmenami vzdelávacích systémov založenými na nových metódach a spôsoboch vyučovania mladých ľudí. Stredná odborná škola (SOŠ) podnikania v Banskej Bystrici zabezpečuje prípravu žiakov v profesiách, ktoré pokrývajú

Budova SOŠ podnikania v B. Bystrici.

odvetvie strojárskoho, automobilového a elektrotechnického priemyslu a obchodu a služieb. Pedagógovia sa projektom *Cesty k modernej spojenej škole* rozhodli inovovať školské vzdelávacie programy

pre 1. a 2. ročník odborov, ktoré sa v škole vyučujú. Keďže v súčasnosti je najrýchlejšou formou získavania nových informácií práve internet, škola v rámci projektu vytvorila 56 elektronických cvičebníc s tes-

tami pre takmer 600 žiakov. Sprístupnila ich na webovom sídle školy na základe prihlasovacieho mena a hesla. Výhodou elektronických učebných materiálov je ich dostupnosť na internete, možnosť priebežnej aktualizácie a dopĺňania, ako aj zlepšovanie informačno-komunikačných zručností žiakov, pedagógov a rodičov. Výsledky projektu škola prezentovala na záverečnej konferencii s pozvanými hosťami zo základných a stredných škôl Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK). Desať tvorcov elektronických cvičebníc sa formou prezentácií podelilo o skúsenosti s ich tvorbou. Cvičebnicu *Autolakovníctvo* SOŠ podnikania bezplatne poskytla školám v zriaďovateľskej pôsobnosti BBSK, ktoré tento odbor vyučujú. Projekt bol financovaný z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU). Škola reagovala na výzvu operačného programu Vzdelávanie určenú pre SOŠ s cieľom reformovať systém vzdelávania a odbornej prípravy. Na projekt, ktorý realizovala v rokoch 2009 – 2012, získala nenávratný finančný príspevok vo výške 277-tisíc eur.

Odbor informovania a publicity ASFEU
Foto archív SOŠ podnikania B. Bystrica

Počas leta sme neprázdninovali

EVS RŠ

Počas letných prázdnin sme sa v národnom projekte *Elektronizácia vzdelávacieho systému regionálneho školstva (EVS RŠ)* venovali ukončeniu analýzy informačného systému *EVS RŠ*. Úspešne máme za sebou prvé dve aktivity – analýzu požiadaviek a základný koncept riešenia. Výsledkom tejto etapy projektu bolo nasadenie prototypu informačného systému *EVS RŠ* a prvých 50 lekcí digitálneho vzdelávacieho obsahu (DVO) vrátane ich konverzie do formátu HTML5.

Pre učiteľov zo škôl, ktoré sú zapojené do projektu, pripravil projektový tím v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom (MPC), partnerom projektu, sériu školení zameraných na používanie digitálnej techniky.

V regionálnych a detašovaných pracoviskách MPC (Trnava, Nitra, Trenčín, Komárno, Banská Bystrica, Žilina, Košice a Prešov) je pripravených osem skúšobných miestností, v ktorých si učitelia budú môcť pod dohľadom školiteľa vyskúšať prácu s digitálnou technikou. Školenia sú rozdelené podľa obsahu, stupňa náročnosti a času trvania. Učitelia si môžu vybrať z dvoch základných tematických okruhov – školenia súvisiace

s využívaním interaktívnych tabulí alebo školenia zamerané na prácu s tabletom. Zostavovatelia školení brali ohľad aj na skutočnosť, že nie každý učiteľ je v používaní digitálnych technológií rovnako zručný. Preto v ponuke školení nájdete tak podrobné základné školenia, ako aj školenia rozširujúce, určené pre učiteľov s vyššími užívateľskými zručnosťami alebo ako nadstavbové školenia k základným školeniam. Z nasledujúcej ponuky si môže vybrať každý, kto má záujem skvalitniť svoje vedomosti a zručnosti súvisiace s využívaním digitálnych technológií v edukačnom procese.

Obsah základného vzdelávania s interaktívnou tabuľou

- Prezentácia s ukázkami využitia interaktívnej tabule:
 - možnosti tvorby textov a obsahov,
 - možnosti akcií,
 - práca s obrázkami, videom,
 - priraďovacie cvičenia,
 - triediace cvičenia,
 - prepájanie s inými odkazmi na web.

Obsah rozširujúceho školenia s interaktívnou tabuľou

- Využívanie interaktívnej tabule na vyučovaní (aplikácie do predmetov).

Obsah základného vzdelávania s tabletom

- Ovládanie tabletu, aplikácie v tablete.
- Práca so službami a aplikáciami TUUL, S-Poznámka, Socrative.
- Ako tvoriť školské projekty.

Obsah rozširujúceho školenia s tabletom

- Tvorba didaktického testu, špecifikačná tabuľka, formulácia úloh, vyhodnotenie testu.
- Ako tvoriť dobré testy a realizovať ich cez Socrative.
- Formulácia úloh podľa revidovanej Bloomovej taxonomie.
- Ako natočiť video a preniesť ho do počítača.
- Ako tvoriť mentálne mapy.
- Ako využiť tablet v jednotlivých vyučovacích predmetoch.

Všetky podrobné informácie k školeniam nájdete na webovom sídle projektu *EVS RŠ* www.digiskola.sk. Súčasťou školení, ktoré sa začali 2. septembra, je aj séria inštruktážnych videí. Ich zoznam nájdete tiež na stránke projektu, ako aj stránke MPC.

Od začiatku školského roka sa po letnej prestávke naplno rozbieha aj distribúcia

digitálnych zostáv na školy zapojené do projektu *EVS RŠ*. Veríme, že sa nám podarí nadviazať na pozitívne tempo distribúcie z konca minulého školského roka, keď sa sme od začiatku mája do konca júna do materských, základných a stredných škôl na území SR s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja rozdistribúovali viac ako 4 100 zostáv (skladajúcich sa z interaktívnej tabule, projektoru, notebooku a v prípade materských škôl aj farebnej tlačiarne). Z toho bolo ku koncu augusta nainštalovaných viac ako 3 500 zostáv. Z tisíc tabletových učebníc bolo sfunkčnených viac ako 650 učebníc. Školy zapojené do projektu, ktoré ešte nedostali digitálne zostavy, budú konaktované začiatkom nového školského roka. Ambíciou je dodať zostavy do škôl do konca novembra 2014. A šanca získať digitálne zostavy z projektu *EVS RŠ* je stále otvorená aj pre školy, ktoré sa do projektu ešte nezapojili. Všetky potrebné informácie možno získať na webovej stránke projektu, kde sú aj kontakty na regionálnych koordinátorov. V nadchádzajúcom jesennom období pripravujeme ďalšie aktivity, ktoré súvisia najmä s postupným sprístupňovaním DVO a s pokračovaním prác na tvorbe informačného systému *EVS RŠ*.

Projektový tím EVS RŠ

ŠTÚDIA

Vzdelávanie v krajinách OECD

V týchto dňoch Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) zverejnila novú správu o štruktúre, financovaní a výkonnosti vzdelávacích systémov v 34 členských krajinách OECD a v ďalších partnerských štátoch. Indikátory kvality vzdelávacích systémov sú mimoriadne dôležitým analytickým dokumentom pre riadiacu sféru na všetkých úrovniach, uskutočňovanie koncepčných zámerov a tvorbu vízií vzdelávacích systémov. Na Slovensku sa

využívala táto analýza v minulosti pomerne nesystémovo. Aj vzhľadom na túto skutočnosť sa slovenský školský systém ocitol vo viacerých parametroch v podpriemere, či dokonca celkom na chvoste meraných krajín. (lupa)

K FINANCIÁM

Nová metodika na pomoc vyučujúcim

Vyučovanie finančnej gramotnosti bude efektívnejšie a žiakov bude sprevádzať počas celého štúdia. Vyplýva to z metodiky na vyučovanie finančnej gramotnosti, ktorú zverejnilo na svojom webovom sídle Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR. Sú v nej načrtnuté možné metódy, formy, prípadne aktivity na rozvíjanie vedomostí a zručností v tejto oblasti. Obsahuje aj návrh konkrétnych tém pre učebné predmety, do ktorých je možné finančnú gramotnosť priamo začleniť. Napríklad v prvom ročníku základnej školy je možné finančnú gramotnosť využiť na hodinách matematiky pri téme sčítania a odčítania prirodzených čísel a na etickej výchove pri téme, ako si chrániť svoje veci i veci iných. Učiteľ ju však môže rozvíjať aj na iných vyučovacích hodinách. Prílohou metodiky je tiež slovník základných pojmov a učebné texty vybraných tém pre učiteľov.

Finančná gramotnosť má charakter prierezovej témy, teda nevyučuje sa ako samostatný predmet. Rovnako nie je určené, v ktorom ročníku sa táto téma musí učiť. Rozhodnutie je v kompetencii riaditeľa školy. Povinnosťou školy je však vyučovať finančnú gramotnosť tak, aby každý žiak na konci I. a II. stupňa základnej školy a strednej školy dosiahol vedomosti na úrovni zadefinovanej v aktualizovanom *Národnom štandarde finančnej gramotnosti, verzia 1.1.* (mš)

Ilustračné foto stock.xchng

Dištančné vzdelávanie z pohľadu...

(dokončenie zo strany 1)

Podobné, len inak formulované závery z dištančného vzdelávania urobili aj ďalší tútori. Oslovili sme aj Mgr. Viktoriu Rozsypalovú, aby sa podelila s učiteľmi o svoje skúsenosti ako tútorka dištančného vzdelávania a multiplikátorka prezenčnej formy vzdelávania pre základné školy.

Na úvod sa mi žiada poznamenať, že väčšina frekventantov v čase zapojenia sa do tohto vzdelávania nemala s tvorbou ŠKVP veľké skúsenosti. Počiatočné výhrady a pripomienky sa počas vzdelávania postupne menili na pozitívny názor a tiež pochvalné vyjadrenia. Frekventanti vysoko hodnotili úroveň získaných informácií. Túto skutočnosť, ako aj fakt, že názor učiteľov na spôsob tvorby ŠKVP sa postupne pozitívne mení, považujem za najväčší prínos vzdelávania. Dištančné vzdelávanie v tomto národnom projekte radím jednoznačne k vyššej úrovni vzdelávania učiteľov. Keďže som mala možnosť spolu-

pracovať v rámci tohto projektu aj na prezenčnej forme vzdelávania, ako multiplikátorka, môžem zodpovedne povedať, že dištančnú formu považujem pre učiteľa za vhodnejšiu a atraktívnejšiu na získanie všetkých potrebných kompetencií k tvorbe ŠKVP. Osobne vnímam význam tohto vzdelávania aj ako komfortnejšiu alternatívu „z pohodlia domova“.

Ako hodnotíte obsah dištančného vzdelávania?

Prehľadný vzdelávací portál ponúka frekventantom nielen kvalitné študijné materiály, ale zároveň prepracovaný systém komunikácie s tútorom, či už formou online diskusií, alebo pomocou správ. Frekventant sa už pri priemernej IT zručnosti dokáže v tomto prostredí jednoducho orientovať a pohybovať. Som presvedčená, že učebné zdroje poskytlí frekventantom prehľadné materiály s množstvom nových a praktických informácií.

Vhodne zvolenou spätnou väzbou pre frekventantov bola konfrontácia úrovne novozískaných poznatkov v rámci testov. Vypracovanie záverečnej práce v súlade s pridelenými úlohami mohli frekventanti realizovať po vzájomných konzultáciách s tútorom.

Čo prinieslo dištančné vzdelávanie vám ako tútorke?

Získala som neoceniteľnú skúsenosť v danej oblasti, mala som možnosť prispieť k pochopeniu a následnému prijatiu princípov a postupov v rámci tímového budovania vzdelávacieho programu školy v duchu reformných zmien v oblasti regionálneho školstva. Komunikácia s frekventantmi mi umožnila spoznať mnoho názorov a korigovať ich v zmysle predpisov a noriem. Aj napriek blížiacemu sa termínu ukončenia tohto projektu, ktorý v istom zmysle korešponduje so súčasnou fázou reformy, som presvedčená, že

Stav školských knižníc za rok 2013

SPRÁVA

Školské knižnice slúžia na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacej činnosti. Utváraním knižničného fondu v súlade s profilom školy, poskytovaním základných a špeciálnych knižnično-informačných služieb, podporovaním celoživotného vzdelávania a sebazvdelávania najmä pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a žiakov, organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňujú vzdelávanie v školách, rozvíjajú informačné schopnosti, zručnosti a návyky svojich používateľov a podporujú rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov. Školské knižnice zároveň poskytujú priestor na efektívne využitie voľného času pre všetkých členov školskej komunity. Sprístupňovanie knižnično-informačných služieb rešpektuje Všeobecnú deklaráciu ľudských práv OSN.

Školské knižnice sú na miestnej úrovni súčasťou základných škôl (ďalej len „ZŠ“) alebo stredných škôl (ďalej len „SŠ“), na celoslovenskej úrovni sú súčasťou knižničného systému Slovenskej republiky.

1. Právne predpisy platné pre školské knižnice

Postavenie a úlohy školských knižníc, ich zriaďovanie, poskytovanie knižnično-informačných služieb používateľom upravuje zákon č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona SNR č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o knižniciach“). Evidenciu knižničných dokumentov upravuje vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 421/2003 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie, vyradovaní a revízii knižničného fondu v knižniciach (ďalej len „ministerstvo kultúry“). Zlučovanie školských knižníc a obecných knižníc upravuje usmernenie Ministerstva kultúry SR č. MK-1790/2004 o zlučovaní školských a obecných knižníc. Odporúčania pre činnosť školských knižníc obsahuje metodický materiál *Model školskej knižnice*, ktorý bol schválený Ministerstvom školstva SR roku 2004.

2. Analýza stavu školských knižníc za rok 2013

Základným východiskovým materiálom na spracovanie analýzy stavu školských knižníc boli štatistické údaje, ktoré uviedli školské knižnice vo výkaze o školskej a akademickej knižnici za rok 2013 *Škol (MŠVVŠ SR) 10-01* (ďalej len „výkaz“) a ktoré spracovalo Centrum vedecko-technických informácií SR v Bratislave (ďalej len „CVTI SR“) v spolupráci s CVTI SR – Školským výpočtovým strediskom v Banskej Bystrici. Zber štatistických údajov a ich schválenie vykonali odbory školstva príslušných okresných úradov v sídle kraja. Doplnujúcim

Tab. 1: Počet škôl a školských knižníc

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	3 321	3 301	-0,61
Počet škôl so šk. knižnicami	1 812	1 759	-2,93
- z toho integrované s verejnou knižnicou	57	61	+7,02

Tab. 2: Počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2013/2014

Ukazovateľ	Počet ZŠ a SŠ	Počet školských knižníc	%
Okresný úrad Bratislava	305	150	49,18
Okresný úrad Trenčín	280	185	66,07
Okresný úrad Trnava	344	215	62,50
Okresný úrad Nitra	436	203	46,55
Okresný úrad Žilina	407	236	57,99
Okresný úrad Banská Bystrica	427	192	44,96
Okresný úrad Prešov	624	343	54,96
Okresný úrad Košice	478	235	49,16
Spolu SR	3 301	1 759	53,28

materiálom analýzy boli právne normy, metodické odporúčania, interné správy a 647 odborných konzultácií metodického centra pre školské knižnice, ktoré je súčasťou úseku metodiky a rozvoja knižničného systému Slovenskej pedagogickej knižnice (ďalej len „metodické centrum pre školské knižnice“), informácie z webového portálu InfoLib, príspevky z printových a elektronických médií, riadené telefonické rozhovory so školskými knihovníkmi, vyžiadané písomné informácie z vybraných školských knižníc a vyžiadané informácie z regionálnych knižníc, ktoré poskytujú metodickú pomoc školským knižniciam.

2.1 Počet škôl a školských knižníc

Podľa celkového sumára štatistického zisťovania bolo k 31. decembru 2013 evidovaných 1 759 školských knižníc, ktoré boli zriadené v súlade so zákonom o knižniciach a ktoré boli súčasťou 1 759 ZŠ a SŠ (tab. 1). Po tretíkrát sa uskutočnil adresný zber štatistických údajov o školských knižniciach, a to na základe webového registra, ktorý bol vytvorený z identifikačných údajov o školských knižniciach, ktoré systematicky vedie metodické centrum pre školské knižnice v Adresári školských knižníc v SR. Do webového registra mali prístup len tie

ZŠ a SŠ, ktoré boli od roku 2000 do roku 2013 zároveň zaevidované aj v Zozname knižníc SR, ktorý vedie ministerstvo kultúry. V súčasnosti existuje zhoda medzi evidovanými knižnicami v uvedenom zozname a v Adresári školských knižníc v SR. Roku 2013 bolo zrušených 75 školských knižníc. Ich zriaďovatelia ako dôvod zrušenia najčastejšie uvádzali nevyhovujúce priestory na školskú knižnicu, nedostatok finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu alebo personálne problémy s obsadením funkcie školského knihovníka. V sledovanom období bolo zriadených 22 nových školských knižníc. V porovnaní s rokom 2012 narástol počet školských knižníc integrovaných s verejnou knižnicou de iure o štyri školské knižnice.

Tab. 3: Knižničný fond

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	6 456 457	6 445 485	-0,17
- z toho			
knihy a zviazané periodiká	6 354 495	6 321 956	-0,52
audiovizuálne a elektronické dokumenty	68 085	60 593	-11,01
iné špeciálne dokumenty	33 877	62 936	+85,77
Počet titulov dochádzajúcich periodík	11 990	13 209	+10,16
Ročný prírastok knižničných jednotiek	125 023	172 041	+37,60
Úbytky knižničných jednotiek	117 106	91 926	-21,50
Knižničné jednotky spracované automatizovane celkovo	1 462 875	1 727 015	+18,05

Z celkového počtu 3 301 ZŠ a SŠ evidovaných v sieti škôl a školských zariadení ministerstva školstva v školskom roku 2013/2014 nemalo zriadenú školskú knižnicu 1 542 škôl. Uvedené školy využívali na informačné a dokumentové zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu kabinetné zbierky kníh, prípadne si zapožičiavali informačné zdroje z verejných knižníc. V tab. 2 je zobrazený počet škôl a školských knižníc v školskom roku 2013/2014 v jednotlivých krajo

2.2 Knižničný fond

K 31. decembru 2013 školské knižnice evidovali 6 445 485 knižničných jednotiek (tab. 3). Po prepočítaní uvedeného počtu knižničných jednotiek s počtom školských knižníc pripadlo na jednu školskú knižnicu približne 3 664 knižničných jednotiek, čo je o 101 knižničných jednotiek viac ako roku 2012. Počet knižničných jednotiek po prepočítaní s celkovým počtom registrovaných používateľov a potenciálnych používateľov vyzeral takto: na jedného registrovaného používateľa pripadlo približne 21 zväzkov, na jedného potenciálneho používateľa 12 zväzkov, na jedného registrovaného používateľa z radov žiakov

jednotiek, čo je oproti roku 2012 nárast približne o 4%. Na základe sumára uvedených štatistických údajov bolo zistené, že z celkového počtu 1 759 školských knižníc malo k 31. decembru 2013 už 448 školských knižníc spracovaný celý knižničný fond automatizovaným spôsobom.

2.3 Počet používateľov

Na základe štatistických informácií (tab. 4) bolo zistené, že počet registrovaných používateľov tvoril 58% z celkového počtu potenciálnych používateľov. V porovnaní s rokom 2012 je to nárast o 1%. Percento registrovaných používateľov z radov žiakov predstavovalo takisto 58%. Oproti predchádzajúcemu roku je to rovnaký nárast. Z celkového počtu 1 759 školských knižníc vykázalo rovnaký počet registrovaných i potenciálnych používateľov 486 školských knižníc. To znamená, že všetci členovia školskej komunity využívali knižnično-informačné služby, ktoré im poskytovala ich školská knižnica. Najväčší percentuálny podiel registrovaných používateľov z radov pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov z celkového počtu potenciálnych používateľov mali školské knižnice v špeciálnych školách (77,57 %).

Tab. 4: Používatelia školských knižníc

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Registrovaní používatelia	307 288	306 594	-0,23
- z toho žiaci	267 260	267 227	-0,02
Potenciálni používatelia	536 656	527 581	-1,70
- z toho žiaci	466 065	459 336	-1,45

približne 24 zväzkov a na jedného potenciálneho používateľa z radov žiakov 14 zväzkov. Počet titulov dochádzajúcich periodík po prepočítaní na jednu školskú knižnicu predstavoval približne osem titulov. V porovnaní s rokom 2012 je to nárast približne o jeden titul. Školské knižnice dopĺňali knižničné fondy formou nákupu, daru, výmeny, bezodplatného prevodu, náhrady za stratený dokument, atď.

Ročný prírastok po prepočítaní na jedného registrovaného používateľa bol 0,51 titulu. Oproti roku 2012 sa nepatrne zvýšil, a to konkrétne o 0,10 titulu.

Ročný prírastok knižničných jednotiek sa roku 2013 zvýšil aj prostredníctvom rozvojového projektu *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*, na ktorý ministerstvo školstva vyčlenilo finančné prostriedky vo výške 50 000 €. Na základe vyžiadaných informácií metodickým centrom pre školské knižnice od 18 podporených školských knižníc v rámci uvedeného rozvojového projektu bolo zistené, že školské knižnice zakúpili 2 663 knižničných jednotiek (kníh a výučbových titulov) v printovej a digitálnej forme (CD-ROM, DVD-ROM) v celkovej sume 22 395,46 €.

Ďalším významným zdrojom financovania nákupu knižničných jednotiek boli finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie. Napríklad v rámci operačného programu Vzdelávanie sedem školských knižníc získalo na oživenie akvizicnej činnosti až 206 618 €. Školské knižnice vyradili zo svojich knižničných fondov 91 926 knižničných jednotiek, a to najmä pre ich duplicitu, obsahovú zastaranosť alebo fyzické poškodenie.

Počet knižničných jednotiek spracovaných automatizovane tvoril približne 27% z celkového počtu evidovaných knižničných

O niečo menej mali školské knižnice v ZŠ (73,27%) a najmenej mali školské knižnice v SŠ (63,83 %). Najväčší percentuálny podiel registrovaných používateľov z radov žiakov z celkového počtu potenciálnych používateľov mali školské knižnice v ZŠ (63,10 %). Druhé v poradí skončili školské knižnice v špeciálnych školách (58,52%) a tretie školské knižnice v SŠ (48,85 %). Tieto štatistické údaje boli získané na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl.

2.4 Výpožičky

Na základe tabuľkového spracovania štatistických údajov o počte poskytnutých výpožičiek (tab. 5) a po prepočítaní celkového počtu výpožičiek na jedného registrovaného používateľa, ktorý bol 4,35 výpožičiek, možno skonštatovať, že tento výsledok sa oproti roku 2012 zvýšil o 0,52 výpožičiek. Po prepočítaní výpožičiek odbornej literatúry a krásnej literatúry s počtom registrovaných používateľov z radov žiakov pripadli na jedného žiaka 3 výpožičky. V tomto prípade sa zvýšil počet výpožičiek o 0,26 výpožičky.

Na základe spracovaných súhrnných výkazov uvedených druhov škôl bolo zistené, že rovnaký počet výpožičiek odbornej literatúry a krásnej literatúry na jedného registrovaného žiaka v porovnaní s celkovým počtom registrovaných používateľov bol dosiahnutý v školských knižniciach ZŠ (3 výpožičky). O niečo menší počet výpožičiek na jedného registrovaného žiaka, ako je uvedený priemer, vykázali školské knižnice SŠ (2,69 výpožičiek). Najmenší počet výpožičiek pripadol na jedného registrovaného žiaka v školských knižniciach špeciálnych škôl (1,79 výpožičiek). Celková plocha školských knižníc sa oproti roku 2012 zmenila minimálne, je len o 244 m² väčšia. Po prepočítaní celkovej plochy

Tab. 5: Výpožičky a plocha školských knižníc

Ukazovateľ			2012	2013	Nárast/pokles (%)
Výpožičky spolu			1 259 539	1 333 583	+5,87
- z toho literatúra	pre pedagogických zamestnancov	odborná	294 933	323 247	+9,60
		krásna	92 404	101 235	+9,55
	pre žiakov	odborná	171 018	198 195	+15,89
		krásna	559 867	582 144	+3,97
Medziknižničná výpožičná služba iným knižniciam			126	21	-83,34
Medziknižničná výpožičná služba z iných knižníc			416	209	-50,24
Počet študijných a čitateľských miest			15 450	17 008	+10,08
Celková plocha knižníc v m²			72 626	72 870	+0,33
- z toho priestory pre používateľov v m²			60 290	64 144	+6,39
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň			9 757	9 639	+1,21

školských knižníc v m² s počtom školských knižníc sa zistilo, že celková plocha jednej školskej knižnice je 41,43 m².

Na základe prepočtu celkového počtu prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň s celkovým počtom školských knižníc sa ukázalo, že počet prevádzkových hodín sa oproti roku 2012 zvýšil len o 10 minút. V sledovanom období jedna školská knižnica poskytovala knižnično-informačné služby v priemere päť hodín a 48 minút. Do prevádzkových hodín už mnohé školské knižnice započítali časový priestor na pravidelné vyučovacie hodiny v školskej knižnici, ktoré sa stali pevnou súčasťou prevádzkových hodín danej školskej knižnice.

2.5 Podujatia pre používateľov

Školské knižnice realizovali pre svojich používateľov popri poskytovaní knižnično-informačných služieb aj vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia (tab. 6). Po prepočítaní počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí s počtom školských knižníc sa zistilo, že každá školská knižnica zorganizovala približne 19 podujatí, čo predstavuje v porovnaní s rokom 2012 nárast o šesť podujatí.

V rámci spomínaného rozvojového projektu ministerstva školstva *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc* 18 podporených školských knižníc zorganizovalo v období jeho realizácie od 1. septembra do 31. novembra 2013 až 321 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí zameraných na podporu a rozvíjanie čitateľskej gramotnosti.

Školské knižnice organizovali rôzne akcie s cieľom poskytnúť žiakom príležitostí, aby predviedli svoje vedomosti, schopnosti a informačné zručnosti pred kolektívom, posilnili svoje vôľové vlastnosti, zošľachtovali svoje etické hodnoty, rozvíjali kritické myslenie, zlepšili svoje jazykové zručnosti, svoj školský prospech a posilnili aj svoje sebavedomie. Školské knižnice zároveň u žiakov podporili aj rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti a práce s informáciami, prebudili v nich túžbu po poznaní, vedomostiach a sebazdokonaľovaní, upevnili v nich dôveru vo vlastné schopnosti, zábavnou formou ich pritiahli ku knihám, upevnili ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch aj upevnili ich dobrý vzťah ku školskej knižnici.

Príklady vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí v sledovanom období

■ Až 90 853 žiakov zo 742 ZŠ zo SR a z Českej republiky sa zapojilo v októbri, Mesiaci školských knižníc, do 4. ročníka česko-slovenského projektu pre ZŠ *Záložka do knihy spája školy: Namaľuj mi svojho obľúbeného literárneho hrdinu*. Projekt zorganizovala Slovenská pedagogická knižnica (ďalej len „SPK“) prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice a Národné pedagogické múzeum a knižnica J. A. Komenského v Prahe. Cieľom projektu bolo nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými ZŠ a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh. Žiaci vyrábali počas vyučovacích hodín, v školskom klube detí, v rámci krúžkovej činnosti alebo doma záložky rôznych tvarov a prevažne s motívmi svojich obľúbených literárnych, resp. rozprávkových, dobrodružných či iných knižných hrdinov. Doplnujúcim programom výroby záložiek boli napr. prezentácie obľúbených kníh, čitateľ-

ské kvízy, žiacke besedy o prečítaných knihách alebo besedy so slovenskými spisovateľmi, čítanie rozprávok alebo dobrodružných príbehov žiakmi alebo učiteľmi pri spoločnom stretnutí, rozhlasové relácie v školských rozhlasoch o realizovanom česko-slovenskom projekte a pridelenej partnerskej škole, príprava powerpointových prezentácií alebo CD s informáciami a fotografiami o svojich obciach, mestách alebo školách pre partnerské školy. Výmenu záložiek slovenské ZŠ využili aj na nadviazanie priateľskej spolupráce a poznávanie života žiakov v ČR, na rozvíjanie tvorivosti, kreativity a intelektu žiakov, pri zábavných formách práce s literatúrou a podpore a upevnení vzťahu žiakov k čítaniu kníh a zároveň aj ako prierezovú tému v rámci školského vzdelávacieho programu alebo ako súčasť školských projektov. Prínos stanovenej témy *Namaľuj mi svojho obľúbeného literárneho hrdinu* spočíval vo vzájomnom poznávaní českých a slovenských knižných hrdinov prostredníctvom objavovania obľúbených kníh z literatúry oboch štátov a v ich motivácii prečítať si ich. Pridanou hodnotou projektu bolo nielen rozšírenie vedomostí žiakov zo slovenského jazyka a literatúry a z geografie, ale aj zapojenie žiakov s mentálnym postihnutím a žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorí mimo školy nemajú prístup k čítaniu kníh.

■ V tom istom mesiaci sa 8 548 žiakov zo 129 SŠ zapojilo do 2. ročníka celoslovenského projektu pre SŠ *Záložka do knihy spája slovenské školy*. Projekt zorganizovala SPK prostredníctvom svojho metodického centra pre školské knižnice. Cieľom projektu bolo nadviazanie kontaktov medzi slovenskými SŠ a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci mohli vyrobiť ľubovoľnou technikou. Žiaci vyrábali záložky rôznych tvarov a s rozmanitými motívmi počas vyučovacích hodín, v rámci krúžkovej činnosti, v školskej knižnici alebo doma. Najčastejšie na záložkách uvádzali citáty z prečítaných kníh, profiley spisovateľov, portréty sv. Cyrila a Metoda, obľúbených literárnych alebo filmových hrdinov, motívy z prírody, príp. logo, motto a fotografie školy, jej študijné či učebné odbory. Doplnujúcim programom výroby záložiek boli rozhovory žiakov o prečítaných knihách. Väčšina SŠ do balíka so záložkami pridala priateľské listy, školské časopisy, propagačné materiály alebo darčekové predmety, z priateľských záložiek žiaci urobili výstavy, na webových sídlach svojich škôl uverejnili najkrajšie záložky, zorganizovali súťaž o najkrajšiu záložku buď priamo v priestoroch školy, alebo na internete. Výmena záložiek prispela k nadviazaniu nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami, ukázala im ďalšie možnosti spolupráce v budúcnosti, podporila rozvoj kreativity, fantázie, manuálnej zručnosti žiakov a ich prácu s rôznymi informačnými zdrojmi, zábavnou formou ich pritiahla ku knihám, podporila ich vzťah k čítaniu a v mnohých prípadoch aj posilnila ich dobrý vzťah ku školskej knižnici. Pridanou hodnotou celoslovenského projektu bolo na jednej strane oživenie vyučovacieho procesu, na druhej strane rozšírenie vedomostí žiakov z geografie,

zo slovenského jazyka a literatúry a ich zdokonalenie v písaní korešpondencie.

■ Až 340 školských knižníc v ZŠ a SŠ s celkovým počtom 60 604 účastníkov z radov žiakov, pedagogických a nepedagogických zamestnancov, rodičov a starých rodičov žiakov a ostatných členov miestnych samospráv sa zapojilo do 9. ročníka celoslovenskej súťaže *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižníc* 27. októbra 2013 na tému *Školské knižnice: Brána do života*. Podujatie zorganizovala SPK prostredníctvom svojho me-

Tab. 6: Podujatia pre používateľov

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia	23 296	33 354	+43,17
- z toho akcie informačnej výchovy	11 780	18 758	+59,23

Tab. 7: Informačné technológie

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Počet počítačových staníc v školských knižniciach	2 204	2 376	+7,80
Počet počítačových staníc prístupných používateľom	1 618	1 973	+21,94
Počet počítačových staníc s pripojením na internet prístupných používateľom	1 470	1 873	+27,41
Automatizovaný knižnično-informačný systém	447	518	+15,88
On-line katalóg školskej knižnice na internete	127	133	+4,72
Webové sídlo školskej knižnice	118	153	+29,66

todického centra pre školské knižnice, záštitu nad ním prevzal vtedajší minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič. Cieľom súťaže bolo zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, k školskej knižnici, čítaniu a poznávaniu nového. Do súťaže sa prihlásilo 274 školských knižníc v ZŠ a 66 školských knižníc v SŠ. Víťazi boli odmenení 3 000 €, ktoré použili na nákup kníh podľa vlastného výberu do svojich knižničných fondov. Finančné prostriedky do súťaže venovala sekcia regionálneho školstva ministerstva školstva. Všetky súťažiace školské knižnice v rámci svojich podujatí realizovali množstvo rôznorodých aktivít s cieľom podporiť rozvoj čitateľských, komunikačných, prezentačných i sociálnych zručností. Medzi najčastejšie aktivity opäť patrili dramatizácie a spoločné čít-

Tab. 8: Personálne zabezpečenie školských knižníc

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby)	2 202	2 150	-2,37
- z toho zamestnanci s knihovníckym vzdelaním	44	66	+15,00
Počet zamestnancov (prepočítaný stav na plnú zamestnanosť)	294,0	289,1	-1,70

Tab. 9: Hospodárenie školských knižníc

Ukazovateľ	2012	2013	Nárast/pokles (%)
Finančné náklady na činnosť školských knižníc	1 109 675	1 268 424	+14,30
- z toho mzdové náklady	384 919	415 298	+7,89
nákup knižničného fondu	465 997	753 706	+61,74

nia rozprávok, povestí a bájok, čitateľské maratóny, literárne pásma najčastejšie o živote a diele slovenských spisovateľov 20. storočia formou powerpointovej prezentácie, vedomostné kvízy a súťaže, školské rozhlasové relácie, projektové vyučovacie dni, žiacke besedy o prečítaných knihách, lampiónové sprievody, čítanie rozprávok v obecných rozhlasoch, literárne karnevaly, tvorivé dielne, v ktorých najčastejšie mladší žiaci vyfarbili maľovanky, ilustrovali vypočuté literárne

príbehy, kreslili komiksy, písali básne, vyrábali záložky a plagáty o slovenských spisovateľoch, hádali literárne hádanky, tvorili pexeso z významných literárnych osobností a ich literárnych diel, tvorili knihy z vlastných príbehov a ilustrácií. Niektoré školské knižnice zorganizovali aj besedy s regionálnymi spisovateľmi.

Pretrvávajúcim vysokým pozitívom všetkých podujatí bolo, že školské knižnice pozývali na ne nielen členov svojich školských komunít, ale aj rodičov žiakov, starých rodičov, zástupcov zriaďovateľov škôl (najčastejšie starostov obcí), zástupcov dedinských farností, obecných či mestských poslancov, knihovníčky z obecných alebo mestských knižníc. Cenným vkladom podujatí bolo aj zapojenie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia či žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Školské knižnice v sledovanom období zorganizovali 18 758 akcií informačnej výchovy, čo je oproti roku 2012 nárast až o 59%. Po ich prepočítaní s celkovým počtom školských knižníc pripadlo na jednu školskú knižnicu približne 11 akcií informačnej výchovy. V porovnaní s rokom 2012 je to nárast o šesť akcií.

jením na školský internet prístupných používateľom pred realizáciou rozvojového projektu (roku 2005) a po šiestich realizovaných rozvojových projektoch (roku 2013). Roku 2005 pripadlo na jednu počítačovú stanicu 11,23 školských knižníc, roku 2013 už len 0,74 školskej knižnice. Roku 2005 pripadlo na jednu počítačovú stanicu s pripojením na školský internet prístupnú používateľom 16,42 školských knižníc, roku 2013 už len 0,94 školskej knižnice.

Za sledované obdobie 518 školských knižníc v štátnom štatistickom zisťovaní uviedlo, že vlastnia automatizovaný knižnično-informačný systém. Z tohto počtu si 400 školských knižníc zakúpilo automatizovaný knižnično-informačný systém za pomoci finančných prostriedkov z uvedeného rozvojového projektu a 118 z rozpočtov svojich ZŠ a SŠ.

On-line katalóg umiestnený na internete malo v sledovanom období 133 školských knižníc, 153 knižníc uviedlo, že má webové sídlo.

2.7 Personálne zabezpečenie

V tab. 8 je uvedený počet školských knihovníkov a stupeň ich vzdelania. Z celkového počtu zamestnancov školských knižníc bolo 97% bez knihovníckeho vzdelania a 3% s odborným knihovníckym vzdelaním. Oproti roku 2012 sa počet zamestnancov s odborným knihovníckym vzdelaním zvýšil až o 15%.

Funkciu školského knihovníka vykonávali prevažne učitelia slovenského jazyka a literatúry, vo väčšine prípadov ako mi-

moškolskú aktivitu popri vyučovaní súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa.

Ďalšiemu vzdelávaniu školských knihovníkov sa venovalo Metodicko-pedagogické centrum. V rámci aktualizáčného vzdelávania (akreditovaný vzdelávací program *Práca v školskej knižnici*) si zvýšilo stupeň odborného knihovníckeho vzdelania v jeho regionálnom pracovisku v Prešove 31 školských knihovníkov.

Školskí knihovníci využívali odborné poradenstvo metodického centra SPK pre školské knižnice.

2.8 Hospodárenie školských knižníc

Zriaďovatelia školských knižníc zabezpečovali prevádzku a činnosť školských knižníc v súlade s § 12 ods. 2 písm. d) zákona o knižniciach. Celkový objem finančných

prostriedkov na činnosť školských knižníc (tab. 9) sa oproti roku 2012 zvýšil o 158 749 €, čo predstavuje nárast o približne 14%. K nárastu finančných prostriedkov prispelo čerpanie 50 000 € z rozvojového projektu ministerstva školstva *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*, ďalej finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie v rámci operačného programu Vzdelávanie či finančné dary od rodičov žiakov.

(pokračovanie na strane 6)

Stav školských knižníc...

(dokončenie zo strany 5)

Mzdové náklady na školských knihovníkov sa oproti roku 2012 zvýšili o 30 379 €, finančné náklady na nákup knižničného fondu o 287 709 €.

I napriek uvedenému nárastu finančných prostriedkov sa ukázalo, že zlá ekonomická situácia v spoločnosti sa dotkla 700 školských knižníc, ktoré nezískali žiadne finančné prostriedky na svoju činnosť, 1 532 školských knižníc, ktoré nevykázali žiadne mzdové náklady na školských knihovníkov, a 797 školských knižníc, ktoré nezískali žiadne finančné prostriedky na nákup knižničného fondu.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že len 962 zriaďovateľov školských knižníc v ZŠ a SŠ vo svojich rozpočtoch na školské knižnice vyčlenilo na jedného žiaka 1,70 – 3,30 €, ktoré odporúča *Model školskej knižnice*.

Záver

Na základe analýzy vybraných štatistických ukazovateľov o školských knižniciach za rok 2013 možno konštatovať, že proces elektronizácie a revitalizácie školských knižníc plynule napreduje. Dôkazom v oblasti elektronizácie sú kvantitatívne ukazovatele spomínané v správe. Progres revitalizácie sa prejavil v oživení akvizíčnej činnosti, v náraste počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí, ktorých sa často zúčastňovala spolu s členmi školskej komunity aj široká verejnosť, a vo zvýšení celkového objemu finančných prostriedkov na činnosť školských knižníc, najmä na nákup knižničného fondu. Na uvedený rozvoj školských knižníc podstatne vplývala aj realizácia šiestich rozvojových projektov ministerstva školstva *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*.

Okrem uvedených pozitívnych zistení analýza prináša aj negatívne fakty, ktoré poukazujú na slabé stránky buď zriaďovateľov školských knižníc, alebo samotných školských knihovníkov, alebo subjektov, ktoré vykonávali zber, schvaľovanie alebo spracovanie štátnych štatistických údajov. Príkladom slabých krokov zriaďovateľov je nevyčlenenie finančných prostriedkov na činnosť a prevádzku 700 školských knižníc z rozpočtov ZŠ a SŠ, nedocenenie pozície školského knihovníka v školskej komunite alebo jeho nulové finančné ohodnotenie. Medzi slabé stránky školských knihovníkov patria nepresnosti pri vedení povinnej evidencie školských knižníc a nezrovnalosti vo vykazovaní štatistických údajov, príp. v niektorých prípadoch aj neochota postupovať podľa určenej metodiky. K pretrvávajúcim nedostatkom zo strany subjektov, ktoré vykonávali zber, schvaľovanie alebo spracovanie štátnych štatistických údajov, patrí nerešpektovanie postupov realizácie štatistického zisťovania (napr. niektoré výkazy boli schválené bez kontroly uvedených štatistických údajov) a metodiky obsahu štatistických ukazovateľov (nesprávne chápanie vecného obsahu štatistického ukazovateľa).

Opäť sa ukázalo, že len osvojením si metodiky vyplňovania výkazov spravodajskými jednotkami, systematickou kontrolou výkazov štatistikmi z odborov školstva príslušných okresných úradov v sídle kraja, ich precíznou revíziou spracovateľom štátnych štatistických údajov (CVTI SR) a podporou štatistického útvaru ministerstva školstva a metodického centra SPK pre školské knižnice sa v budúcnosti môžu získať relevantné štatistické údaje o školských knižniciach.

Mgr. Rozália CENIGOVÁ,
ústredná metodicke pre školské knižnice
SPK, ilustračné foto stock.xchng

Štartujeme novú plavebnú sezónu

INŠPIRÁCIE

Zaiste to všetci veľmi dobre poznáme – prvý dojem, ktorý učiteľ u svojich žiakov zanechá, je veľmi dôležitý. O učiteľovom úspechu počas celého školského roka rozhoduje to, ako sa správa počas prvých školských dní. Ako koná, ako sa svojim žiakom prihovára, či sa usmieva, či vystupuje pokojne a sebavedome, či robí správne rozhodnutia...

Úlohou učiteľa je od prvej chvíle budovať si so žiakmi dobré vzťahy, ktoré sú založené na dôvere, úcte a porozumení. Vytvárať v triede zdravú, tvorivú pracovnú klímu, učiť žiakov poznávať ich silné a slabé stránky, pracovať na sebe, ako byť lepší v tom, čo človek robí, ako rozhodovať o svojej práci a živote. Ako možno naštartovať komunikáciu so žiakmi? Napríklad aj spôsobom, ktorý sa bude niesť v námorníckom štýle.

Hor sa na palubu

Milí moreplavci, ostrieľaní morskí vlci, mám radosť z toho, že po dvoch mesiacoch odychu sa tu opäť stretávame, aby sme sa znovu vypravili z nášho domovského prístavu na ďalšiu vyhladkovú plavbu po neprebádanom, šírom mori poznania, múdrosti, tvorivosti a radosti. Predpokladám, že všetci chceme zažiť množstvo skvelých dobrodružstiev. Som presvedčená, že nás čaká úžasná plavba plná výziev, snov, fantázie, očakávaní, stretávaní...

Šíre more sa stane zdrojom nášho poučenia, knihou, ktorú by sme mali čítať pomaly a dôkladne. Na začiatok si musíme ujasniť, do ktorého prístavu nasmerujeme našu plavbu. Kto totiž nepozná prístav, do ktorého sa chce plaviť, tomu nie je žiaden vietor priaznivý. Aby bola naša plavba úspešná, je potrebné osvojiť si jej pravidlá. V priebehu nasledujúcich 10 mesiacov budeme plniť náročné úlohy, riadiť sa námornými pravidlami. Keďže nechceme naraziť na plytčinu či nebudaj ľadovec, musíme byť ostražití a robiť láskyplné rozhodnutia, ktoré budú udržiavať kormidlo našej lode vždy v správnom smere. Dnes sa zoznámime s tradičnou námorníckou metódou hľadania zlatých pokladov. Závazok hľadať zlatý poklad musí byť:

1. sformulovaný písomne (spísaný na papieri),
2. inšpiratívny (podnetný, príťažlivý),
3. reálny (uskutočniteľný, dosiahnuteľný),
4. ustanovený (určený, vytýčený) termínom dokončenia,
5. pozitívne (optimisticky) sformulovaný,
6. merateľný (umožňujúci zmerať výsledok)...

Vrávi sa, že múdry človek nie je ten, kto pozná správne odpovede, ale ten, kto kladie správne otázky. Preto by sme sa mali jednotlivých členov posádky spýtať, aké sú ich predstavy a očakávania, čo by sa počas plavby chceli naučiť, dozvedieť, objaviť, spoznať, čo navrhujú – jednoducho usilovať sa byť v priebehu celej plavby ich spoľahlivým motivačným navigátorom.

Budovanie pozitívnej klímy

Vytváranie zdravej klímy vedie k tomu, že plavba má humánny charakter. Vyznačuje sa príjemným prostredím, vzájomnou úctou medzi veliteľom lode a ostatnými členmi posádky, ako aj jednotlivými členmi posádky navzájom. Poznanie a ovplyvňovanie klímy na lodi má byť trvalou súčasťou práce jej veliteľa. Práve veliteľ vytvára na lodi pohodu, necháva priestor pre nápaditosť, predchádza stresom, čo má, samozrejme, vplyv na podávaný výkon, zároveň však kreuje aj priaznivú atmosféru na vzájomné rešpektovanie sa. Veliteľ zbavuje lodnú posádku strachu z chýb

a omylov, učí ju analyzovať chyby a hľadať cesty k ich odstraňovaniu a vyhýbaniu sa im. Lodná posádka nie je vedená k tomu, aby sa podrobovala a len mechanicky prijímala podnety zvonku. Každý člen posádky môže vyjadrovať svoje vlastné názory a postoje k veciam a javom, učí sa tolerancii voči iným, prijímaniu a hodnoteniu názorov iných a podobne. Posádka námornej lode by mala vypracovať pravidlá sociálneho správania, ktoré by mohli obsahovať napr. tieto body:

- S ostatnými zaobchádzam s rešpektom.
- Nekričím, nezvyšujem hlas, ak som sa na niekoho nahneval. Poviem mu normálnym tónom, čo ma nahnevalo.
- Podporujem ostatných členov posádky tým, že ak niečomu nerozumejú, vysvetlím im to.
- Ak niekto hovorí, pozorne ho počúvam, neskáčem mu do reči.

Každý člen posádky je chápaný a docenený ako významný subjekt, ako osobnosť s pozitívnymi a negatívnymi vlastnosťami. Počas celej plavby sa na lodi uprednostňujú vzájomné partnerské vzťahy, ktoré vylučujú nadradenosť a moc veliteľa lode. Vychádzajú z vysokej miery úcty ku každému členovi posádky ako jedinečnej bytosti. Veliteľ lode podporuje u všetkých členov posádky ochotu spolupracovať a pomáhať ostatným. Napríklad aj tým, že na takúto pomoc upozorní: „Kamil, všimol si si aj ty, ako ti Peter pomohol? Myslí, že si mu sympatický.“ Hovorí s každým o jeho pokroku. Vie, že otázky typu: „Marek, ako sa ti to tak dobre podarilo?“ podporujú motiváciu k výkonnosti. Rád sa so svojou posádkou rozpráva o jej najobľúbenejších témach. Pravidelne sa zaoberá jej svetom, zisťuje, aké sú jej potreby a záujmy. Bez váhania povzbudzuje, napríklad: „Viem, že na to máte, dokážete to.“ Alebo: „Ste na správnej ceste, som na vás hrdý, že ste sa nevzdali.“ Či: „Oceňujem, že ste sa dokázali popasovať s touto ťažkou úlohou.“ Všima si a oceňuje každú snahu, zlepšenie, napredovanie. Nešetrí chválou a komplimentmi, napríklad slovami: „Páči sa mi, ako ste dnes pokojne a koncentrovane pracovali. Teším sa tomu.“ Alebo: „Videl som, že väčšina z vás dnes spolupracovala, z čoho mám radosť.“ Pochvalu vzťahuje viac na snahu ako na výsledok, na špecifické správanie. Odôvodňuje a prejavuje ju priateľským, vreľým hlasom. Kladne hodnotí aj najmenší pokrok, zvyšuje aspirácie všetkých členov posádky, kultivuje v nich vieru vo vlastné sily a schopnosti. Pochvalou nielen jednotlivcov, ale aj malých skupín a celej posádky podporuje súdržnosť, rozvíja harmonické vzťahy. Tým, že členom svojej posádky dáva najavo, že majú jeho dôveru, nabíja ich pozitívnu energiou.

Humanistický veliteľ námornej lode

Štýl práce veliteľa-humanistu sa vyznačuje tým, že:

1. **toleruje:**
 - individuálne odlišnosti jednotlivých členov lodnej posádky,
 - svojský štýl učenia sa, správania a konania každého jej člena,
 - iné názory, než sú jeho,
 - chyby a omyly jednotlivých členov posádky,
 - diskusiu o problémoch, potrebách, záujmoch posádky,
 - že nikto nie je dokonalý, teda ani on,
 - ak by ho ktokoľvek prerástol;

2. **podporuje:**
 - pozitívne neformálne vzájomné vzťahy posádky,
 - samostatné myslenie a konanie u všetkých jej členov,
 - vyhľadávanie problémov a informácií,
 - originálne riešenia problémov a úloh,
 - rozmanitosť, pluralitu názorov,
 - spoluprácu členov posádky, ale aj rozumnú súťaživosť,
 - pozitívny vzťah k učeniu a poznávaniu sveta okolo seba,
 - sebahodnotenie, sebariadenie, autoreguláciu, potrebu sebazdokonačovania;

3. **vyžaduje:**
 - zodpovednosť, aktívnu, uvedomelú disciplínu,
 - kritické myslenie a vyjadrovanie vlastného názoru,
 - poznávanie seba, svojich silných a slabých stránok, predností seba i ostatných členov tímu,
 - poznávanie príčin svojich chýb a nedostatkov,
 - pochopenie podstaty a zmyslu svojej činnosti;

4. **očakáva a tvorí podmienky na:**
 - úspech každého člena lodného tímu,
 - otázky, hľadanie, zvedavosť, túžbu po nových vedomostiach,
 - diskusiu, otvorenosť, kultivovanú komunikáciu, konštruktívnu kritiku,
 - inšpiratívne myšlienky a kreatívne nápady;

5. **odmieta:**
 - direktívny štýl riadenia,
 - slepú poslušnosť, vynútenú aktivitu,
 - atmosféru strachu a napätia,
 - zosmiešňovanie, podceňovanie, škatulkovanie kohokoľvek,
 - spokojnosť s priemernosťou, pohodlnosťou, lajďactvom,
 - nesamostatnosť a konanie iba na výzvu,
 - čierno-biele videnie vecí,
 - neférové konanie.

.....

Poznávanie svojho učebného štýlu

Je dobré, ak v prvých dňoch plavby spoznávajú jednotliví členovia posádky svoje individuálne učebné štýly, napr. aj prostredníctvom projektu *Monitoring našich učebných štýlov*. Na začiatku projektu môžu byť vytýčené nasledujúce ciele:

1. Oboznámiť sa s jednotlivými druhmi učebných štýlov.
2. Spoznať svoj učebný štýl.
3. Vytvoriť štatistický prehľad o učebných štýloch celej posádky – zopakovanie si tvorby tabuliek a grafov, kopírovanie objektov z jednej aplikácie do druhej, vytváranie, formátovanie a kontrolovanie textových dokumentov.
4. Zopakovať si posielanie e-mailov s prílohami.
5. Vedieť charakterizovať štyri základné druhy učebných štýlov.
6. Uvedomiť si, že každý námorník má individuálne a jedinečné schopnosti a predpoklady.
7. Snažiť sa poznať svoje silné stránky, naučiť sa na nich stavať a kompenzovať nimi svoje nedostatky, dokázať ťažiť zo svojich prirodzených daností.
8. Posilňovať svoje estetické čítanie.
9. Zdokonaľovať sa v písomnom prejave.
10. Rozvíjať svoje tvorivé myslenie.

Naplánované môžu byť tieto úlohy:

1. Vypracovať test, ktorý zistí, aký učebný štýl ten-ktorý námorník preferuje. Ide o dotazník učebných štýlov, ktorý sa nachádza v publikácii V. Šveca *Kľúčové dovednosti ve vyučovaní a výcviku* (Brno: Masarykova univerzita 1998, s. 173 – 175).
2. Prečítať si a pouvažovať o charakteristických znakoch všetkých učebných štýlov.
3. Zhotovíť si poznámky o jednotlivých štýloch učenia, vystihnúť dominujúci spôsob učenia u námorníkov (divergátori, asimilátori, konvergátori, akomodátori).
4. Poslať informáciu o svojom učebnom štýle veliteľovi lode na jeho e-mailovú adresu.
5. Vymeniť si informáciu o preferujúcom učebnom štýle s ostatnými členmi posádky.
6. Výsledky spracovať, vyhodnotiť a uložiť na disk (zhotovíť článok do lodného časopisu).
7. Vytvorený textový dokument v tvare „štýl_priezvisko.doc“ poslať e-mailom veliteľovi lode.
8. Vyplniť a odovzdať hodnotiaci hárok.

Získavanie spätnej väzby

Jednou z foriem, ako získať od jednotlivých členov posádky spätnú väzbu, je krátky dotazník, ktorý obsahuje nasledujúce položky:

- Ako som sa počas dnešnej plavby cítil/-a?
- Čo sa mi dnes páčilo, resp. nepáčilo, tzn. klady a záporny dnešnej plavby? (Ktoré aktivity a informácie ma zaujali najviac, ktoré ma nezaujali vôbec, čo sa mi zdalo najľahšie, čo najťažšie?)
- Vyskytli sa problémy, ktoré som musel/-a, prípadne musím vyriešiť? (Čo, respektíve kto mi pri tom pomohol?)
- Čo som sa dnes naučil/-a? (Aké nové pojmy som si osvojil/-a? K akým zovšeobecneniam som dospel/-a? Aké nové zručnosti som nadobudol/-la?)
- Ako sa mi podarilo splniť naplánované úlohy?
- Podarilo sa mi dosiahnuť vytýčené ciele? (Ak nie, čo bolo príčinou?)
- Ako som spokojný/-á so svojou dnešnou prácou?
- Kde sa môžem ešte zlepšiť a ako mám postupovať?

Záverom je veľmi dôležité uvedomiť si, že v 21. storočí si už s korábmi Marca Pola nevystačíme. Vieťz by sme sa mali na moderných motorových lodiach, aby sme stihali všetkých naokolo... Pretože India a Amerika už boli objavené a my by sme mali objavovať to, čo ešte nedokázali iní pred nami. Želám teda všetkým školským námorníkom šťastnú plavbu na špičkových, moderných plavidlách!

PaedDr. Erika PETRAŠKOVÁ, PhD.
Ilustračné foto stock.xchng

Plavba na pltiach po zákutiach rieky Neckar.

Naši študenti spoznávali Nemecko

PRÁZDNINOVÝ VÝLET

Byť učiteľkou je úžasné! Nie, v týchto slovách nie je ani štipka irónie, myslíme to vážne. Sme učiteľkami a sme nimi rady. Napriek nie práve lichotivej situácii v školstve sa predsa len vždy nájde niečo, čo nás presvedčí, že chceme vykonávať práve toto povolanie a žiadne iné. Teraz bol tým

impulzom poznávací zájazd v Nemecku. Žiaci slovenských stredných škôl sa zúčastnili súťaže *Spoločne v Európe*, ktorú vyhlásilo Ministerstvo vnútra a Ministerstvo kultúry, mládeže a športu spolkovej krajiny Bádensko-Württembersko v spolupráci s Košickým samosprávnym krajom.

Spomedzi 700 príspevkov od vyše 1 330 účastníkov zo všetkých kútov Slovenska bolo úspešných 25 žiakov, ktorí získali hlavnú cenu – týždenný prázdninový poznávací zájazd po Bádensku-Württembersku. Program bol skutočne jedinečný. V Ulme sme vystúpili na najvyššiu kostolnú vežu sveta (161,1 m). Na trajekte po Bodamskom jazere sme sa ocitli na mieste, kde sa spájajú tri štáty – Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko. Celodennú zábavu sme si užili v známom zábavnom parku Europapark v Ruste. Najmä chlapcov potešila prehliadka arény a múzea automobilky Mercedes-Benz v Stuttgarte. Pozreli sme si aj malebné univerzitné mesto Tübingen, v ktorom romantickú atmosféru ešte posilnila plavba na pltiach po zákutiach rieky Neckar. Vyvrcholením programu bolo slávnostné odovzdávanie cien na spolkovom ministerstve vnútra v Stuttgarte, kde si úspešní Slováci prebrali ocenenia priamo z rúk ministra vnútra Reinholda Galla a vedúceho odboru školstva KSK Štefana Kandráča. Osobne by sme rady vyjadrili radosť z toho, že ešte máme mladých ľudí, ktorí sa vedia zapáliť pre dobrú vec, ale aj oceniť, čo sa pre nich robí, vedia prejavíť radosť a nadšenie a vrátiť to, čo do nich vložíme. Pre takýchto mladých ľudí sa oplatí robiť toto povolanie.

Mgr. Dana KIŠKOVÁ,
Hotelová akadémia Spišská Nová Ves,
Mgr. Gabriela STRUCKELOVÁ,
Gymnázium, Trebišovská ul., Košice,
Foto archív účastníkov

V ústrety novému školskému roku

SLÁVNOSŤ

Úspech zajtrajška závisí od toho, aké prípravy ste vykonali dnes, vyslovil sa slávny flámsky maliar obdobia baroka Anthonis van Dyck. Áno, váš úspech bude závisieť od toho, ako sa už v školských laviciach pripravíte na vašu budúcu cestu životom. A preto je tu vždy a znova s neomylnou presnosťou začiatok nového školského roka. Aj nás v Kračúnovciach privítala 2. septembra naša dobrá známa – škola. Stáli sme pred ňou pekne nastúpení, vyobliekaní, no všetci asi s inými pocitmi ako na konci júna. Uvedomili sme si, že opäť sa začnú školské povinnosti, ranné vstávanie, učenie sa... Po vypočutí hymny a úvodnej básni nás všetkých prítomných a predovšetkým vzácných hostí oslovila pani zástupkyňa a so slávnostným príhovorom vystúpila pani riaditeľka školy. Zdôraznila, že žiakov čaká svet objavovania, dni, keď budú získavať nové informácie, vedomosti, dokazovať ich v testoch, precvičovať v úlohách... Privítala a povzbudila prváčikov v ich náročnej práci, ktorá ich čaká celý rok. Nezabudla ani na piatakov

a aj našim deviatakom sa dostalo zvýšenej pozornosti, pretože je to ich posledný september v našej škole. Upozornila na dôslednú prípravu na Testovanie 9 a na prijímacie pohovory na stredné školy. Osobitne privítala nových žiakov a učiteľov. Všetkým žiakom zažela úspešný štart do nového školského roka a učiteľom popriala veľa pracovného elánu, tvorivých síl a neutíchajúci optimizmus. Všetci prítomní boli milo prekvapení nádherným vystúpením pani Hanky Servicej, ktoré bolo poďakovaním žiakom, rodičom, pedagogickým a nepedagogickým zamestnancom školy za valentínsky darček pre rodinu Janky Popovičovej z Pavloviec nad Uhom. A poďakovanie od srdca našej škole odznelo tiež z úst pani Ľuby Kráľovej z občianskeho združenia Kolysočka-Kolíška. Po ukončení programu sme odišli do tried, aby sme mohli začať prvý školský deň triednickou hodinou.

PaedDr. Martina ONUFEROVÁ,
Základná škola Kračúnove

SOM UČITEĽKA

Niečo som dostala a chcem to odovzdávať ďalej

Mgr. Jana Kutalová,
Základná škola Radošovce

Mgr. Jana Kutalová zo Základnej školy v Radošovciach na Záhori s aprobáciou pre prvý stupeň základnej školy a hudobnú výchovu už počas študentských čias na strednej škole privoňala k detskému divadlu. A už viac ako dvadsať rokov využíva dramatickú výchovu v pedagogickej práci v Radošovciach i v Základnej umeleckej škole (ZUŠ) v Skalici. Myšlienka českého hudobného skladateľa a publicistu Eugena Miroslava Rutteho (1855 – 1903), že „divadlo je predovšetkým arénou ducha“, akoby vystihovala, o čo sa učiteľka J. Kutalová v práci s deťmi snaží – jednak naplňovať svoje niekdajšie dievčenské sny, ale najmä to, čo dostala, ďalej tvorivo rozvíjať a odovzdávať iným.

Prečo sa chcela stať učiteľkou?

Odmalička som vyrastala v kruhu veľkej rodiny, neskôr v škôlke a škole. V ôsmej triede som zistila, že chcem byť učiteľkou v materskej škole. Neprijali ma. A tak som skúšala ďalej. Po štúdiu na Gymnázii v Senici som sa rozhodla znova pre učiteľské povolanie na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave. Splnil sa mi sen a ja som dostala miesto v mojej rodnej škole v Radošovciach, kde som dodnes.

Nehrozilo jej, že ju premôže jednotvárnosť a pedagogické stereotypy?

Pätnásť rokov som učila na prvom stupni. Musím povedať, že je to práca pekná, ale náročná. Momentálne už šiesty rok učím všetky výchovné predmety na druhom stupni a konštatujem, že neučím, ale vychovávam v plnej miere. Deti podliehajú technike ako svojej tvorivosti, fantázii a vynaliezavosti. Sú lenivé hýbať sa, hrať sa v prírode. Výchovné predmety berú ako záťaž a zbytočnosť. Na druhom stupni sa už nedajú tak ľahko tvarovať. Sú to známkový rodinnej výchovy a všetkých jej zlych vplyvov. Tým zaujímavejšie je to tvorivé hľadanie optimálneho vzťahu medzi učiteľom a žiakom. Chcela som vždy dať druhým to,

čo do mňa niekto tiež trepezlivo vkladal. Preto som sa stala učiteľkou.

Uvažovala dakedy učiteľské povolanie zmeniť?

Nie. Toto povolanie je poslaním. Dnes nie je ľahké byť vzorom pre deti. Potrebujete veľa trepezlivosti, cit a lásku k deťom, ale aj vedomie byť pripravený na všetky odpovede.

Mgr. Jana Kutalová s členmi detského divadelného súboru DRAX.

Svoju lásku k literatúre a jej dramatickým zaciám rada prenáša na deti v rôznych súboroch v Skalici či v Radošovciach. Jej vstup do „divadelného kolotoča“ bol síce trochu kuriózný, no o to hlbšie pretrvalo jej prepojenie s dramatickou výchovou. Ocenenia z okresných, regionálnych i celoslovenských súťaží pre jej zverencov sú odmenou za úsilie. Ako sa stalo, že zo súborov či len jednorazových divadelných kolektívov s rozprávkovými názvami, ako Drak, Studnička či Čertice, môžeme cítiť úspešnú režiséрку?

Akurát sme s rovesníkmi spomínali, že detský divadelný súbor Zádrapky pôsobiaci pri ZUŠ v Senici má tridsať rokov. Ja som sa v ňom ocitla ako prváčka senického gymnázia. Duša súboru, ktorý vtedy iba rozbiehala, učiteľka literárno-dramatického odboru Anička Gamanová (1958

– 2001), prišla do našej jedálne s tým, že „hľadá“ hercov. To bolo v Senici na začiatku úspechov, o ktoré sa zaslúžila. Ja som sa vtedy prihlásila ako jediná. V triede sme zostali len my dve... Tak si dodnes vybavujem v pamäti Aničku, dávno predtým, ako regionálnu súťažnú prehliadku detskej dramatickej tvorivosti okresov Senica a Skalica pomenovali na jej pamiatku Senickým zrkadielkom Anky Gamanovej. Pamätám

si aj vrchol jej tvorivého obdobia. Už som mala vlastné deti, ale stále sme sa navštevovali. Anička mi dala veľa pozitívnych myšlienok do života aj hereckých rád.

Je dnes divadlo po tridsiatich rokoch iné ako vtedy?

Detské divadlo sa možno ani nezmenilo. Len deti sú dnes inak zamerané. Najmä – nekomunikujú. Na javisku majú ukázať rozhovor, dialóg alebo zahrať trebárs hádku – nevedia to. Lebo komunikujú cez internet, pomocou mobilov, ale nevedia používať jednoduché vety, aby niečo vyjadrili alebo po niečom túžili a vedeli to zahrať. O to je ťažšia úloha zapojiť ich do divadla. Ťahám ich z domovov. Ponáhľajú sa, lebo tam je nejaká nová hra a chcú sa hrať. Nebaví ich čakať, čo pôjde na scénu... Dôležité je prežiť ťažké začiatky skúšania.

Prečo to teda robí, keď je to také náročné?

Hoci je to ťažšie, stále cítim v sebe silu a energiu, chvalabohu, aby som to, keď vidím výsledky, robila. Už sa tomu venujem dvadsaťjeden rokov. Za sebou mám deti, ktoré chodia za mnou už aj zo stredných škôl a pomáhajú mi. Vidím, že je na tom niečo dobré. Dokonca ma navštevujú aj tí, s ktorými som pracovala pred dvadsiatimi rokmi. To je pre mňa ten pozitívny náboj.

V čom jej divadlo najviac ako pedagógovi pomáha?

V prvom rade je to komunikácia. Človek učí deti komunikovať. Postaví sa na javisko. Povedať nejaké vety, lebo to je pre niektoré úplne nepredstaviteľné. A výsledok nášho spoločného úsilia? Nemajú, ak privoňali k divadlu, problém nadviazať kontakty, vystupovať na verejnosti, mnohí sa naučia pekne rozprávať, majú peknú rétoriku. Pomáha im to v ďalšom vývoji. Neskôr sa uchytia v inom súbore. Z niektorých budú herci, lebo idú na dramatické konzervatóriá. Dramatická výchova má široké spektrum využitia v škole...

Za čo vďačí svojim učiteľským vzorom?

Svoj učiteľský vzor som si našla počas štúdia na strednej aj na vysokej škole. Nie je to jeden človek, je ich veľa. Každý mi niečo do mojej práce dal. Jeden systém učenia, iný ma naučil vyhnúť sa chybám, ďalší mi pomohol úspešne odkrývať tajomstvá profesie a príkladmi od mnohých som si budovala vlastný postoj k žiakom.

Ak by mohla niečo vrátiť do profesie učiteľa, čo v nej pred rokmi bolo, no na škodu sa z nej časom vytratilo, čo by to bolo?

V časoch, keď som bola aj ja žiačkou, sa učiteľovi prejavovala väčšia úcta, k jeho práci na vyučovaní panoval zdravý rešpekt. Ako žiaci sme si riešili svoje priestupky v škole skôr sami. O mnohých rodičoch ani nevedeli. A moji rodičia nikdy nespochybňovali názory a postupy učiteľov a po večeroch to pred nami nerozoberali.

Čo by iniciovala zmeniť v školskej legislatíve či pri vykonávacích predpisoch, ak by

mala tie kompetencie, aby škola napredovala a neupadala?

Nie som v školskej legislatíve taká zbehnutá, aby som mohla niečo hodnotiť. Ale všimam si, že nám učiteľom pribudlo viac papierovania. Učiteľ nie je právne chránený, lebo neustále pribúdajú prípady napadania pedagógov žiakmi. A ešte treba viac kompetencií pre samotné vedenie školy. Veď školy nemajú vlastné zdroje príjmu, sú finančne závislé od obecných alebo mestských úradov.

Čo by odkázala tým, ktorí túžia byť pedagógmi, ale negatívne medializované témy okolo profesie a ekonomická podvyživenosť i morálna nedocenenosť učiteľov ich od toho zámeru odrádzajú?

Je pravda, že postavenie učiteľa v dnešných časoch je ťažké. Učiteľom sa však nemôže stať každý. Iba ten, kto sa dokáže podriadiť celému systému výchovy a vzdelávania – príprave na vyučovanie, hodnoteniu žiaka, komunikácii s rodičmi, úradmi, dennému obmedzovaniu dňa zvonením, neustále prichádzajúcim novým poznatkom...

Kedy o učiteľovi môžeme povedať, že je dobrým učiteľom?

Dobrý učiteľ si buduje vzťah k deťom po celý čas. Musí vedieť preniknúť do duše dieťaťa v každom veku, aby mal u žiaka zdravý rešpekt a úctu. Musí sa naučiť komunikovať v akejkolvek situácii.

Dá sa povedať, že Jana Kutalová narába vo svojej učiteľskej práci aj nejakým trvalým receptom na úspech, zásadou, ktorá jej pomáha prekonať problémy? Mojmým krédom je všeobecne využiteľná rada – nikdy sa nevzdávaj!

Radošovce i Skalica v spojení s divadlom sú vďaka nej plné tvorivého myslenia a improvizácie. Z detí dokáže „vydolať“ dĺžku humoru, fantázie a tvorivosti. Čím to je, že ju to baví – delí sa s deťmi o svoj zážitok z divadla?

Je to aj tým, že som niečo dostala a chcem to odovzdávať ďalej. Nehovorím, že všetko viem... No nechcem, aby to zostalo len u mňa. Potrebujem to poslať ďalej. A myslím si, že táto moja túžba sa plní.

Milan SOUKUP, foto autor

Stredoškolskí profesori vo svete

POROVNANIE

Štúdium na strednej škole možno zaradiť k rozhodujúcim faktorom spoločenského vývoja a ekonomického rastu. Nestačí ho však sprístupňovať čoraz väčšiemu počtu študentov, ktorý sa za posledných štyridsať rokov prakticky strojnásobil, rovnako je dôležité klásť dôraz na vyššiu kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu, aby maturanti uspeli v živote...

Krajiny s obmedzenými ľudskými a finančnými zdrojmi považujú za naliehavú výzvu dosiahnuť ciele v súlade s medzinárodnými propozíciami úrovne všeobecného základného vzdelania. To znamená, že v rámci školskej politiky úporne zvažujú nároky na profil stredoškolského pedagóga a ďalšie predpoklady, keďže im prislúcha zabezpečiť dostatočný počet kvalifikovaných vyučujúcich s požadovanými aprobáciami a zároveň prihladiť na rovnovážne rodové i zemepisné rozloženie, nehovoriac o predstave špičkových profesorov s nepretržitým osobnostným rozvojom a nespornými pedagogickými, prípadne i riadiacimi kvalitami, ktorým treba vyčleniť dostatok finančných prostriedkov na mzdy v súlade s výchovno-vzdelávacím poslaním škôl a ich prioritnou úlohou v spoločnosti napriek rôznym úspešným opatreniam. A jednako ušľachtilé predsavzatia vládnych činiteľov značne pokrívajú a v školstve pretrvávajú rozmanité problémy. O koľko sa zvýšil počet stredoškolských profesorov za posledné dve desaťročia? Dará sa do školstva pritiahnúť kvalifikovaných vyučujúcich a udržať ich v rezorte? Aké vzdelanie sa vyžaduje na jednotlivých školách a ako by mal vyzeráť vzorový pedagogický zbor? Z akého základu sa odvíjajú mzdy pedagógov vo svete? V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že stredné školstvo tvorí ťažisko výchovno-vzdelávacieho procesu, keď prihladneme na fakt, že druhý stupeň základnej školy v mnohých štátoch predstavuje prvý cyklus strednej školy (tzv. kolégiá), kým druhý cyklus tvoria všeobecnovzdelávacie a odborné lýceá, ktoré zodpovedajú našim gymnáziám a stredným odborným školám.

Pozoruhodný počet profesorov

V rokoch 1990 až 2009 vzrástol počet stredoškolských profesorov o 50 % (z 20,3 mil. na 30,4 mil.), kým počet učiteľov základných škôl o 27 % (z 22,2 mil. na 28,3 mil.), čo názorne demonštruje, o koľko viac profesorov pôsobí v školstve od roku 2002 v medzinárodnom meradle. Za rovnaké obdobie sa teda výrazne zvýšilo množstvo vyučujúcich na oboch cykloch škôl. Jedinú výnimku predstavuje stredná a východná Európa, kde sa počet pedagógov markantne znížil.

Rastúce kvantum pedagógov na celom svete vo všeobecnosti úzko súviselo so zvýšeným dopytom rezortu školstva, resp. s ich nedostatkom na konkrétnych školách. Relatívne nízky vzostup zaznamenala Severná Amerika a západná Európa, ale i stredná Ázia vzhľadom na pomalší vzrast populácie v školopovinnom veku.

Na druhej strane nastal pozoruhodný rozmach počtu pedagógov (najmä profesorov) v prakticky všetkých ostatných končinách sveta. V Strednej a Latinskej Amerike sa ich počet od roku 1990 vyšplhal z 25 na úctyhodných 68 % a vo východnej a tichomorskej Ázii z 15 na 67 %. V tejto oblasti vykázala nebyvalý rozkvet Čína vzhľadom na populačnú explóziu, ktorá sa roku 1998 prejavila zvýšeným množstvom prvkov a v rokoch 1990 až 2009 sa podiel žiakov prechádzajúcich na pôdu stredných škôl prakticky zdvojnásobil.

Najvýraznejšie vzrástol za posledné dve desaťročia počet učiteľov na základných školách (o 79 %) i profesorov na školách stredných (o 157 %) v subsaharskej Afrike, v arabských štátoch, ktoré tvorí Saudská Arábia, severná a sčasti i stredná Afrika a Blízky východ (71 %, resp. 112 %), v južnej a západnej Ázii (49 %, resp. 83 %).

Obzvlášť to badať od roku 2000 v subsaharskej Afrike a v južnej a západnej Ázii, predovšetkým v Afganistane, Indii a Pakistane. V týchto oblastiach však vládne dlhotrvajúci nedostatok vyučujúcich, čo je v rozpore s realizáciou cieľov medzinárodných dohôd, ktoré sa štáty zaviazali splniť do roku 2015. Ak aj opomenieme fakt, že na jedného učiteľa pripadá priemerne 40 žiakov, africké územie vykazuje deficit 4,0 mil. pedagógov, arabská oblasť 2,2 mil. a ázijská 4,9 mil., čo nie sú zanedbateľné čísla.

Vek profesorov

Štatistické údaje zachytávajúce vekové kategórie vyučujúcich poukazujú na skutočnosť, že ťažko sa nachádza rovnová-

pomery. V Taliansku učí na základných školách 5 % šesťdesiatnikov a na stredných 8 %; v ďalšom decéniu nesporne dôjde k dôkladnejšej obmene profesorských zborov vzhľadom na fakt, že polovica pedagógov má dnes po päťdesiatke. Vyučujúci v poproduktívnom veku sú zastúpení vo vyššom pomere aj v Nórsku (11 % učiteľov a 13 % profesorov) a vo Švédsku (17, resp. 18 %).

V štátoch, ktoré uvádzajú nezanedbateľnú reorganizáciu učiteľských zborov v relatívne krátkom čase, dochádza masovým príchodom mladých absolventov k nežiaducim dôsledkom, resp. k negatívne dopadu na kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu z dôvodu akútneho nedostatku skúseností a chýbajúcej opory skúse-

ha medzi novoprijatými a dlhoročnými profesormi vzhľadom na mnohé bariéry, ktoré zabraňujú vytvoriť v školách vyvážený pedagogický zbor, kde sa snúbi energeticá mladosť s bohatými skúsenosťami. V podaktorých krajinách očividne starne a zaostáva za modernými pedagogickými metódami, v iných štátoch majú v školách prevahu mladí, zatiaľ neskúsení učitelia, ktorí potrebujú oporu a neraz aj doplnkové skúšky. Nezriedka ostávajú v školách z dôvodu chronického deficitu učiteľa v dôchodkovom veku, čo je prípad Gambie. Aj 7 % čílskych profesorov už prekročilo šesťdesiatku, Chile teda pristúpilo k hromadnému prijímaniu absolventov pedagogických škôl, čo v rokoch 2007 až 2009 spôsobilo nárast učiteľov do tridsiatky (z 13 na 18 %). Na Filipínach nie je veľa profesorov v dôchodkovom veku (len 4 %), horšia situácia vládne na základných školách (16 %). Uvedené príklady z krajín s priemerným národným dôchodkom dovedú, že učiteľia sú vo všeobecnosti starší v porovnaní s profesormi.

Štatistické údaje z 26 štátov s vysokým národným dôchodkom približujú odlišné

ných kolegov. Napríklad v Indonézii sú dve tretiny profesorov štyridsiatnici a 35 % je tridsiatnikov.

Pohlavie profesorov

Výskum zameraný na pohlavie vyučujúcich by mal pomôcť tvorcom plánov v orientácii a primeranej využiteľnosti ľudských zdrojov, resp. v cieľavedomejšom prístupe k prijímaniu nových pedagógov. Žiadna medzinárodná smernica presne stanovuje pomer mužov a žien v pedagogickom zbore, odborníci však čoraz častejšie volajú po rovnováhe oboch pohlaví, ktorá priaznivo ovplyvňuje nielen vzdelanostnú úroveň, ale i výchovu mládeže.

Pekinský akčný program presadzujúci nezávislosť žien na medzinárodnej úrovni zahŕňa tzv. politickú formulu, že pedagogicky majú právo na rovnú príležitosť a rovnaké postavenie ako ich kolegovia. Ich rovnocenný status by mal prilákať do škôl dievčatá vo všetkých končinách sveta. Od roku 1995 sa pomer učiteľiek v školách zvýšil. Najmarkantnejší nárast nastal na území východnej a tichomorskej Ázie, kde ženy prezentujú takmer polovicu (49 %) členiek pro-

fesorských zborov. Opačná situácia vládne v subsaharskej Afrike, ktorá zaznamenala najslabší podiel profesoriek zo všetkých oblastí sveta, ba čo horšie, v rokoch 1995 až 2009 sa ešte znížil (z 33 na 29 %). Podobné nízke zastúpenie žien možno pozorovať v južnej a západnej Ázii (35 %), kým najvyššie v strednej a vo východnej Európe (73 %) a v strednej Ázii (71 %). Percento pedagogičiek v medzinárodnom meradle klesá nepriamo úmerne k vyšším stupňom škôl (62 % učiteľiek základných škôl zodpovedá 54 % profesoriek prvého cyklu a 49 % profesoriek druhého cyklu stredných škôl). Vo väčšine krajín panujú najočividnejšie rozdiely medzi oboma pohlaviami na úrovni druhého cyklu stredných škôl, napríklad podiel subsaharských pedagogičiek na prvom stupni základných škôl predstavuje 43 % a na druhom stupni 28 %.

Nezanedbateľná nerovnosť oboch pohlaví v školstve sa prejavuje vo východnej a v tichomorskej Ázii, v Strednej a Latinskej Amerike i v Severnej Amerike a západnej Európe, no nie na úkor žien ako v subsaharskej Afrike; pre spomínané oblasti je typický fenomén tzv. prefeminizovaného školstva. Najmarkantnejšie rozdiely v pedagogických zborech prvého a druhého cyklu stredných škôl sa roku 2009 odzrkadlili v arabských štátoch, kde profesorky na kolégiách tvorili väčšinu (51 %) a na lýceách menšinu (41 %).

Kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu sa odvíja od koeficientu prezentujúceho počet žiakov na jedného vyučujúceho. Čím viac školákov pripadá na pedagóga, o to horšie sa k nim individuálne pristupuje, čo na nich nepriaznivo dolieha a neraz vyúsťuje do nevyhnutnosti opakovať ročník alebo opustiť školu. Vyšší koeficient rapídne znižuje schopnosť študentov ukončiť štúdium maturitnou skúškou. V Afganistane, Eritrei, Etiópii a Mozambiku s mnohopočetnými triedami (nad 40 žiakov) zmaťtuje ani nie 40 % študentov. Na druhej strane nanajvýš pätnásť študenti v triede bývajú vo všeobecnosti zárukou, že škola vyprodukuje vyše 70 % maturantov. Napriek spomínanej priamej súvislosti treba pripomenúť, že počet maturantov výrazne ovplyvňuje kombinácia viacerých faktorov. Napríklad na Filipínach s dvojnásobne vyšším koeficientom (39 žiakov na profesora) oproti Guatemale (18 študentov v triede) absolvoval strednú školu 66 % maturantov v porovnaní s 35 % alebo v Keni s dvakrát vyšším počtom študentov v triede (33) oproti Lesothu (18) skončí školu trojnásobne vyššie množstvo študentov (79 oproti 29 %), čo znamená, že daný koeficient nie je rozhodujúcim meradlom vzdelanostnej úrovne.

Vzdelanie profesorov

Väčšina krajín striktné vyžaduje od stredoškolských profesorov vzhľadom na náročnosť vyučovacích predmetov vysokoškolské vzdelanie. Minimálne požiadavky na vzdelanie učiteľov v medzinárodnom meradle značne kolíšu v závislosti od toho-ktorého teritória a pohybujú sa v intenciách absolventských skúšok na úrovni strednej až vysokej školy. V mnohých krajinách stačí profesorom na kolégiách vysvedčenie z nadvstavbového štúdia, kým na lýceách sa vyžaduje vysokoškolský diplom. Vzhľadom na rozmanité učebné plány sa ťažko porovnávajú jednotlivé úrovne pedagogického vzdelania a ukazovateľ percenta vzdelanosti učiteľov neodzrkadľuje smerodajné údaje v medzinárodnom rebríčku, nanajvýš meria účinnosť noriem na národnej úrovni.

Z daného dôvodu pristúpil Štatistický ústav UNESCO k návrhu novej taxonómie a klasifikácie svetových pedagogických programov. Zároveň spracoval podiel pedagógov na základných a stredných školách, ktorí vlastnia rozličné diplomy. V Brazílii, Číne, Indonézii a na Srí Lanke sa zvyšuje počet vysokoškolsky vzdelaných pedagógov v závislosti od úrovne inštitúcie, v ktorej učia. Okolo 98 % čínskych profesorov na kolégiách, 97 % na lýceách a 71 % učiteľov absolvovalo vysokú školu

na rozdiel od 28 %, ktorí dosiahli stredoškolské vzdelanie. Obdobná situácia vládne v Indonézii, kde asi dve tretiny učiteľov sú držiteľmi vysokoškolského diplomu oproti 100 % profesorov prvého i druhého cyklu stredných škôl.

V podaktorých krajinách prevažujú absolventi vysokej školy s teoretickým zameraním, v iných zas s praktickejším zameraním, v oboch prípadoch však dostačujúcim na post pedagóga. Asi polovica (51 %) indonézske učiteľov absolvovala praktické päťročné štúdium a 23 % zas teoretické štúdium rovnakej dĺžky. Na stredných školách prevláda opačná tendencia. Na kolégiách učí 73 % a na lýceách 84 % indonézske absolventov teoretického štúdia, pričom 6 % obhájilo aj doktorát. Porovnateľné pomery panujú v Malajzii.

Na Jamajke a v Jordánsku možno pozorovať prepojiteľnosť medzi jednotlivými stupňami škôl a približne rovnaký podiel vysokoškolsky vzdelaných pedagógov, čo v oboch štátoch rozširuje potenciál ľudských zdrojov. To sa však ani zdáleka netýka všetkých krajín. Na srílanských lýceách učí len 56 % vysokoškolsky vzdelaných profesorov. Vzhľadom na nedostatok kvalifikovaných pedagógov majú mnohí len o niečo vyššie vzdelanie v porovnaní so školou, na ktorej pôsobia, čo vzbudzuje vážne pochybnosti o ich spôsobilosti odovzdávať vedomosti študentom. Brazília takisto bojuje s deficitom kvalifikovaných profesorov; 84 % vyučujúcich na kolégiách a 93 % na lýceách vlastní vysokoškolský diplom. Zaujímavý príklad poskytuje Egypt. Podiel absolventov päťročného štúdia na vysokej škole výrazne klesá práve na školách druhého cyklu, čo nepochybne úzko súvisí s rastúcou úlohou stredných odborných učilišť, kde väčšina pedagógov-majstrov absolvovala iba nadvstavbové štúdium.

Odmeny profesorov

Na väčšine svetových území vyše polovica nákladov z verejných zdrojov putuje do štátnych škôl. V rozvojových krajinách tvoria platy pedagógov až 80 %, ale vzhľadom na obmedzený štátny rozpočet sa značne limituje ich počet. Štáty subsaharskej Afriky, kde mzda vyučujúcich niekoľko ráz prevyšuje hrubý domáci produkt na obyvateľa, oveľa lepšie platia profesorov než učiteľov, čo je prípad Burkiny Faso, Burundi, Stredoafrickej republiky, Madagaskaru, Malawi a Toga. Rwandskí profesori zarábajú 6- až 7-krát viac, kým učiteľia len 2,6-násobne viac. Výnimku tvorí Libéria a Tanzánia, kde majú pedagógovia na všetkých stupňoch približne rovnaké mzdy.

V jedenástich štátoch s priemerným národným dôchodkom nepanujú veľké disproporcie v platoch vyučujúcich, medzi ným v Argentíne, Chile, Egypte, Jordánsku, Peru, na Filipínach a Srí Lanke. Tuniskí a paraguajskí profesori zarábajú dvojnásobok hrubého domáceho produktu, kým učiteľia približne 1,6-krát viac. Najpriepastnejší rozdiel zaznamenali Kapverdý a najneopatrnější Indonézia, ktorá zápasí s ťažkosťami prilákať kvalifikovaných pedagógov do škôl. V krajinách s vysokým národným dôchodkom možno mzdu pedagógov prirovnať k hrubému domácomu produktu na obyvateľa s výnimkou Kórejskej republiky, kde tvorí 2,11-násobok. Súčasne panujú zanedbateľné rozdiely v platoch vyučujúcich na rôznych stupňoch škôl. V Severnej Amerike a západnej Európe i v strednej a vo východnej Európe zodpovedá plat pedagógov priemernému hrubému domácomu produktu na obyvateľa, kým napríklad luxemburskí, nemeckí, holandskí a španielski profesori zarábajú o 50 % viac (o niečo menej učiteľia v základných školách). V Belgicku im zas zaručuje vyššiu mzdu pôsobnosť na lýceách. Situáciu v Čechách a na Slovensku poznáme až približne...

Z Recueil de données mondiales sur l'éducation spracovala
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Ten robí to a ten zas toto

Už ste si stihli vyrozprávať dovolenkové zážitky? Patrí to k atmosfére prvých septembrových dní. Oživiť si, čo už je síce za nami, ale

hlboko v nás. Na pekné veci treba spomínať, s nimi je život krajší.

Ach, život! Veličina, ktorá sa s rokmi zväčšuje a zmenšuje zároveň. Aký paradox! Človek si v jeho zabehnutom kolobehu akosi nechce pripustiť, že rôcky pribúdajú a my sa meníme. Z detí, ktoré sme vlastnými rukami formovali na človečenský obraz, z tých detí sú odrazu otcovia a mamy.

Všetko toto som mala pred očami jednu augustovú sobotu. Keď ma predsedá mojej 8. A prišiel pozvať na stretnutie s triedou, samozrejme, že som sa potešila. No zároveň ma ovládol pocit neistoty. Bože, budem tých mojich nezbedníkov po osemnástich rokoch poznať? Ešteže existuje taký vynález, akým je fotografia. Pozerám sa na vsmiate detské tváre a ku každej priradujem meno. Len či ich budem poznať aj naživo, opäť sa strachujem.

Obávala som sa zbytočne. Iba Michala som nepoznala. Aj keď sa výrazne zmenil, iskra v oku a príjemný hlas neklamali, bol to on. Po zvítaní a viacerých otázkach (Si to ty?) sa pousádzame a na rad prichádza predstavovanie. Pekne podľa abecedy, ako v škole. A tak sa dozvieme, kto sa oženil, vydal, kto sa dokonca aj rozviedol a kto žije len tak, bez papierov. Počúvame, kto čo vyštudoval a kde kto pracuje. Prezeráme albumy, hodnotíme, lichotíme. Celá je po tebe, ešte aj jamku na brade máte rovnakú, a tie ústočká, no hotový tatino, to neodtajíš. Ja sa po premlčaní konečne dozviem, kto vyvrtal diery do podlahy, kto rozbil okno, ba aj to, že tuju v školskom parku nepodpíli malí Rómovia, ale moja trieda.

Pokúšam sa hodnotiť, kto z nich to v živote najďalej dotiahol. Keby som to brala geograficky, tak jednoznačne Michal; prišiel až zo severu Čiech. Odmalička ho zaujímali autá, ako inak, pán inžinier s nimi obchoduje a práca ho nesmierne baví. Rovnako spokojný je Edo. Ten chalan svojimi komentármi liezol učiteľom poriadne na nervy. Všímam si, že ani keď dospel, nevyrástol z toho. Na všetko má poruke vtipnú poznámku, čo zas náš predseda nenechá len tak a pripojí svoju obľúbenú, že z prázdného duba len sova vyletí. Edo sa vyučil za automechanika. Aby sa naštartoval, na kamióne brázdí celú Európu. Zakladá si rodinu, stavia dom, potrebuje peniažky. Daniel a Peter s rovnakou profesiou zostali pri remese. Robili nejaký rok v zahraničí, voľačo si našetrili a už stoja na vlastných nohách. Pánom podnikateľom sa darí a sú na seba aj patrične pyšní. Igor je lekár. Na stretnutie pricestoval z Brna, kde si buduje kariéru úspešného urológa. Keď hovoril o svojej práci ako o najkrajšom lekárskom odbore, všetkým nám bolo jasné, že je maximálne spokojný. A ja, ako ho poznám, som presvedčená, že z neho vyrastie lekárska kapacita. Má za sebou dve atestácie, a to už stihol aj dve roztomilé detičky. Kdo umí, ten umí, ako za riekou Moravou hovorila. S výrazným imidžom bankárky sa nám predstavila Zuzana. Vyštudovaná eko-

(pokračovanie na strane 10)

Podujatie Hovorme o jedle by malo žiakom základných škôl priblížiť aj základné poznatky o chove hospodárskych zvierat. Snímka je z tradičnej Súťaže o mlieku, každoročne organizovanej pre žiakov stredných odborných škôl.

Foto Ján SÚKUP

Hovorme o jedle

Vyvolávať a podporovať spoluprácu a aktívnu účasť detí, mládeže a dospelých pri budovaní spôsobilosti na vhodný výber potravín a zdravého životného štýlu si kladie za cieľ súťažno-vzdelávacia aktivita *Hovorme o jedle*, ktorej druhý ročník pod záštitou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR a Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pripravuje Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) a jej organizačný partner Centrum rozvoja znalostí o potravinách. Hlavnou cieľovou skupinou súťaže, ktorej odbornými garantmi sú Štátna veterinárna a potravinová správa SR, Úrad verejného zdravotníctva SR a Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum – Výskumný ústav potravinársky, sú deti a učitelia

všetkých základných škôl so sídlom v Slovenskej republike. Partnermi podujatia sú aj viaceré potravinárske profesijné zväzy a združenia a potravinárske a poľnohospodárske podniky, ktoré sú členmi SPPK. Na každý deň v týždni od 13. do 17. októbra 2014 budú vyhlásené dve denné témy. Úlohou žiakov a učiteľov základných škôl bude vymyslieť a zrealizovať v rámci školy rôzne aktivity na stanovené témy a následne z ich realizácie pripravíť a zaslať na hodnotenie súťažný príspevok v predpísanej forme. Jednotlivé školy sa budú môcť zapojiť do súťaže v rámci každej vyhlásenej dennej témy, pričom každé téma bude hodnotená samostatne. Škola musí svoju účasť v súťaži potvrdiť registráciou, ktorá sa otvorila 15. septembra a potrvá do 12. októbra 2014.

Školy, ktoré sa zapoja do súťaže, budú bojovať o finančné poukazy v hodnote 330 eur na nákup vecných cien podľa vlastného výberu, ktoré poslúžia škole na ďalšie vzdelávanie o potravinách a výžive. Udeľovať sa bude aj špeciálna cena vo forme surovín z hydiny na prípravu obeda pre celú školu. Súťažné príspevky ďalej poslúžia na inšpiráciu k vzdelávaniu o potravinách a výžive aj iným žiakom a učiteľom a budú dobrým príkladom na nasledovanie aj pre ostatné základné školy na Slovensku.

Na podporu aktivít počas týždňa *Hovorme o jedle* budú pre školy pripravené a na internete voľne dostupné pracovné listy, prezentácie, krátke popisy, odkazy a iné informácie, ktoré budú užitočným

(pokračovanie na strane 10)

Ponuka výrobkov a služieb župných odborných škôl

Hľadáte unikátny darček z ocele či zo železa, potrebujete skriňu, stôl či novú knižnicu? Možnože netreba hneď bežať do obchodného reťazca. Čo tak si ich zakúpiť, a za rozumnú cenu, priamo zo škôly? Žilinská župa prichádza s katalógom výrobkov a služieb stredných odborných škôl (SOŠ) vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, v ktorom možno nájsť širokú paletu predmetov.

Talent oravských študentov v katalógu zastupuje SOŠ lesnícka v Tvrdošine a Spojená škola v Nižnej. V tvrdošínskej škole pracujú prevažne s oceľou a v jej ponuke možno nájsť rôzne svietniky, stojany, vešiaky či kozubové náradie. V rámci služieb sa zameriavajú na rekvalifikáciu v oblasti obsluhy a údržby motorových píl, krovínorezov, hydromanipulátorov či traktorov. Vďaka kurzom zväračskej školy tu možno získať zväračský certifikát. Spojená škola v Nižnej ponúka množstvo dekoratívno-úžitkových predmetov z dreva, no nechýba ani vybavenie do kancelárií či bytov, ako napríklad skri-

ne, zásuvné kontajnery, katedry či stoly na počítač.

Ani turčianski stredoškólači nezaostávajú za svojimi kolegami z Oravy a aj v ponuke SOŠ v Turanoch sa nachádzajú šatníkové skrine, stoly, komody, postele, nábytok do obývačky a vybavenie do tried a kancelárií. Pre najmenších tu možno nájsť drevené preliezky, ohrádky, veľký drevený rušeň či loď. Škola vyrába tiež záhradné prístrešky, altánky, lavice a odpočívadlá. Spojená škola v Martine sa okrem iného orientuje na výrobu tradičných výrobkov, a tak medzi ponúkanými predmetmi nechýba kolovrátok, luskáč na orechy, drevená valaška alebo mosadzný gong.

Aj na Kysuciach vyrastá množstvo mladých a talentovaných remeselníkov. Presvedčiť sa o tom možno pri výrobkoch SOŠ strojníckej v Kysuckom Novom Meste, ktorá vychováva umeleckých kováčov. Budúci majstri „čierneho remesla“ vyrábajú svietniky, stojany na víno a iné dekoratívne predmety zo železa, ktoré ponúkajú v katalógu. Drevené výrobky predáva

SOŠ drevárska a stavebná v Krásne nad Kysucou. Okrem podnožíek a drevených pomôcok do kuchyne škola sprostredkovať i murárske, stolárske, tesárske, maliarske a natieračské a čalúnnické služby. Liptovskohrádocká SOŠ drevárska sa tiež môže popýšiť pestrou ponukou výrobkov, ktoré zhotovujú individuálne podľa požiadaviek zákazníka. V SOŠ polytechnickej v Ružomberku zas záujemcom vymenia pneumatiky na aute, olej a zdiagnostikujú celé vozidlo. Spojená škola v Ružomberku a Hotelová akadémia v Liptovskom Mikuláši poskytujú cateringové a gastronomické služby, okrem toho pečú pre svojich zákazníkov torty, zákusky a slané pečivo. Podobné gastronomické služby súvisiace so zabezpečením občerstvenia na rôznych recepciách, oslavách a školeniach vám na hornom Považí zabezpečí Hotelová akadémia na Hlinskej ul. v Žiline. Navyše rozšírila ponuku o zabezpečenie bar-manských, baristických a somelierskych kurzov. Spojená škola v Bytčici ponúka fotografické, kadernícke a kozmetické služby. Inštalatérske, montážne a opravárske práce zase zabezpečuje Spojená škola na Rosinskej ceste v Žiline. Kompletnú ponuku výrobkov a služieb s kontaktmi na školy nájdete na webovom sídle ŽSK v sekcii *Náš kraj*.

Mgr. Hana SAHULČÍKOVÁ,
hovorkyňa ŽSK

Zamestnávateľa potrebujú odborne vzdelaných stredoškolákov

Strana 10

O úspech vo výchove a vzdelávaní sa musíme dobre starať

Rozhovor s Mgr. Zuzanou Sedláčkovou, riaditeľkou Základnej školy Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici

Strany 11 a 12

Učitelia a ich úloha v odboji

Výročie SNP a školstvo

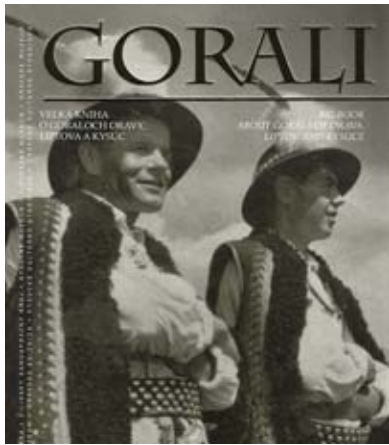

Strana 13

Keď má na vyučovaní hlavné slovo študent

Strany 14 a 15

Knihy o kraji a regióne

Strana 16

Ten robí to a ten zas...

(dokončenie zo strany 9)

nómka pracuje v Národnej banke Slovenska. Rodinu zatiaľ neplánuje, chce sa celkom venovať kariérnemu rastu. Neviem, kto to bol, dosť na tom, že niekto zahlásil, že zo Zuzky bude druhá Kohútiková. Ondrej je skvelý programátor a povedala by som, že aj skvelý lichotník. Poznámka, že s praxou nemá problémy a kolegovia v práci sa naňho s dôverou obracajú, mi polichotila. Keď sme pozerali fotky jeho bábätka, videla som, že je najšťastnejším človekom na svete. Iba Radovi to akosi nevyšlo. Vyštudoval archeológ neštuduje výkopávy, ale dátum spotreby tovaru. V Rakúsku robí predavača v potravinách. Za všetkých ostatných spomeniem ešte Lenku. Báseň Poludnica v jej podaní stala sa naším triednym hitom. Lenka žije na Morave. Vyštudovala a robila operný spev. Práca v divadle bola časovo náročná, preto kariéru speváčky ukončila a dáva prednosť rodine. Spevu sa bude venovať ako učiteľka.

Nuž, kto z týchto mladých ľudí to dotiahol najďalej? Igor? Lenka? Alebo Edo? Že by Evka? Premýšľam a kladmi si vedľa seba osemnásť mien, osemnásť príbehov. A prichádzam tak akurát na to, že som si dala ťažkú otázku. Ako odpoveď si netrúfam vysloviť žiadne meno. Nedá sa, neviem odpovedať jedným menom.

Mgr. Mária ŠKULTÉTOVÁ,
Gymnázium Janka Jesenského
Bánovce nad Bebravou

Hovorme...

(dokončenie zo strany 9)

návodom a inšpiráciou na prípadné aktivity zapojených škôl. Okrem toho sa uskutočnia aj odborné exkurzie žiakov do prevádzok poľnohospodárskych prvovýrobcov a producentov potravín pod názvom Cesta za jedlom – domáce chute najlepšie a praktické odborné exkurzie do stredných odborných škôl s potravinárskym zameraním pod názvom Potraviny, základ života. Žiaci počas exkurzií získajú množstvo zaujímavých informácií o pestovaní poľnohospodárskych plodín, chove hospodárskych zvierat, vyrábaných potravinách, spracovaných surovinách, spôsobe ich spracovania, bezpečnosti potravinárskej prevádzky, výhodách konzumácie lokálnych potravín, sezónnosti a rôznych ďalších aspektoch ovplyvňujúcich ľudské stravovanie.

„Predpokladáme, že aktivitami v rámci týždňa Hovorme o jedle prispejeme k tomu, aby sa deti a mládež začali tejto problematike vážnejšie venovať,“ povedal podpredseda SPPK pre potravinárstvo a obchod Dušan Jančík. „Deti dnes často nemajú predstavu, ako sa chovajú hospodárske zvieratá a pripravujú potraviny, preto považujeme za dôležité dostať ich priamo do terénu, aby mohli všetko vidieť na vlastné oči a doplniť si informácie v rozhovoroch s odborníkmi. V prípade záujmu si dokonca budú môcť niektoré činnosti samy vyskúšať. Oblasť potravín a výživy predstavuje fenomén, s ktorým sa podľa nás musia ľudia oboznamovať už od raného veku. Aj preto pripravujeme tieto aktivity a veríme, že budú úspešné.“

Do minuloročného prvého ročníka súťaže Hovorme o jedle sa zapojilo 164 základných škôl s celkovým počtom 37 691 žiakov, ktorí spracovali dovedna 924 súťažných príspevkov. Organizátori dúfajú, že v tomto roku ich počet neklesne, ale naopak, súťaž osloví ešte väčší počet škôl.

Mgr. Tatiana BELOVÁ,
odbor potravinárstva a obchodu SPPK

Zamestnávateľa potrebujú odborne vzdelaných stredoškolákov

SPOLUPRÁCA

V pondelok 8. septembra navštívil predseda Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK) Jaroslav Baška dve spoločnosti v okrese Ilava, ktoré v máji tohto roku podpísali memorandum o spolupráci so Strednou odbornou školou (SOŠ) Dubnica nad Váhom v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. Cieľom stretnutia bola diskusia o naplňaní cieľov memoranda, ktoré podporuje vzájomnú spoluprácu stredných škôl a privátneho sektora, a predstavenie podnikateľskej činnosti firiem. Témou rokovania v spoločnosti Delta Electronics Dubnica nad Váhom bola spolupráca v oblasti stredoškolskej prípravy a praxe. Spoločnosť má dlhodobú úspešnú spoluprácu s SOŠ Dubnica nad Váhom. Predstavitelia firmy oceňujú kvalitnú prípravu a odbornosť študentov školy, uvítali by však dlhšie časové obdobie na absolvovanie praxe, nielen niekoľko dní, ale mesiacov.

Podľa vyjadrení Daniela Hilčíkovej, ktorá je poverená vedením odboru školstva a kultúry Úradu TSK, má o rozšírenie praktického vyučovania záujem aj TSK. Táto oblasť súvisí s úpravou legislatívy, konkrétne zákona o odbornom vzdelávaní a príprave, dá sa však riešiť aj individuálne, úpravou školských vzdelávacích programov. Účastníci pondelkového stretnutia sa dozvedeli aj o výrobných činnosti a aktuálnych problémoch spoločnosti Enics Slovakia. Tá na základe memoranda o spolupráci poskytuje prax študentom SOŠ Dubnica nad Váhom a zamestnáva aj absolventov Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka (TnUAD). Práve potreba kvalifikovaných zamestnancov je jedným z problémov, ktorým spoločnosť v súčasnosti čelí. Situáciu s nedostatkom odbornej pracovnej sily na trhu chce riešiť aj vytvorením platformy

elektrotechnických firiem v Trenčianskom kraji, na ktorom spolupracuje s TnUAD a so Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou.

Dlhodobou víziou slovenských samosprávnych krajov je skvalitňovanie spolupráce zamestnávateľského sektora a SOŠ. Na snímke predseda TSK Jaroslav Baška počas návštevy firmy, ktorá podpísala memorandum o spolupráci s SOŠ Dubnica nad Váhom.

Aktuálny rebríček najlepších slovenských škôl

KVALITA VZDELÁVANIA

Počas prázdnin Inštitút pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO) aktualizoval svoj portál o školách o výsledky Testovania 9 a externej časti maturitnej skúšky za uplynulý školský rok. Pozíciu základnej školy (ZŠ) s najlepšimi výsledkami obhájila ZŠ Slobodného slovenského vysielateľa v Banskej Bystrici. Pri gymnáziách si vymenili prvú a druhú pozíciu Bilingválne gymnázium M. Hodžu v Sučanoch a Gymnázium na Poštovej ul. v Košiciach, ktoré sa dostalo na vrchol celkového rebríčka. Medzi strednými odbornými školami (SOŠ) najlepšie výsledky opäť dosiahla

Obchodná akadémia na Kukučínovej ul. v Trnave. Cieľom internetového portálu, ktorý začal inštitút INEKO prevádzkovať začiatkom roka 2012, je prezentovať verejnosti široký okruh informácií o slovenských základných a stredných školách, a pomôcť tak jednak rodičom a budúcim žiakom, ale aj samotným školám, pretože dostávajú k dispozícii nástroj na porovnávanie sa a tiež dodatočnú motiváciu k lepším výsledkom. V súčasnosti prichádza INEKO s aktualizáciou údajov na portáli – dopĺňali sa nové údaje za merania vykonávané Národným

ústavom certifikovaných meraní vzdelávania. V prípade ZŠ boli doplnené výsledky žiakov v Testovaní 9 a pri stredných školách výsledky písomnej časti externej formy maturit. Počnúc uplynulým školským rokom sú už dostupné údaje za maturity aj zvlášť len za žiakov denného štúdia na stredných školách (doteraz boli dostupné iba súhrnné údaje pri školách, ktoré mali nielen denných, ale aj externých žiakov). Aj na základe týchto doplnených údajov zostavil INEKO aktuálne celkové hodnotenie škôl, a to s využitím údajov z rokov 2011 až 2014 (novšie údaje majú vyššiu váhu). Metodika pritom zohľadňuje nielen výsledky žiakov v celonárodných testoch, ale aj mimoriadne výsledky žiakov (naprí-

klad v olympiádach) a pri stredných školách aj mieru nezamestnanosti absolventov. Celkové hodnotenie sa robí zvlášť pre ZŠ, zvlášť pre gymnáziá a zvlášť pre SOŠ (tab. 1 – 3). Do hodnotenia sa brali iba školy, ktoré mali za posledné štyri roky aspoň 80 testovaných, resp. zmaturovaných žiakov a 80 absolventov.

Návštevník portálu si môže tiež zobraziť profily jednotlivých škôl alebo zostaviť vlastné rebríčky podľa rôznych kritérií, pričom k dispozícii má celkovo 33 rôznych ukazovateľov vypovedajúcich buď o kvalite vyučovacieho procesu, alebo o podmienkach na vyučovanie a dosiahnutých výsledkoch žiakov. Tieto údaje však nehodnotia kvalitu školy priamo, ale informujú o vybraných parametroch školy. Presný zoznam ukazovateľov, ich opisy vrátane informácie o tom, akých typov škôl sa týkajú, možno nájsť na portáli INEKO v časti Kam na základnú a strednú školu.

Napríklad výsledky písomných maturít nezohľadňujú rozdiely medzi žiakmi jednotlivých škôl spôsobené inými faktormi, než je vzdelávací proces (napríklad rozdiely v sociálnom zázemí), a nemerajú ani pridanú hodnotu školy, čiže to, aké zručnosti a vedomosti škola odovzdala svojim žiakom. Výsledky písomných maturít v školách s významným podielom externých študentov nemusia byť reprezentatívne, pretože externí študenti často študujú popri práci, a preto môžu dosahovať horšie výsledky. Hodnotenie SOŠ zas nezahŕňa výsledky maturít z odborných predmetov, ktoré sú súčasťou meraní získaných vedomostí a zručností žiakov SOŠ. Tieto údaje nemohli byť do hodnotenia zaradené, pretože nie sú verejne dostupné. Výsledky písomných maturít z cudzích jazykov môžu byť zas skreslené pri tých školách, kde má významná časť žiakov certifikát z cudzieho jazyka. Tieto certifikáty totiž môžu slúžiť ako náhrada maturity, a preto sa ich výsledky nepremietnu do hodnotenia školy.

Je potrebné uviesť si, že škola môže poskytovať kvalitnú výučbu, no napriek tomu môžu jej žiaci dosahovať podpriemerné výsledky, a to napríklad v dôsledku toho, že veľká časť žiakov školy pochádza zo sociálne znevýhodneného prostredia. Dosiahnuté výsledky v jednotlivých ukazovateľoch či umiestnenie školy v rebríčku je preto vždy potrebné posudzovať v kontexte prostredia, v ktorom sa škola nachádza, a žiakov, ktorí v nej študujú. Niektorým školám sa tiež nepodarilo priradiť údaje v dôsledku nedostatočnej kompatibility databáz. Údaje môžu byť priebežne dopĺňané.

(tm)

Tab. 1: Najlepšie základné školy na Slovensku za posledné roky podľa hodnotenia INEKO

P. č.	Názov	Ulica	Obec	Skóre 2014	Skóre 2013
1.	Základná škola Slobodného slovenského vysielateľa	Skuteckého 8	Banská Bystrica	8,1	8,2
2.	Základná škola	Horná 19	Ochodnica	7,8	7,3
3.	Základná škola s materskou školou	Č. 231	Dlhé nad Cirochou	7,4	6,9
4.	Základná škola	Krosnianska 4	Košice	7,3	7,0
5.	Základná škola	T. J. Moussona 4	Michalovce	7,1	6,4
6.	Spojená škola sv. Františka z Assisi	Karloveská 32	Bratislava	7,1	6,5
7.	Spojená škola - ZŠ Košická	Novohradská 3	Bratislava	7,0	6,9
8.	Základná škola	Študentská 9	Snina	6,8	6,4
9.	Základná škola G. Czuczora s VJM	G. Czuczora 10	Nové Zámky	6,7	6,8
10.	Základná škola	Nám. L. Novomeského 2	Košice	6,7	6,6

Tab. 2: Najlepšie gymnáziá na Slovensku za posledné roky podľa hodnotenia INEKO

P. č.	Názov	Ulica	Obec	Skóre 2014	Skóre 2013
1.	Gymnázium	Poštová 9	Košice	8,2	8,1
2.	Bilingválne gymnázium M. Hodžu	Komenského 215	Sučany	8,2	8,1
3.	Spojená škola - Gymnázium Jura Hronca	Novohradská 3	Bratislava	8,1	8,0
4.	Škola pre mimoriadne nadané deti - Gymnázium	Teplická 7	Bratislava	7,9	7,6
5.	Gymnázium M. R. Štefánika	Športová 41	Nové Mesto nad Váhom	7,9	7,6
6.	Gymnázium P. J. Šafárika	Ul. akademika Hronca 1	Rožňava	7,7	7,4
7.	Gymnázium A. Vrábla	Mierová 5	Levice	7,5	7,5
8.	Evanjelické gymnázium	Škultétyho 10	Košice	7,5	7,4
9.	Gymnázium	Grösslingová 18	Bratislava	7,5	7,5
10.	Gymnázium J. A. Raymana	Mudroňova 20	Prešov	7,4	7

Tab. 3: Najlepšie stredné odborné školy na Slovensku za posledné roky podľa hodnotenia INEKO

P. č.	Názov	Ulica	Obec	Skóre 2014	Skóre 2013
1.	Obchodná akadémia	Kukučínova 2	Trnava	8,1	8,0
2.	Stredná priemyselná škola elektrotechnická	Plzenská 1	Prešov	7,7	7,7
3.	Obchodná akadémia M. Hodžu	Martina Rázusa 1	Trenčín	7,5	7,5
4.	Hotelová akadémia	MUDr. Alexandra 29	Kežmarok	7,4	7,4
5.	Spojená škola	Slančíkovej 2	Nitra	7,4	7,5
6.	Obchodná akadémia	Jesenského 6	Považská Bystrica	7,4	7,4
7.	Stredná priemyselná škola odevná	Sovietskych hrdinov 369/24	Svidník	7,3	7,3
8.	Súkromná stredná odborná škola	Ul. 29. augusta 4812	Poprad	7,3	7,1
9.	Súkromná hotelová akadémia SD Jednota	Vinohradská 48	Šamorín	7,2	7,1
10.	Obchodná akadémia	Murgašova 94	Poprad	7,2	7,2

O úspech vo výchove a vzdelávaní sa musíme dobre starať

Základná škola Slobodného slovenského vysielacza v Banskej Bystrici nemá o prominentné návštevy v posledných rokoch núdzu. Po ministroch Milanovi Ftáčnikovi a Eugenovi Jurzycovi, stretnutí riaditeľky školy s Dušanom Čaplovičom otvoril nový školský rok priamo na jej pôde aj Peter Pellegrini, ktorý sa hrdo hlási k tomu, že bol žiakom tejto školy. Nie je to náhoda – dobré školy sú vždy v centre záujmu. A táto banskobystrická patrí k slovenskej špičke. O práci školy, ale aj osobných cestách k dobrým výsledkom sme sa pozhovárali s riaditeľkou školy Mgr. Zuzanou Sedláčekovou.

Aká bola vaša cesta k školstvu, akými chodníkami ste sa k nemu dostali?

Pochádzam z učiteľskej rodiny. Moja mama bola učiteľkou v materskej škole a tá mi dala základy vzťahu k múdrosti, otec bol zas riaditeľom základnej školy, na ktorú som aj chodila. Keď som bola malá, chcela som byť detskou lekárkou alebo učiteľkou. Splnilo sa mi to druhé želanie. Zrejme rozhodlo, že ma ovplyvnilo povolanie rodičov. Takže učiteľská dráha je mojím osudom.

Kam ste chodili do škôl, akých ste mali učiteľov?

Základnú školu, kde bol, ako som spomínala, riaditeľom otec, som navštevovala v Príbovciach pri Martine. A mala som tam veľmi dobrých učiteľov. Na strednú školu, presnejšie strednú ekonomickú, dnes obchodnú akadémiu, som chodila do osem kilometrov vzdialeného Martina. K učiteľstvu ma to však ťahalo ďalej. Ako jediná z celej školy som maturovala z matematiky a na vysokoškolské štúdium som sa prihlásila do Banskej Bystrice, kde som vyštudovala práve matematiku a geografiu.

Pamätáte sa ešte na niektorých svojich pedagógoch?

Na strednej škole som mala triednu profesorku, ktorá nemala rada ľavákov – a ja som ľaváčka, takže sme si trochu „nesadli“. V polovici štúdia odišla do dôchodku a dostali sme pani profesorku Pfeilmaierovú. Bola perfektná, výborná odborne i starostlivá triedna, a často na ňu vo veľmi dobrom spomínam. Na vysokej škole bola našou krúžkovou vedúcou pani docentka Katarína Čižmárová, ktorá dodnes pôsobí na Katedre geografie a geológie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela a zároveň je viceprimátorkou mesta Banskej Bystrice. Mali sme s ňou veľmi dobrú spoluprácu a na svoje vysokoškolské študentské časy rada spomínam.

Dnes ste riaditeľkou školy. Aké je to v tejto funkcii?

Je to, samozrejme, ťažké, ale keby som túto prácu nemala rada, nerobila by som ju. Na našu školu som prišla tesne pred revolúciou roku 1989. Spočiatku som učila zeme-pis, neskôr som osem rokov robila výchovnú poradkyňu a pol roka som bola zástupkyňou riaditeľa školy. Od prvého januára 2006 som riaditeľkou, vo funkcii som teda deviaty rok. Začiatky boli ťažké. Škola sídlila v dvoch budovách, ale pre reštitúcie sme o jednu prišli. Istý čas bola polovica našej školy v podnájme na Bakossovej ulici a do našich bývalých priestorov presídlila cirkevná škola. Tam sme chodili na obedy. Pôsobili sme v troch budovách a bolo dosť náročné koordinovať bezproblémový chod školy. Napokon sme o pomoc požiadali mesto a s pomocou vtedajšieho primátora Ivana Saktora sa nám podarilo zámenou budov dostať do priestorov, v ktorých sídlime dodnes. Tu máme vlastnú kuchyňu, vlastnú telocvičňu, ihrisko, sme si sami sebe pánmi a do svojej jedálne môžeme chodiť aj v papučkách, čo predtým nikdy nebolo.

Čo vás dnes pri vašej práci najviac trápi, s čím máte najväčšie problémy?

Samozrejme, na prvom mieste sú financie. Radi by sme ešte zrealizovali niektoré veci, na ktoré, žiaľ, nemáme finančné prostriedky. Naša budova patrí pod správu krajského pamiatkového úradu. Je to krásna historická budova, ktorá má veľké podkrovné priestory. V spolupráci s rodičmi a našimi zamestnancami sme ich vyčistili, ale potrebovali by sme finančné prostriedky, aby sme v nich mohli urobiť ateliéry, kluby, špeciálne učebne... Tým by sme našu školu ešte viac priblížili modelu modernej školy dvadsiateho prvého storočia.

Trápi ma aj byrokracia, ktorá v našom školstve prekvitá, a učitelia tak nemajú dostatok času na to, aby sa zmysluplne venovali žiakom. A nie som spokojná ani s postavením učiteľa v dnešnej spoločnosti.

O vašu školu je medzi rodičmi a žiakmi veľký záujem...

Áno, sme školou, na ktorú sa robia – v spolupráci s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave a Centrom pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Banskej Bystrici – talentové skúšky, a dlhodobo si na verejnosti držíme veľmi dobré meno. Robíme výber detí, ktoré sú špecificky intelektovo nadané na cudzie jazyky. Ročne sa nám hlási do prvého ročníka sto až stopäťdesiat detí z Banskej Bystrice a okolia, pričom otvárame iba dve triedy, môžeme teda prijať iba malú časť záujemcov. V tomto roku sme mimoriadne otvorili tri triedy, lebo vlni nám končili tri triedy deviateho ročníka. Nevyberáme deti z celého populačného ročníka Banskej Bystrice, ako občas mylne rezonuje na verejnosti.

Koľko žiakov máte v škole v súčasnosti? Momentálne našu školu navštevuje štyristosemdesiat žiakov, ich počet osciluje vždy okolo päťstovky.

Čím je vaša škola jedinečná, čím najviac láka záujemcov?

Myslím, že je to kvalitou a orientáciou vzdelávacieho programu. Deti, ktoré sa cez talentové skúšky dostanú k nám do školy, sú zvyčajne okrem jazykov nadané aj na mnohé iné predmety. Sú dobré v matematike, v slovenčine, v športoch, dosahujú výborné výsledky na celoslovenských súťažiach. Postrehla som, že v každej triede máme väčšiu skupinu žiakov, ktorí sú absolútne výborní, a tí dokážu so sebou „stiahnuť“ aj ostatných. Dôležitá je motivácia detí, a tie naše chcú, veľmi chcú dobre pracovať, lákajú ich nové veci, vedomosti. A to je podstatné. Naše deti sa chcú učiť, vzdelávať, aj preto sa nám s nimi dobre pracuje. Okrem toho mnohé majú veľkú podporu svojich rodičov.

V rámci reformy školstva si mohli školy rozšíriť vzdelávacie programy o špecifické predmety či témy. Využili ste túto príležitosť aj vo vašej škole?

Nové predmety sme veľmi nezaradovali, ale posilnili sme hodiny cudzích jazykov. Povinne učíme prvý cudzí jazyk už od prvého ročníka a druhý od piateho. Z nových predmetov sme zaviedli mediálnu a environmentálnu výchovu. Už druhý rok skúšame zaradenie tretieho cudzieho jazyka, a to ruského v siedmom ročníku. Chceme, aby žiaci získali aspoň základy a vedeli čítať azbuku.

Mnohí hovoria, že dnešné deti sú často arogantné, zlé, že ich nič nezaujíma. Ako to vidíte vy – aké sú dnešné deti?

Dnešné deti sú vo všeobecnosti iné, ako tomu bolo v minulosti. Keď však spolupracuje so školou rodina a ťahajú za jeden povraz, potom sa dajú dobre zvládnuť aj dnešné deti. Samozrejme, sú medzi nimi sebavedomejšie, niekedy aj arogantnejšie, mnohé chcú dominovať,

byť najlepšími, a tu, myslím si, zohráva veľmi veľkú rolu triedny učiteľ, ale aj iní vyučujúci. Dôležité je, aby učiteľ dokázal triedny kolektív spojiť, motivovať ho, realizovať spoločné aktivity. Je to ťažká práca, ale určite stojí za to.

Problémom mnohých škôl je, že absentuje alebo je minimalizovaná mimoškolská činnosť detí. Aká je situácia u vás, aká je vaša filozofia?

V našej škole každoročne ponúkame veľký počet krúžkov, z ktorých si môžu žiaci vybrať, a je o ne dosť veľký záujem. Našou filozofiou je zapojiť do krúžkov čo najväčší počet žiakov a rozšíriť ich obzor a talent. Naši žiaci majú bohaté záujmy i mimo školy, v čom ich podporujú aj rodičia. Niekedy dokonca vznikne problém, keď by sa aj chceli zapojiť do mimoškolských aktivít školy, ale už majú plný popoludňajší program. V tomto školskom roku chceme dať dôraz najmä na pohybové aktivity žiakov, pretože vidíme, že pohyb u našich detí absentuje a sú čoraz pohodlnejšie.

Cítite v práci so žiakmi aj vplyv sociálnych rozdielov medzi rodinami, z ktorých deti prichádzajú?

Zdá sa mi, že sociálne rozdiely detí sa dnes zvyšujú, ale v našej škole to nie veľmi cítim. Rodičia majú veľký záujem, aby sa ich deti vzdelávali, a myslím si, že sú dostatočne múdri, keď vo svojom hodnotovom svete takto vysoko preferujú vzdelanosť.

Možno záujem rodičov o prácu školy, o výsledky svojich detí brať ako zásluhu vašej školy alebo máte „osvietených“ rodičov, ktorí chcú, aby ich deti mali dobré vzdelanie, a pociťujú to ako ich životnú výhodu do budúcnosti?

Rodičia dávajú deťom výchovu, hodnoty správania sa a konania a škola im dáva dobré vzdelanie. Myslím si, že naši učitelia dokážu deťom veľmi veľa pomôcť v tom, aby dosiahli dobré výsledky, a aby sa tak naplnilo aj želanie ich rodičov. Ale, samozrejme, v spolupráci s rodičmi. Mnohí z nich sú naši bývalí absolventi, takže sme si ich dobre vychovali. (Smiech.)

Aký je kolektív učiteľov vašej školy, ako sa vám darí zjednocovať ho v cieľoch a snaženiach?

Výborný. Cítíme sa ako jedna rodina. Ja mám každý rok osobný pohovor s každým pedagogickým zamestnancom. Na všetkých si v priebehu roka nájdem pol hodinku, hodinku, aby sme sa pozhovárali, či chodí rád do práce, či má rád školu, deti, či je spokojný so svojím výkonom a čo by chcel dosiahnuť v nasledujúcom období. Môžem povedať, že sa mi nestalo, žeby čo len jeden povedal, že chodí do práce s nechúťou. Keď treba pomôcť, robia všetci, keď sa zabávame, tak tiež všetci – pravdaže, mimo školy. Máme takmer stopercentnú kvalifikovanosť vyučovania. V poslednom období sa nám trochu obmenil zbor, v súčasnosti je naša veková hladina v priemere okolo štyridsaťpäť rokov. V kolektíve máme aj mladých, aj starších kolegov a kolegyně.

Ako pracujete s novými, mladými učiteľmi v tíme?

Využívame klasický systém uvádzajúceho učiteľa, ktorý pomáha svojmu zverencovi, a zaužívanú filozofiu pre nových kolegov – na všetko sa treba pýtať a na všetko treba dostať odpoveď. Učíme ich tomu, aby sa nebáli zaujímať o čokoľvek, v čom nemajú jasno, čo potrebujú vedieť. Snažíme sa im vytvoriť atmosféru, aby sa v škole cítili dobre, len vtedy totiž budú môcť dobre pracovať s deťmi.

Presadzujete v práci otvorenú diskusiu a atmosféru?

Áno, som zástankyňou otvorenosti. Samozrejme, existujú mantinely taktnosti a slušnosti, ktoré nemožno prekročiť.

Podľa pravidelných prieskumov Inštitútu pre ekonomické a sociálne reformy (INEKO) ste jednou z najlepších škôl na Slovensku. Ste teda najlepši?

INEKO zverejňuje rebríček kvality škôl už viac rokov a stále sa držíme na špici, v desiatke najlepších základných škôl na Slovensku. Takže niečo na tom asi bude...

(pokračovanie rozhovoru na strane 12)

Rozhovor s osobnosťou
ZUZANA SEDLÁČEKOVÁ

O úspech vo výchove...

(dokončenie rozhovoru zo strany 11)

Čím si to vysvetľujete?

Dobří žiaci, dobrí učitelia, dobrá spolupráca rodiny a školy. A asi aj dobrý manažment... Nerada sa chválím, ale dobre fungovať musia všetky súčasti, ktoré ovplyvňujú výsledky práce školy.

Sú takéto merania dobré, prospešné? Ako ich treba vnímať?

Kľúčovým kritériom pri zostavovaní rebríčka najlepších základných škôl INEKO je Testovanie 9 a výsledky žiakov na olympiádach či súťažiach. Nedá sa stopercentne súhlasiť, že je to objektívne kritérium – sú školy, čo majú veľa žiakov zo sociálne slabého prostredia, veľa zanedbaných detí, ktoré spravidla nedokážu dosahovať špičkové výsledky. Určitý prehľad o kvalite škôl však určite potrebný je. Dôležité je nastaviť dobré kritériá.

Aký by mal byť z vášho pohľadu dobrý učiteľ?

V prvom rade by mal mať rád deti. Mal by byť láskavý, milý, inteligentný, ale zároveň prísny a mal by veľa vedieť o svojej práci a neustále sa v nej aj zlepšovať, hľadať nové postupy. Musí byť schopný odovzdať svoje vedomosti žiakom a mal by vedieť zareagovať v každej situácii – aj keď je zle, aj keď je dobre. Vedieť pochváliť, ale aj taktne pokarhať. Ale pochvala je na prvom mieste...

Karháte aj vy – žiakov či kolegov?

Myslím, že kolegov nie. Vieme nájsť inú formu, ako si povedať o tom, s čím sme nespokojní. Snažím sa o milý prístup ku kolegom, spoluprácu. Ak niečo chcem, vždy ich o to poprosím. Mám určité kritériá, ktoré musia dodržiavať všetci. Spočiatku možno na niektoré trochu šomrali, ale dnes sa nimi riadime a máme v práci poriadok. Napríklad každý náš učiteľ musí byť v práci od pol ôsmej do druhej bez ohľadu na to, či má, alebo nemá vyučovaciu hodinu. Všetci to dodržiavajú a nerebelujú. Teší ma, že pochopili význam takýchto krokov.

Ak mám k niečomu výhrady, som vždy konkrétna. Nikdy nepoviem – neurobil ste, ale – ty si neurobil to a to... Každý si dá pozor, aby bolo nabudúce všetko v poriadku, v súlade s našimi pravidlami. Ak však treba a ľudia si to zaslúžia, rada ich verejne pochválím. Snažím sa hľadať aj doplnkové zdroje financií, a ak sa mi to podarí, dávať kolegom osobné ohodnotenie a niekedy na polroka a väčšinou vždy na konci roka aj finančné odmeny. Ak získam finančné prostriedky z vlastných aktivít školy či z iných zdrojov, snažím sa oceniť predovšetkým zamestnancov. A žiakov karhám vo výnimočných prípadoch. Snažím sa im byť rovnocenným partnerom.

Dnes je v školstve mimoriadne dôležitý systém vzdelávania a odborného rastu učiteľov... Ako pomáhate svojim učiteľom odborne rásť?

V tomto smere nám pomohol zákon o pedagogických zamestnancoch a ich odbornom raste. A svoj význam a zmysel má aj kreditný systém – ľudia dostávajú kredity a za ne sú finančne ohodnotení. Ja mám však v tomto skôr opačný problém. Vypracujem plán kontinuálneho vzdelávania na ďalší školský rok a sú učitelia, ktorí by chceli ešte viac vzdelávacích aktivít, takže musím dokonca selektovať, prihliadať na to, aby kolektív rástol odborne vyvážené. Mám učiteľov, ktorí chcú študovať a chcú odborne rásť. To je veľmi dobré zistenie pre každého riaditeľa školy. Často prichádzajú s informáciami o nových ponukách vzdelávacích aktivít a hlásia sa na účasť v nich. Na vedení tieto veci vždy prediskutujeme a vyberieme priority.

V poslednom čase sa vo vzdelávacom procese stále intenzívnejšie využívajú in-

formačno-komunikačné technológie. Ako sa vám javí tento trend v školstve?

Aj my sa snažíme zachytávať takéto trendy, samozrejme, všetko s mierou a rozumom. Ako učiteľka matematiky si jednoducho neviem predstaviť, že by som každú hodinu učila na interaktívnej tabuli. To sa jednoducho nedá. Žiak ešte stále potrebuje aj kriedu, klasickú tabuľu, musí veciam porozumieť, a technika nedokáže všetko. Na niektorých predmetoch sa dajú tieto technológie využívať častejšie, na iných nie. Myslím, že sa snažíme nájsť optimálnu mieru, ktorá je potrebná.

Ste školou s rozšíreným vyučovaním cudzích jazykov. Ktoré jazyky učíte?

Minister školstva s kolektívom učiteľov Základnej školy Slobodného slovenského vysielateľa, ktorú ako chlapec navštevoval, na prahu nového školského roka.

Povinne učíme anglický jazyk, nemecký jazyk, francúzsky jazyk a ruský jazyk.

Výučba cudzích jazykov vytvára priestor aj na intenzívnejšiu medzinárodnú spoluprácu. Rozvíjate kontakty aj so školami v iných krajinách?

Áno, takáto spolupráca je u nás veľmi vítaná. Každoročne sa snažíme nájsť lektorov cudzích jazykov, aj keď len na krátky čas. Okrem toho sme boli zapojení do programov Comenius a eTwinning. A v tomto trende by sme chceli pokračovať. Výmenné pobyty a návštevy žiakov z iných krajín sú pre znalosť cudzieho jazyka nesmierne cennou skúsenosťou. Každoročne tiež organizujeme jazykovo-poznávacie pobyty žiakov vo Veľkej Británii, v Nemecku či vo Francúzsku.

K vašim slávnym absolventom patrí aj súčasný minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Peter Pellegrini. Akým bol žiakom?

Áno, pán minister sa hrdo hlási k našej škole a k tomu, že ju navštevoval, čo je iste dobrá reklama. Ja som ho učila jeden rok, ako mladá, dvadsaťosemročná učiteľka, v ôsmom ročníku zemepis. Bola to veľmi šikovná trieda, azda všetci z nej išli na gymnáziá a potom na vysoké školy. Z veľkej väčšiny sa stali veľmi úspešní ľudia. Pamätám si na neho ako na menšieho usmiateho chlapca s jamkami na líčkach. Patril medzi veľmi dobrých žiakov, mal samé jednotky.

Máte viac takýchto úspešných absolventov?

Máme veľmi veľa úspešných absolventov. Často ani nevieme, kde všade sa dostali.

máme výbornú spätnú väzbu na našich žiakov. Aj pán minister chodil na Gymnázium Jozefa Gregora Tajovského. Vlní nám napríklad z ôsmeho ročníka odišlo dvadsaťosem žiakov na bilingválne gymnáziá. Tak sa stáva, že do deviatej triedy pokračuje menej žiakov, a práve oni sa zúčastňujú za našu školu Testovania 9 a ich výsledky sú výborné, čo sme už spomínali.

Vo svete je trend, že úspešní absolventi škôl neskôr finančne i materiálne podporujú školy, ktoré ich na úspech pripravili. Stáva sa to aj u vás?

Tento trend k nám ešte až tak výrazne nedorazil. Máme rodičov, ktorí rôznym spôsobom pomáhajú škole a podporujú nás aj sponzorsky, ale určite to nie je v takej miere ako v zahraničí.

Má podľa vás vzdelanie, múdrosť v našej spoločnosti miesto, ktoré by si naozaj zaslúžili? Aký má naša spoločnosť vzťah k vzdelaniu a múdрым ľuďom?

Myslím si, že vzdelaní a múdri ľudia u nás nie sú dostatočne ohodnotení. Mnohí nám odchádzajú do zahraničia, čo je veľká škoda. Máme veľa múdrych a inteligentných ľudí, ale nedokážeme či nevieme ich zaplatiť a využiť ich sily pre rozvoj našej spoločnosti. Ich finančné ohodnotenie na Slovensku nie je také, aké by malo byť. Vyštudovali u nás, na našich školách, za naše finančné prostriedky, a odchádzajú preč, namiesto toho, aby nám to teraz vrátili.

Čo by ste si ako riaditeľka želala pre seba a pre svoju školu?

V prvom rade pre všetkých zdravie, ako tú najväčšiu záležitosť. Budem rada, ak sa mi podarí naďalej držať vysokú latku kvality práce našej školy, aby stále patrila medzi najlepšie na Slovensku. Budem rada, ak budem úspešná pri získavaní finančných prostriedkov na jej rozvoj a zlepšovanie, aby naše plány neboli len vízie a fikcie, ale aby sme ich dokázali reálne uskutočniť. Želala by som si, aby do našej školy chodili naďalej rady nielen deti, ale aj kolegovia-učitelia. A, samozrejme, želala by som si, aby boli s našou prácou spokojní aj rodičia, ako objednávatelia našej vzdelávacej služby pre nich a ich deti.

Čo by ste poradili iným, menej úspešným riaditeľom a učiteľom, aby sa prepracovali do slovenskej špičky vo vzdelávaní?

V tomto smere je radiť ťažko. Všetko je o spolupráci, dobrých cieľoch, úsilí a tvrdej práci všetkých. Podstatné je zachovávať ku všetkým rovnocenný prístup, hrať férov so všetkými. Každý musí hľadať svoju cestu k úspechu. Dôležité sú, samozrejme, aj dobré podmienky na prácu a podpora školy na všetkých úrovniach.

Na otvorení nového školského roka bol u vás pán minister. Stihli ste sa mu na niečo poštažovať? Čo vám povedal?

Povedal, že je rád, že k nám mohol prísť na otvorenie školského roka, že si pamätá

na viacerých učiteľov, ktorí ho učili, a je im vďačný za to, ako ho vzdelávali a pripravili na ďalšie štúdium. Hovorili sme o jeho pani triednej učiteľke na druhom stupni Elenke Ulrichovej, ktorá je už na dôchodku, ale nechala ho srdečne pozdravovať. Trochu sme sa pozhovárali aj o našich plánoch dobudovať podkrovné priestory na našu ďalšiu vzdelávaciu a výchovnú činnosť.

Máte svoje učiteľské či školské krédo?

Názov nášho školského vzdelávacieho programu *Otvárame bránu k vzácnej múdrosti*, v ktorom je obsiahnuté všetko, predovšetkým však úcta k vzdelaniu a vzdelanosti človeka i ľudstva. Snažíme sa byť otvorenou školou pre všetkých a vo všetkých smeroch. Snažíme sa vytvárať u nás dobrú a zaujímavú klímu na prácu so žiakmi.

Spomínate si na nejakú veselú príhodu z vášho pedagogického života?

Našlo by sa toho určite dosť. Ale neraz si spomínam na príhodu, keď sme riešili výchovným opatrením žiaka, ktorý porušil školský poriadok. V riaditeľni už boli všetci nastúpení – pani zástupkyňa, výchovná poradkyňa, rodičia žiaka... Sadla som si na stoličku a spadlo mi pero. Chcela som ho zodvihnúť a v tej napätej a vážnej atmosfére sa stolička nejako nešťastne posunula a ja som sa ocitla v celej svojej riaditeľskej paráde na zemi. Napätie poľavilo, a hoci opatrenie sme napokon žiakovi predsa len dali, ale aj so zážitkom leteckej akrobacie riaditeľky.

Aký máte manažment? Tri ženy vo vedení školy nie sú na Slovensku ničím neobvyklým, ale funguje to?

Vo funkcii som vystriedala Michala Vasilka, ktorý odišiel do dôchodku. Postupne sa dotvorila naša trojka vo vedení a ja som s týmto tímom spokojná. Dvere do našich kancelárií sú pre všetkých celý deň otvorené. Každý kolega, žiak, rodič i iní návštevníci školy sa na nás môžu s dôverou obrátiť. Máme dôkaz, že aj „babinec“ môže fungovať dobre. Každý rok mávame posedenie pri kapustnici a rôzne iné aktivity. Stretávame sa aj s kolegami, ktorí pracovali v škole v minulosti. Okrem toho sa pravidelne každý tretí májový štvrtok stretávajú všetci naši učitelia-dôchodcovia, kde ma pravidelne pozývajú. Porozprávame sa, pospomíname, poviem im, čo je v škole nové, ako sa boríme s problémami... Je to veľmi príjemné stretnutie. Naša škola má päťdesiatšesť zamestnancov, ale vždy si nájdeme čas na stretnutie a posedenie, aby sme si povedali, čo bežne nestíhame pri našej profesionálnej činnosti.

Ako by sa podľa vás dala zvýšiť vážnosť učiteľskej profesie v spoločnosti? Čo urobiť pre to, aby bol u nás učiteľ cenenejšou hodnotou a veľičinou?

Vážnosť učiteľov sa zvýši iba vtedy, ak si ich začnú viac vážiť rodičia. Tam je základ všetkého. V súčasnosti mnohí rodičia majú učiteľov „za nič“. Myslím si, že učitelia by mali dostať podporu aj z vyšších inštitúcií, aj politici by mali dať učiteľov viac do povedomia verejnosti, viac a účtvejšie hovoriť o ich práci. Preferovať ich ako ľudí, ktorí sa starajú o vzdelanie a vzdelanosť národa – od malých detí až po dospelých. Všetci tí, čo sú dnes na významných postoch, chodili predsa do školy, kde dostali základy na ďalšie napredovanie. Bez vzdelania by neboli tam, kde sú. Malo by to ísť preto aj od nich zhora.

Veľkú prácu by mohli urobiť i médiá, keby nehľadali v školách len senzácie, ale skôr pozitívne príklady. No a problém vidím aj v príprave budúcich učiteľov na pedagogických fakultách. Už výber budúcich študentov by mal byť náročnejší, štúdium by malo obsahovať viac praxe a najmä – na pedagogických fakultách by mali učiť ľudia, ktorí si prešli každým stupňom školy a stáli za katedrou aj pred najmenšími deťmi. Veľakrát to tak nie je.

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA

Foto autor

Učitelia a ich úloha v domácom odboji

PÚTAVÁ VÝSTAVA

Pamätám si, že moja najlepšia pani učiteľka Mária Rybanová na prvom stupni niekedy začiatkom šesťdesiatych rokov mala v necelej päťdesiatke úplne biele vlasy. Až neskôr som sa dozvedel, že k takejto „ozdobe“ prišla z jedného dňa na druhý počas vojny – v momente, ako sa dozvedela, že jej manžela Rudolfa Rybana zavraždili po potlačení Slovenského národného povstania (SNP) roku 1944 fašisti. Bol tiež učiteľom, v dedinke Šípkove, kde učil ešte pred vojnou moju mamu. Zavraždili ho za to, že pomáhal partizánom. Bol jedným z vyše 700 učiteľov, ktorí položili svoj život v boji proti fašizmu. Aj jeho meno možno po tieto dni nájsť na tabuli hrdinov v Múzeu školstva a pedagogiky v Bratislave.

Po minulé dni tu otvorili výstavu s názvom *Slovenskí učitelia v odboji a Slovenskom národnom povstaní*, ktorá širokej verejnosti predstavuje činnosť pedagógov počas tejto významnej etapy našich dejín. „Vítam každú popularizáciu takej významnej udalosti, akou bolo SNP. V rezorte školstva urobíme všetko pre to, aby každý žiak

tífašistických bojovníkov a s ďalšími inštitúciami.

Filozofia výstavy

Slovenské národné povstanie a protifašistický odboj zostáva aj po 70 rokoch jednou z kľúčových kapitol našej histórie, Slovensko sa vďaka nemu zaradilo medzi členov víťaznej koalície druhej svetovej vojny. Výstava *Slovenskí učitelia v odboji a Slovenskom národnom povstaní* mapuje školstvo, výchovu a vzdelávanie – jednu z oblastí života spoločnosti – tých čias. Školstvo, ako konečne v každom období, je predmetom štátneho záujmu, Slovenskú republiku z rokov 1939 – 1945 nevynímajúc. Výchova a vzdelávanie v nej nadobudli prísne náboženský charakter sprevádzaný nacionalizmom a rasovými nariadeniami režimu. Spoza školských katedri boli vytlačení učitelia českej národnosti a židovského pôvodu a ani učitelia demokratického zmýšľania to nemali jednoduché. V záujme historickej pravdy treba dodať, že Slovenská republika v rokoch 1939 – 1945 vytvárala podmienky na novú školskú výstavbu, na rozširovanie už existujúcej siete stredných škôl a vznik nových vysokých škôl.

Slovenské národné povstanie je jednou z najvýznamnejších udalostí v dejinách Slovenska. Našlo odozvu u väčšiny učiteľov, z ktorých mnohí sa do bojov aktívne zapojili so zbraňou v ruke alebo v bojovom zázemí. Povstalecký školský úrad s jadrom ľavicovo orientovaných učiteľov hneď na začiatku povstania naplnil svoju víziu spravodlivejšej školy jej poštátnením, čím pripravil pôdu na ďalšie kroky školského rezortu po roku 1945. Výstava sa usiluje ukázať obraz školstva v tomto zložitom období a zároveň vyzdvihnúť odvahu učiteľov zapojiť sa do SNP s nádejou budovania lepšej budúcnosti, čo by malo pretrvávajúť ako inšpirácia pre dnešné i nasledujúce generácie.

Cieľom výstavy je pozdvihnúť povedomie o udalostiach odohrávajúcich sa v tomto období, a preto je koncipovaná tak, aby jej časti mohli putovať po múzeách a kultúrnych inštitúciách na Slovensku.

Školstvo na Slovensku za čias vojny

Na výstave možno nájsť okrem reálnej triedy základnej školy z čias SNP množstvo zaujímavých dokumentov a dobových a obrazových informácií na troch základných paneloch.

1. panel: Školstvo na Slovensku v rokoch 1939 – 1945

Štátna školská politika Slovenskej republiky rokov 1939 – 1945, vychádzajúca z ideológie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, realizovaná v praxi autoritatívne, bola založená na princípe náboženskom, národnom a rasovom. Toto ponímanie určilo charakter i rámec, v ktorom sa školstvo vyvíjalo.

- 6. október 1938: Vychádza nariadenie o odchode učiteľov českej národnosti zo školských služieb (výnimka mohla byť udelená učiteľom, ktorí žili v zmiešanom manželstve alebo prijali slovenské občianstvo).
- 10. október 1938: Zriadené je Ministerstvo školstva a národnej osvety (MŠa-

Malý chlapec s čiapkou na hlave na fotografii z prvých dní Povstania je majster Juraj Sarvaš, ktorý návštevníkov vernisážou výstavy aj sprevádzal.

NO) v Bratislave, „najvyšší školský, kultúrno-osvetový a kultový správny úrad s pôsobnosťou pre všetky veci školskej a mimoškolskej výučby a výchovy“.

- 1. marec 1939: Na MŠaNO sa utvára nemecké oddelenie, spravujúce záležitosti menšinových nemeckých škôl na Slovensku.
- 11. júl 1939: Nariadenie o organizácii a správe jednotnej strednej školy s názvom gymnázium zjednotilo učebné plány na nižšom stupni (1. – 4. ročník), vytvorilo klasickú a reálnu vetvu na vyššom stupni (5. – 8. ročník) a zrušilo koedukáciu (spoločné vzdelávanie chlapcov a dievčat).
- júl 1939 – november 1940: Vychádzajú učebné plány a učebné osnovy pre ľudové a meštianske školy, pre stredné školy (gymnázia) a učiteľské akadémie. Ich poslaním bolo prehlbovať náboženskú výchovu a kresťanskú morálku žiakov a študentov, presadzovať v dejepise, zemepise a vo výchovných predmetoch (vlastiveda, občianska náuka a výchova, spoločenská výchova) ideológiu národného socializmu (oficiálnu ideológiu štátu).
- 25. júl 1939: Snem Slovenskej republiky zrušil zákon o zriadení Vysokiej školy technickej Dr. M. R. Štefánika v Košiciach z roku 1937 a prijal nový zákon o Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave s odbormi inžinierske staviteľstvo, špeciálne náuky, lesnícke a poľnohospodárske inžinierstvo, chemicko-technologické inžinierstvo, strojný a elektrotechnické inžinierstvo a obchodné inžinierstvo.
- 28. september 1939: Bol prijatý zákon o úprave služobného pomeru vydatých učiteľiek, ktorým boli prepúšťané zo školstva (prijatie zákona súviselo s mi-

2. panel: Školstvo v Slovenskom národnom povstaní

Počas SNP sa v školách povstaleckého územia nevyučovalo. Prevažná časť učiteľov, profesorov a školských pracovníkov, pokiaľ neboli mobilizovaní v armáde, sa aktívne zapojila do protifašistického odboja. Povstalecké Povereníctvo Slovenskej národnej rady (SNR) pre školstvo a národnú osvetu vydalo dokumenty, ktoré na dlhé desaťročia zásadne určili smerovanie a charakter slovenského školstva.

- 1. september 1944: Vzniklo povstalecké Povereníctvo SNR pre školstvo a národnú osvetu, post povereníka zastával Jozef Lettrich za občiansky blok a Alexander Bahurinský, neskôr Ondrej Pavlík a Ladislav Šimovič za komunistov.
- 6. september 1944: Povstalecká SNR prijala tri školské nariadenia: o poštátnení školstva na Slovensku, o úprave školstva a bohoslužobnej reči nemeckej a maďarskej národnostnej menšiny a o zrušení zákazu koedukácie v školách na Slovensku.
- 8. september 1944: Povereníctvo SNR pre školstvo a národnú osvetu vydalo obežník *Pracovná povinnosť zamestnancov školskej správy*, ktorým vyzvalo všetko učiteľstvo aktívne sa zapojiť do Povstania.
- koniec októbra 1944: Povstalecké Povereníctvo SNR pre školstvo a národnú osvetu vyplátilo učiteľom na povstaleckom území platy na tri mesiace vopred a ukončilo svoju činnosť.

3. panel: Školstvo na konci druhej svetovej vojny

Postupom frontovej línie na Slovensku v rokoch 1944 a 1945 sa už na mnohých miestach v školách začalo vyučovanie. Druhá svetová vojna spôsobila v školstve

Osobnosti školstva v Povstaní.

- moriadnou situáciou učiteľov po odstúpení slovenského územia Maďarsku na základe Viedenskej arbitráže).
- 23. október 1939: Na Filozofickej fakulte v Bratislave bol zriadený Telovýchovný ústav pre vzdelávanie stredoškolských profesorov telesnej výchovy.
- 3. júl 1940: Bol prijatý zákon o Slovenskej univerzite v Bratislave (Universitas Slovaca Istropolitana), za prvej ČSR Univerzite Komenského, ktorým bola popri filozofickej, právnickej a lekárskej zriadená aj prírodovedecká fakulta a včlenená katolícka a evanjelická a. v. bohoslovecká fakulta.
- 26. november 1940: Bol prijatý zákon o ľudových školách, ustanovujúci právo zriaďovať ľudové školy výlučne cirkvi alebo obci (dovtedy mal toto právo i štát).
- 30. august 1940: Vydané bolo nariadenie o vylúčení židovských detí zo všetkých škôl okrem židovských ľudových škôl a tried.
- 4. október 1940: Vydané bolo nariadenie s mocou zákona o zriadení Vysokiej obchodnej školy v Bratislave.
- 29. október 1940: Prijatý bol zákon o učiteľských akadémiách (dovtedy učiteľské ústavy), ktorý predĺžil vzdelávanie zo štyroch na päť rokov a zrušil koedukáciu.
- 7. máj 1941: Prijatý bol zákon o Štátnom konzervatóriu (dovtedy Hudobná a dramatická akadémia pre Slovensko v Bratislave).

- na Slovensku škody na školských budovách, zariadení a učebných pomôckach vo výške takmer 600 mil. vtedajšej československej meny, čo predstavovalo 20-ročné investície do slovenského školstva. Nová školská správa na oslobodenom území začala uskutočňovať zmeny v organizácii školstva, najmä však v zameraní a obsahu výchovy a vzdelávania, ktoré reflektovali porážku fašizmu Červenou armádou, ale aj silnejúci vplyv komunistov na politické smerovanie štátu.
- január 1945: Čelný predstaviteľ SNR Vavro Šrobár bol poverený zmapovať stav školstva v mestách na oslobodenom území východného Slovenska.
- 24. február 1945: Za povereníka SNR pre školstvo a osvetu bol vymenovaný Ondrej Pavlík, ktorý položil základy nového školského úradu v Košiciach.
- 7. marec 1945: Povereník Ondrej Pavlík vydáva obežník *Výzva k slovenským učiteľom a profesorom*, ktorý apeluje na účasť na oslobodzovaní Československa.
- marec 1945: Na pôde povereníctva vznikli prvé školské dokumenty upravujúce základný smer výchovy a vzdelávania v nových spoločensko-politických podmienkach.
- apríl 1945: Vzniká expozitúra Povereníctva školstva a osvety v Bratislave.
- 11. apríl 1945: Za nového povereníka SNR pre školstvo a osvetu je vymenovaný Ladislav Novomeský.

Stranu pripravil Ľubomír PAJTINKA
Foto a reprofoto autor

Verejná tabuľa na označenie školy z roku 1944.

a študent vedel, nielen kedy Povstanie vypuklo, ale aj čo bolo jeho podstatou,” uviedol minister školstva, vedy, výskumu a športu Peter Pellegrín. Slávnostná vernisáž sa uskutočnila 25. augusta v priestoroch Múzea školstva a pedagogiky na Hálovej ulici v Petržalke. Otvorením sprevádzal okrem autorov výstavy Mgr. Michaely Gallusovej, PhDr. Vladimíra Michaličku, CSc., a PhDr. Daniely Vaněkovej aj herec a pamätník začiatku SNP v Banskej Bystrici Mgr. art. Juraj Sarvaš. Pre verejnosť bude výstava otvorená do 13. novembra 2015. Múzeum pripravilo k výstave aj publikáciu, ako aj vzdelávacie programy pre školy, sprievodné programy, prednášky, besedy a premietanie školských filmov zo 40. rokov 20. storočia. Výstava vznikla pod záštitou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR a v spolupráci s Múzeom židovskej kultúry Slovenského národného múzea v Bratislave, Múzeom SNP v Banskej Bystrici, so Slovenským zväzom pro-

Žiaci skúmali dejiny svojich rodov

POZNAJ SVOJU MINULOSŤ

Najstarší slovenský pedagogický časopis Rodina a škola, ktorý vznikol pred 114 rokmi, zorganizoval už jedenásty rok medzinárodného projektu pre žiakov základných a stredných škôl s názvom *Poznaj svoju minulosť alebo Pátranie po predkoch*. Unikátny projekt si získal neobvykle veľkú popularitu na Slovensku aj za hranicami. Zaujal predovšetkým nezvyčajnou témou, ale aj tým, že pri skúmaní sa žiaci dozvedajú mnohé zaujímavé veci z dejín svojich predkov a objavujú novú dimenziu svojho života. Potvrdzujú to ich práce i vyjadrenia v nich.

Základom spoločenstva vždy boli rodové väzby, rod a rodina, teda najbližší ľudia, s ktorými človek žil a ktorí boli základom jeho zrodu, aby sa on stal ich nasledovníkom a následne predkom ďalších generácií. Rodina a rod sú základom prežitia ľudstva. Bez rodiny, teda bez svojej matky, otca, starých, prastarých rodičov, by sme neboli, nejestvovali. Naš osobný život sa síce začína našim narodením, ale to, ako vyzeráme, ako sa smeje, ako sa mračíme, aký je náš genofond, to je posolstvo našich predkov. Rodíme sa do sociokultúrneho prostredia, ekonomických podmienok, ktoré nám vytvárajú predpoklady na naše šance v živote. V tejto súvislosti je namieste otázka – treba nám poznať svoje korene? Poznáme ich? Čo vieme o svojich najbližších, svojich predkoch? Aká bola naša babička, ako žila, aké mala osudy jej cesta životom, čo mala rada, čo ju hnevalo? Aké bolo jej zdravie, jej myslenie, aké mala vzdelanie? Čo v živote robila, čo dokázala, čo vedela, kde všade počas života bola, akými jazykmi hovorila? Vieme niečo o týchto veciach alebo sa sústreďujeme len na seba a svoje prežívanie života a ostatné, najmä minulosť, je nám ukradnuté? Čím ďalej, tým viac si aj bežný človek uvedomuje, že naša identita sa začína pozna-

Vítazov 11. ročníka projektu ocenil v júni na slávnostnom odovzdávaní cien vtedajší minister školstva Dušan Čaplovič.

ním svojej histórie. Ukazuje sa, že úlohou školy je stále viac poskytovať žiakovi nielen vedomosti, ale aj kompetencie a najmä posilňovať jeho hodnotový svet vrátane toho, aby sa dokázal zorientovať v otázke vlastnej identity a hodnoty svojho členstva. Projekt *Poznaj svoju minulosť* už jedenásty rok pomáha žiakom základných a stredných škôl práve v týchto témach. Odborníci okrem iného konštatujú, že v slovenských rodinách dochádza v posledných rokoch ku generačnej kríze. Zhoršujú sa vzťahy a komunikácia medzi rodičmi a deťmi, starými rodičmi a vnúčatami, starými rodičmi a rodičmi. Stráca sa súdržnosť rodiny, chýbajú spoločné témy, pestovanie spoločných hodnôt. Deti, ale ani mnohí dospelí nemajú ukot-

venie v priestore ani čase, nepoznajú svoje miesto vo svete, hodnotu života, kultúry, seba samého. Táto komunikačná a etická kríza má za dôsledok zníženie celkovej kvality života v rodinách i v spoločnosti. Jedným z liekov na zlepšenie situácie je najšť pre všetkých silnú spoločnú tému, cestu k porozumeniu a pochopeniu me-

dzi mladšími a staršími a naopak, ale najšť aj cestu k svojim koreňom, k svojim predkom. Takouto témou je bezpochyby téma rodinnej histórie, pamäti rodiny, vystopovanie súvislostí medzi rodinnou históriou a históriou svojej obce, mesta, regiónu, štátu, dejinnými udalosťami vôbec. Liekom je prebudenie hrdosti na svojich predkov,

Výsledková listina 11. ročníka medzinárodného projektu Poznaj svoju minulosť alebo Pátranie po predkoch

Kategória Základné školy

1. miesto:	Linda Maninová, Základná škola, Škultétyho 2326/11, Topoľčany pedagóg: Mgr. Oľga Turečeková, Mgr. Mária Bezáková
2. miesto:	Jana Sanetriková, Základná škola, Lipová 13, Spišská Nová Ves pedagóg: Mgr. Ingrid Macková
3. miesto:	Daniel Kiss, Základná škola, Zemné 846 pedagóg: PaedDr. Gertrúda Podvorená
4. miesto:	Andrea Geletová, Základná škola, Lipová 13, Spišská Nová Ves pedagóg: Mgr. Ingrid Macková
5. miesto:	Martina Husková, Základná škola, Škultétyho 2326/11, Topoľčany pedagóg: Mgr. Oľga Turečeková, Mgr. Mária Bezáková
6. miesto:	Timon Lumír Fillo, Základná škola, Školská 17, Heľpa pedagóg: Mgr. Mária Bošefová
7. miesto:	Martin Košťál, Základná škola, Obchodná 7, Zohor pedagóg: Mgr. Mária Križanová
8. miesto:	Jakub Valášek, Základná škola, Sekule 119 pedagóg: Eva Trajlinková
9. miesto:	Michal Durec, Základná škola nár. um. Ľudmily Podjavorinskej s materskou školou, Bzince pod Javorinou 346 pedagóg: Elena Laskovičová

Kategória Stredné školy

1. miesto:	Martin Lukáč, Gymnázium, Metodova 2, Bratislava pedagóg: Mgr. Denisa Plichtová
2. miesto:	Jana Žiřčáková, Súkromná stredná odborná škola, Ul. 29. augusta, Poprad pedagóg: Mgr. Mária Cpinová
3. miesto:	Natália Šlesárová, Gymnázium, Varšavská cesta 1, Žilina pedagóg: PhDr. Alica Virdzeková
4. miesto:	Katarína Kováčová, Gymnázium, Jesenského 2243, Kysucké Nové Mesto pedagóg: Mgr. Mária Macúšová
5. miesto:	Gabriela Šeligová, Gymnázium, Varšavská cesta 1, Žilina pedagóg: PhDr. Alica Virdzeková
6. miesto:	Lukáš Wittlinger, Pedagogická a sociálna akadémia, Komenského 12, Lučenec pedagóg: Mgr. Eva Michútová, Mgr. Ľubica Čvikotová
7. miesto:	Filip Zrník, Gymnázium, Varšavská cesta 1, Žilina pedagóg: PhDr. Alica Virdzeková
8. miesto:	Zuzana Matiová, Gymnázium sv. košických mučeníkov, Čordákova 50, Košice pedagóg: PaedDr. Helena Čižmarová

Kategória Slovenské školy v zahraničí

1. miesto:	Branislav Fábry, Báčsky Petrovec, Vojvodina, Srbsko, v súčasnosti študent Strednej odbornej školy obchodu a služieb, Pelhřimovská 10, Dolný Kubín pedagóg: RNDr. Peter Ištván
2. miesto:	Ivona Zolnajová, Základná škola hrdinu Janka Čmelíka, Stará Pazova, Srbsko pedagóg: Jaroslav Miklovic
3. miesto:	Kristína Ikerová, Základná škola hrdinu Janka Čmelíka, Stará Pazova, Srbsko pedagóg: Jaroslav Miklovic

Ked' má na vyučovaní hlavné slovo študent

MENTORING

Dnes už nie je medzi slovenskými učiteľmi ojedinelý názor, že žiak či študent má mať oveľa aktívnejšiu úlohu pri určovaní činností na vyučovacej hodine ako kedysi. Názor vychádza z predpokladu, že podnietiť v žiakovi záujem o danú tému je jednoduchšie, ak ho zvolené aktivity prirodzene zaujímajú. No dokázať zladať nálady a návrhy dvoch tuctov detí či dospievajúcich môže byť niekedy nad ľudské sily. A platí, že predovšetkým učiteľ musí vedieť, čo chce na hodine robiť, aby si z nej žiaci niečo odniesli.

Existuje však typ vzdelávania, kde študent má naozaj výhradné slovo v otázke, čo sa na hodine bude diať. Možno je to vďaka tomu, že „študentom“ je samotný učiteľ a hodinou sa myslí jeho vyučovacia hodina. Tá pokračuje aj po zvonení – priamo v škole, v kaviarni, kdekoľvek – debatou s človekom, ktorý na hodine sedel v zadnej lavici. Reč je o osobnom rozvoji prostredníctvom mentoringu.

Mentorom nemôže byť každý

Jedným zo základných princípov úspešného mentoringu je, že mentor učiteľovi nehovorí, čo má presne robiť, ale posunie ho k sebareflexii, ktorá ho dovedie k nájdeniu

vlastnej cesty na riešenie daného problému. V anglicky hovoriacom svete sa niekedy pre rolu mentora používa pojem kritický priateľ, čo je celkom výstižné. Mentorom by mal byť učiteľ s veľkými skúsenosťami. Je potrebné tiež dodať, že výborný učiteľ nevyhnutne nemusí byť výborný mentor. Sú ľudia, ktorí majú na túto prácu dobré predpoklady – napríklad v podobe schopnosti vytvárať a udržiavať s mentorovaným vzťahy, ktoré napomáhajú vzájomnú dôveru a spoluprácu. Riaditeľ školy, ktorý premýšľa o mentoringu pre svojich (začínajúcich) učiteľov a chce na to využiť skúsenejších kolegov, by mal byť schopný odhadnúť, kto má na rolu mentora dobré vlastnosti a schopnosti. Inou alternatívou je využiť služby exter-

nej organizácie, ktoré mentoring ponúka. Na Slovensku tak bezplatne už tretí rok robí občianske združenie LEAF, v ktorom autor tohto článku pracuje. Program má názov *Individuálny rozvojový program učiteľa* a tu sú jeho základné princípy.

■ Zmapujte terén

Skôr než sa začne so samotným mentoringom v triede, použije sa on-line dotazník na zmapovanie situácie učiteľa. Dotazník vyplňajú žiaci aj mentor, ktorý učiteľa pozoroval niekoľko hodín. Ucelený obraz sa dotvorí po rozhovoroch s kolegami, riaditeľom či niektorými vybratými rodičmi žiakov.

■ Viete, aké sú vaše slabé a silné stránky?

Ked' je dotazník vyplnený všetkými zangážovanými, učiteľ a mentor sa stretnú. Počas stretnutia si prejdú výsledky a pomenujú učiteľove slabé a silné stránky. Takto akoby narysovali štartovaciu čiaru ich nasledovnej spoločnej cesty.

■ Vy sa rozhodnite, na čom pracovať

Na základe výsledkov dotazníka a rozhovoru s mentorom sa učiteľ rozhodne, čomu sa chce v programe venovať. Mentor má len poradný hlas. Spomeňte si na úvod článku: toto je program, kde o dianie rozhoduje ten, ktorý je vzdelávaný.

■ Pátranie skončené, čas začať niečo robiť

Ked' už si učiteľ stanovil cieľ (napr. spestriť hodiny alebo zlepšiť disciplínu), je načas začať pracovať na jeho dosiahnutí. Učiteľ si za pomoci mentora premyslí konkrétne aktivity, ktoré začne v triede skúšať najbližšie 2 – 3 týždne. Po uplynutí tohto času navštívi mentor pár učiteľových hodín a sleduje, k akým zmenám došlo. Po hodinách si s učiteľom sadne a poskytne mu spätnú väzbu, ako to vyzeralo zo zadnej lavice. Učiteľ predstaví svoju perspektívu a spolu sa dohodnú, ako ďalej. Či boli aktivity vhodné a treba v ich praktizovaní pokračovať, alebo niektoré treba zmeniť za iné, prípadne len pridať ďalšie. Opäť je na zodpovednosti učiteľa 2 – 3 týždne dohodnuté aktivity skúšať. Potom je opäť rad na mentorovi, aby navštívil hodiny učiteľa a dal mu spätnú väzbu. Toto sa deje niekoľko mesiacov. Ak sa učiteľovi podarí dosiahnuť vytýčený cieľ a vo veci nie je viac čo riešiť, sadnú si opäť s mentorom k výsledkom vstupného zmapovania a dohodnú si nový cieľ. Presnejšie, učiteľ sa rozhodne, či a na čo by sa chcel najbližšie zamerať.

■ Ako bolo na počiatku, nech je aj na konci

svoju rodinu, jej členov, seba samého, hr-dosti na svoje bydlisko, svoju vlasť.

Toto boli podnety, prečo sa roku 2000 zrodil projekt *Poznaj svoju minulosť alebo Pátranie po predkoch*. V jeho rámci majú žiaci základných a stredných škôl upriamiť svoju pozornosť na minulosť, na poznanie svojich koreňov, na genézu svojej rodinnej histórie. Téma projektu sa na prekvapenie mimoriadne ujala. Už v prvom ročníku sa do neho zapojilo 312 škôl a vyše 4 000 žiakov a študentov. V ďalších ročníkoch sa situácia menila, ale počet zapojených subjektov sa stále rozširoval. Za jedenásť rokov projektu v ňom už pracovalo takmer 32-tisíc žiakov z vyše tisíc škôl na Sloven-sku i v zahraničí. Na zatiaľ poslednom, 11. ročníku sa uplynulý školský rok zúčastnilo takmer 1 500 mladých ľudí, ktorí spracova-li dejiny svojich rodín a rodov.

Projekt potvrdzuje, aké potrebné je prebú-dzať v mladých ľuďoch záujem o život ich predkov, o rodinu, obec, cez ňu kraj a Slo-vensko s jeho bohatou kultúrnou a jazyko-vou tradíciou v spojenej Európskej únii. Zo súťaže sa stal významný výchovno-vzdelá-vací projekt, ktorý podnietil niektoré školy k tomu, že pri formovaní svojich vzdeláva-cích programov začali vytvárať voliteľný predmet *Dejiny mojej rodiny*.

Mnohí žiaci objavili svoje rodinné väzby s vynikajúcimi slovenskými osobnosťami nášho vedeckého, kultúrneho, športového či politického života. V uplynulých roční-koch boli zistené rodinné prepojenia naprí-klad na Ľudovíta Štúra, americkú herečku slovenského pôvodu Ingrid Beerovú, ostri-homského arcibiskupa Petra Pázmánya, amerického kozmonauta so slovenskými koreňmi E. A. Cernana, lekársku legendu Slovenska prof. Konštantína Čárského, spi-sovateľov Ladislava Nádašiho-Jégého, Mi-lana Vároša, Andreja a Jerguša Ferkovcov či tanečníka Jána Ďurovčíka.

Mnohé práce svojou kvalitou a rozsahom patria medzi odborné práce s vysokou hodnotou. Veď ak dokáže siedmak či ôsmak napísať 120-, 130-stranovú prácu, nakreslíť rodokmeň svojho rodu siahajúci až do polovice 18. storočia či ešte hlbšie do histórie, to už je dôkaz skutočnej kvality a úžasnej snahy. Prostredníctvom projektu sa žiaci nielen oboznamujú s dejinami svojich rodín, ale posilňujú aj svoju kul-túrnu a národnú i štátnu identitu tak, ako to pripomínajú mnohé európske odporu-čenia. Slovenský projekt je v tomto smere jedinečný a zapájajú sa doň pravidelne aj slovenské školy zo zahraničia. Mimoriad-nu zásluhu na jeho rozšírení majú najmä učitelia, z ktorých mnohí pracujú v tomto projekte už celých jedenásť rokov.

Lubomír PAJTINKA
Foto archív

Rovnaký proces ako pred začatím práce v triede sa udeje aj na konci. K slovu sa opäť dostane on-line dotazník, v ktorom žiaci a mentor hodnotia učiteľove výko-ny. Ak to v predchádzajúcich mesiacoch medzi učiteľom aj mentorom fungovalo, v dotazníku by sa to malo odraziť.

■ Koniec?

Posledné stretnutie už býva neformál-ne, učiteľ s mentorom si sadnú na ve-čeru a zhodnotia (aj vďaka záverečným výstupom), či došlo k reálnemu po-sunu. Podajú si ruky a rozlúčia sa. No nie je výnimkou, že ostanú priateľmi a stretávajú sa ešte dlho potom, ako sa program oficiálne skončil.

Takto na papieri môže mentoring vyznieť až príliš formálne. V realite je tento spôsob se-barozvoja najmä o vzťahoch. Mix ľudskosti a odbornosti, v ktorom sa práca a priateľ-stvo prelínajú a všetci zúčastnení – učiteľ, mentor, žiaci – sledujú spoločný cieľ. Naprí-klad v podobe radosti z učenia (sa). Kto si to chce vyskúšať, má do konca septembra šancu získať svojho „kritického priateľa“ na webovom sídle združenia LEAF.

Dávid KRÁLÍK

Halenárstvo

REMESLÁ

Halenári, či ľudovo širičiari, boli krajčíri špecializovaní na šitie haliien alebo širíc, čiže širokých sedliackych kabátov, ľu-dovo kepeňov, z bieleho nefarbeného hrubého súkna, ktoré sa nazývalo gara-žia. Halenárstvo sa rozšírilo v slovenskom a maďarskom prostredí až od konca 16. storočia. Takmer výlučným odberateľom halenárskych výrobkov bolo vidiecke obyvateľstvo. Haleny boli obľúbené pre-dovšetkým na území dnešného Maďarska a na Slovensku sa nosili najmä v Bratislav-skej, Nitrianskej, Tekovskej, vo Zvolenskej, v Novohradskej a Gemerskej stolici, takže aj majstri halenárskeho remesla pôsobili zväčša len v týchto regiónoch.

V 18. storočí bolo na Slovensku iba 5 hale-nárskych cechov; v Bratislave (vznikol roku 1658), v Hlohovci, kde pôsobil od roku 1670, vo Štvrtku na Ostrove (od roku 1675), v Pezinku i Trnave (presný rok za-loženia nie je známy). Roku 1709 pribudol halenársky cech v Modre. Historik Anton

Špiesz predpokladal, že početní halenári na strednom Slovensku boli členmi tamoj-ších krajčírskych cechov.

Najprv richtár, potom cisár

Štatút bratislavského halenárskeho cechu vydali 18. februára 1658 richtár a mestská rada Bratislavy. O rok neskôr ho potvrdil a znova vydal aj cisár Leopold I. Štatút má 34 článkov, ktoré sú písané po maďarsky, len úvod, kde sa spomínajú menovite traja majstri, a záver sú v latinčine.

V tomto cechovom štatúte sa popri ob-vyklých bodoch nachádza aj viacero zau-

schádzať každý štvrtrok, pričom každý majster bol povinný zaplatiť 5 „peniazov“ (pod maďarským označením *pénz* sa ne-pochybne myslí denár), z nich jeden sa dával Špitálu sv. Ladislava a štyri do ce-chovej pokladnice. Ako majstrovský kus (*remek, avagy mesterdarab*) sa predkladali výrobky určené na trh ušité z troch pécií (okolo 5 – 7 metrov) súkna. Novoprijatý majster po zapísaní do cechovej knihy za-platil poldruha zlatého ako tzv. ďakovný pohár (*köszönő pohár*) a vystrojil hostinu v hodnote 32 zlatých.

Majstri tohto cechu mali právo prezerať výrobky cudzích remeselníkov privázané do Bratislavy na jarmoky a od každého

Maďari a Chorváti z okolia Bratislavy oblečení v halenách.

jímavých a originálnych ustanovení, ktoré iné cechy nemali. Napríklad vždy na Nový rok si majstri mali spomedzi seba vybrať uvažlivého a zaslúžilého cechmajstra, a ak sa nevedeli dohodnúť jednomyseľne, nasledovalo hlasovanie. Majstri sa mali

kusa, ktorý by mal čo do strihu alebo zoši-tia kaz, požadovali pintu (okolo 1,67 litra) vína. Ak by hociktorý majster spáchal vraž-du, dopustil sa smilstva, krádeže alebo sa dotkol zdochliny, vylúčili by ho z cechu. Pokiaľ by majster v opitosti urážal nieko-

ho v dome cechmajstra alebo za prítom-nosti ostatných majstrov, mal byť prísne potrestaný. Výška pokuty pre kohokoľvek v cechu, či už v prípade majstra, alebo to-variša, nemala presiahnuť 12 funtov vosku (funt mal hmotnosť 0,55 kg).

Zakázané pijanské lokality

Žiaden bratislavský majster, tovariš ani učeň nesmel kupovať ani popíjať víno v Podhradí, na Farskej ulici alebo v Dome bielych bratov (nachádzal sa na dnešnej Panskej ulici). Koho by pri tom prichytili, dostal by pokutu, a to majster 12 funtov, tovariš 6 funtov a učeň 3 funty vosku.

Kto sa chcel stať učňom, musel sa dosta-viť s dvomi ručiteľmi k majstrovi a ten sa za prítomnosti ďalších dvoch majstrov dohodol na podmienkach a dĺžke učenia, ktoré mohlo trvať dva alebo tri roky. Ak sa dohodli na dvoch rokoch, tretinu z peňazí, ktoré mal učeň zaplatiť, dostal cech a dve tretiny majster. Kto sa učil tri roky, dostal každý rok jednu halenu na predaj. Keď sa dohodli na podmienkach učenia, všetci prí-tomní sa zúčastnili na pohostení u majstra, ktorý s novoprijatým učňom znášal polovi-cu nákladov na obed. Za výučný list sa vy-beral poplatok jeden zlatý a 50 denárov. Roku 1822 pôsobili v Bratislave štyria hale-nári (*Kepe-nekschneider*). Roku 1828 bolo najviac halenárov vo Zvolene (36 maj-strov), nasledoval Tisovec (17), Ratková (12), Modra a Šaštín (po 11), Nové Zámky (10), Pezinok (9), Senica a Lučenec (po 8). Dnes nám toto dávne a špecifické remeslo pripomínajú nositelia priezviska Halenár, Kepeň či Širica.

doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD.
Foto archív autora

Na súťaži v talianskej Bugnare

SOŠ PRUSKÉ

Študenti Strednej odbornej školy (SOŠ) Pruské Peter Haviar a Eva Mikolášová sa v dňoch 30. augusta až 4. septembra zú-častnili 9. Medzinárodného floristického festivalu v talianskej Bugnare. Svoje zruč-nosti porovnávali s ďalšími deviatimi flor-istickými tímami z rôznych európskych krajín, konkrétne z Maďarska, Talianska, Holandska, Fínska, Belgicka, Chorvátska a zo Švédska.

Zaujímavým aspektom súťaže bol fakt, že medzi sebou bojovali profesionáli spolu so študentmi. Súťaž pozostávala z troch čiastkových úloh, ktoré boli hodnotené samostatne. Prvou úlohou bol kvetinový zákusok – súťažiaci museli vyzdobiť sva-dobnú tortu, ktorú si každý tím vyžrebo-val, a následne vytvoriť kvetinový koláč. Na zhotovenie tohto diela mali tri hodi-ny. Druhá úloha bola situovaná priamo do mesta Bugnary. Každý súťažiaci tím si vyžreboval konkrétne miesto v meste a vytvoril aranžmán, rešpektujúc prísne technické zadania, náročné na vypraco-

Študenti z Pruského a ich kvetinová modelka.

vanie. Úlohou číslo tri bolo vytvorenie kvetinových šiat. Každému tímu bola pridelená modelka, ktorá šaty na mó-dnej prehliadke aj predviedla. Na ich vyhotovenie mali súťažiaci päť hodín. V sobotu večer sa mesto zaplnilo množ-stvom ľudí zo širokého okolia – organi-zátori zaznamenali celkovo 20-tisíc náv-števníkov. V rámci večerného programu modelky predviedli kvetinové šaty a nadišlo vyhodnotenie celej súťaže. Eva a Peter skončili na ôsmom mieste, čo bolo v silnej konkurencii profesionálov veľmi dobré umiestnenie. Celý priebeh večera prenášala talianska televízia. Pre našich študentov to bola veľká skúš-ka, v ktorej obstáli veľmi dobre, preto-že hodnotiteľská komisia posudzovala jednotlivé práce z hľadiska myšlienky, kompozície, farby či techniky. Keďže floristický festival v Bugnare sa koná každy rok, už teraz sa študenti z Pruského tešia na budúci ročník s presvedčením, že opäť budú vo výbere európskych flor-istických škôl a organizácií, aby mohli vzorne reprezentovať nielen svoju školu, ale aj Slovensko.

Ing. Janka FEDOROVÁ
Foto archív školy

Ako ovládnuť klávesnicu?

PRÁCA S TEXTOM

Výpočtová technika sa pomaly, ale isto stáva neoddeliteľnou súčasťou nášho každoden-ného života. Jej využitie už nie je spojené len s vybranými profesiami, ale zasahuje aj do profesijného a súkromného života kaž-dého z nás. Či už pedagógovia, alebo žiaci, študenti sa stretávajú s potrebou naučiť sa ovládať nielen počítačové programy, inter-net, ale napríklad aj písanie všetkými desia-timi prstami. Ťukanie do klávesnice dvoma či troma prstami je pre mnohých jediným východiskom pri práci s klávesnicou. Študenti mnohých škôl, ale najmä obcho-dných akadémií, stredných odborných škôl

služieb a obchodu či podnikania, majú výhodu, že ich vzdelávací program zahrňa aj predmety, v rámci ktorých sa naučia klá-vesnicu ovládať všetkými desiatimi prsta-mi. K tomu sú pridružené aj predmety za-oberajúce sa korešpondenciou či rýchlym spracovaním textu. Týmto, ale aj mnohým iným témam sa venuje časopis Slovenský stenograf. Aj keď jeho názov napovedá iné zameranie, keďže stenografia ako predmet sa už dnes nevyučuje, ide o časopis, ktorý je pomocníkom pri výučbe administratív-no-technických predmetov. Prináša texty na odpis, diktáty, ukážky a úlohy k rôznym druhom písomností či spracovania textu. Tento školský rok, pre časopis už šesťde-siaty deviaty, ponúkne čitateľom znovu

texty k disciplíne wordprocessingu, ktorá vyvrcholí v celoslovenskom kole. Na to, aby sa študent, a možno i pedagóg, naučil klávesnicu plne ovládať a využívať, treba najmä chuť a veľa tréningu. Avšak

všetok čas strávený pri výučbe písania všetkými desiatimi bude zúročený celoži-votným ušetrením času a energie.

(lp), ilustračné foto stock.xchng

Prírodovedné múzeum pre školy

SNM

Prírodovedné múzeum Slovenského národného múzea (SNM) pripravilo v priestoroch historickej budovy na Vajanského nábreží v Bratislave v novom školskom roku viaceré zaujímavé výstavy a podujatia a cez ne šancu uvidieť mnohé zázraky prírody. Pre svojich návštevníkov ponúka hodnotný zážitok z poznania toho najcennejšieho, čo na Slovensku máme. SNM sa svojou 2,5-miliónovou zbierkou predmetov zaraďuje medzi významné prírodovedné európske múzeá. Unikátne exponáty, aké inde neuvidíte, sú aj cennou učebnou pomôckou. Rozšíria žiakom pohľad na živú i neživú prírodu, dokážu uchvátiť svojou jedinečnosťou, vzbudíť záujem a pomáhajú porozumieť i zapamätať si základné zákonitosti, ktoré v prírode panujú. Do prírodovedného kabinetu školy sa určite nezmesťí najväčšia morská ryba, ktorá sa ešte v minulom storočí vyskytovala i na našom území, najväčší cicavec strednej Európy ani na Slovensku najťažší a navyše ohrozený vták tejto oblasti. V múzeu majú žiaci tiež možnosť spoznať vzácne minerály, meteority a pozoruhodné skameneliny a modely prehistorických stvorení i v životnej veľkosti, „ako z iného sveta“, ktoré im pomôžu predstaviť si neuveriteľnú históriu našej planéty. Možno tu vidieť aj vzácne a ohrozené organizmy a endemity v ich nasimulovanom prirodzenom prostredí. Slovenské i svetové unikáty, zaujímavosti a „rekordéri“ z oblasti prírody si získajú pozornosť každého návštevníka.

Škola v múzeu

Špeciálne školským skupinám ponúka Prírodovedné múzeum SNM bohatý, užitočný a zábavný program v rámci Školy v múzeu. Táto ponuka skvele dopĺňa učebné osnovy a žiaci sa navyše pútavou formou dozvedia informácie z oblasti prírodných vied. Na základe predstáv učiteľov možno podľa potreby program prispôbiť a snažiť sa individuálne vyhovieť jednotlivým skupinám i špeciálnym požiadavkám. Školy si môžu vopred objednať i lektorát, teda výklad k určitému úseku prírodovedných expozícií. Vtedy sa žiakom bude ve-

novať odborník na konkrétne vedné odvetvie, vysvetlí im celú koncepciu expozície, prehĺbi poznanie, obohatí zážitok o najväčšie zaujímavosti a odpovie na ich otázky. Výklad, podaný odbornou či hrovou formou, sa dá prispôbiť všetkým vekovým kategóriám. Žiaci od druhého stupňa

doplňajú zoologické, botanické a antropologické vzácnosti a zaujímavosti. Botanická a zoologická expozícia *Biodiverzita Slovenska* je venovaná biodiverzite prírody sveta v rozdielnych klimatických podmienkach. Hovorí o tom, prečo je príroda na Zemi taká rozmanitá, ukazuje fascinu-

základných škôl a študenti môžu napríklad absolvovať pri prechádzkach expozíciami múzea kvíz, ktorý im pomôže zapamätať si dôležité fakty a obohatí návštevu o kuriózy zo sveta prírody. Pre najmladších návštevníkov sú pripravené náučné hry.

Zázraky prírody

Štyri stále expozície Prírodovedného múzea SNM patria aj k cenným atrakciám Bratislavy. Ich súhrnný názov je *Zázraky prírody*, čo výstižne vyjadruje nevšedný zážitok z poznania živej i neživej prírody a jej unikátov. Na sprevádzanie týmito expozíciami si školy môžu objednať lektora. Najnovšia paleontologická expozícia je nazvaná *Príbeh života na Zemi*. Návštevníkov zoznamuje s fascinujúcou cestou, ktorou prešiel život od začiatku Zeme. Prostredníctvom unikátnej zbierky skamenelín, paleontologických modelov významných živočíchov i rastlín, nasimulovaných pradávných scenérií v diorámach približuje tajomný a dávno zaniknutý svet. Diorámy

júcich obyvateľov týchto takých odlišných ekosystémov. Expozícia ohromí nielen zahraničných návštevníkov rozmanitosťou a krásou slovenskej prírody. Prekvapí mnohými vzácnymi exponátmi a informáciami, ktoré by mal vedieť človek o svojej krajine, a pripomenie, prečo musíme naše najväčšie bohatstvo chrániť.

Neživú, no rovnako krásnu súčasť prírody predstavuje expozícia *Klenoty Zeme*. Návštevníkov môže uchvátiť rozsiahlou a unikátnou kolekciou minerálov a drahých kameňov s mnohorakou škálou farieb a tvarov z pozoruhodných rudných oblastí Slovenska i z iných častí sveta. Majú možnosť vidieť zbierku vzácných meteoritov a historické banské mapy a fotografie, ktoré dokresľujú atmosféru banských miest.

Školy si môžu vybrať i vzdelávací program vo forme prezentácií, z ktorých mnohé dopĺňajú učebné osnovy prírodopisu, biológie, chémie, geografie, fyziky, dejpisu. Žiaci sa dozvedia aj fakty či najnovšie poznatky z výskumu prírodných vied od odborníkov na zoológiu, botaniku, paleontológiu, mineralógiu, antropológiu, ekológiu i astronómiu, ktorí dôležité a zaujímavé témy spracovali. Prednášky pre menších sú podané aj interaktívnou formou a môže ich sprevádzať prezentácia materiálu, ku ktorému sa nemajú šancu dostať bezprostredne blízko, ba dokonca sa ho aj vlastnoručne dotýkať.

Zábavné vzdelávanie

Neoddeliteľnou súčasťou aktivít Prírodovedného múzea SNM sú každoročne veľké vzdelávacie a zábavné akcie pre verejnosť a školy počas významných dní a vedeckých podujatí. Počas Európskej noci výskumníkov, ktorá pripadá na piatok 26. septembra, budú priestory múzea otvorené od deviatej hodiny ráno do polnoci, s posledným vstupom o pol dvanástej. Ústrednou témou tohtoročného už 8. ročníka atraktívneho podujatia je heslo *Veda je dobrodružstvo*. Vedecká šou aj na Slovensku ukáže, že veda a výskum sú vzrušujúce oblasti, ktoré prinášajú obrovské zážitky a nečakané dobrodružstvá na ceste za novými objavmi a vynálezmi. Tento deň bude vyhlásená aj vedomostná súťaž *Jeseň v prírode* spojená s umeleckým stvárnením jesennej prírody pre deti od 6 do 10 rokov, ktoré majú vzťah k prírodným vedám a rady preukážu svoje znalosti, fantáziu a zručnosť. Dvadsaťpäť výhercov s najkrajšími prácami sa 12. decembra v priestoroch expozícií Prírodovedného múzea SNM zúčastní zábavno-náučného programu *Objavy s Luciou*. Bude plný napätia v očakávaní odkrývania tajomstiev zahalených do večernej tmy.

Knihy o kraji a regióne

VMS

Žilinský samosprávny kraj (ŽSK) v spolupráci s martinským vydavateľstvom našej národnej inštitúcie vydal viacero tematicky zameraných kníh, ktoré obsahovo presahujú regionálnu problematiku a sú obohatením národnej histórie. Vlni v spolupráci s Maticou slovenskou vyšla napríklad monografia o Jurajovi Turzovi nazvaná *Veľká kniha o uhorskom palatínovi* od Pavla Dvořáka a autorského kolektívu zastupujúceho najmä regionálne múzeá v severozápadnej časti Slovenska. Ako sa odborníci pred niekoľkými rokmi v knihe o drôtárstve venovali spoločnému ľudovému re-

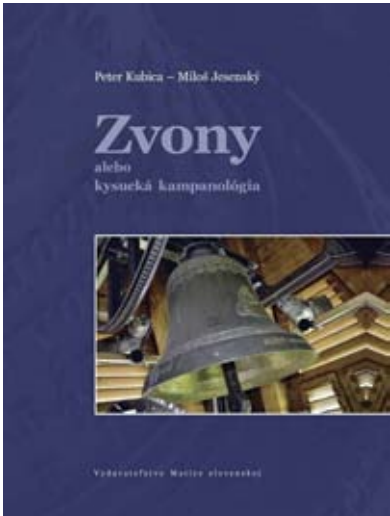
meselnému fenoménu tohto kraja presahujúcemu široko do sveta, Turzo a jeho rodina patrili k najvyššej spoločenskej vrstve Uhorska v období 16. a 17. storočia. Turzovci zasahovali hlboko do hospodárskeho i politického diania v krajine najmä v 16. a 17. storočí, zakladali nové dediny, nové farnosti i školy, významne podporovali vzdelanosť. O to cennejšie sú stopy, ktoré zanechali aj priamo v tomto kraji.

Ďalšou ocenenou publikáciou s regionálnou problematikou v celoslovenskom hodnotení sa stali *Gorali*, veľká kniha o zaujímavej histórii svojráznej komunity obyvateľov

Oravy, Liptova a Kysúc. Aj do nej autorsky prispeli pracovníci muzeálnych, knižničných a osvetových pracovísk žilinského regiónu a zásluhou už osvedčenej spolupráce s matičným vydavateľstvom sa stala aj knižným artefaktom. A obsažné sprievodné resumé do angličtiny dokladá ambíciu upozorniť na to, že život a kultúra tejto komunity v kraji má prinajmenšom stredo-európsky význam. „Svojrázni obyvatelia hôr na slovenskom, poľskom a českom pomedzí majú tajuplný pôvod, osobité zvyky, vlastné nárečie a rázovitú, nezameniteľnú kultúru odvodenú od valaského folklóru.“ Autori dávajú odpovede na otázky, odkiaľ prišli a čo nám priniesli, aké dedičstvo vytvorili počas mnohých generácií. Dokladajú to cez ich materiálnu kultúru, obyčaje, folklór a folklorizmus, nárečie, faktografiu hojne dokladajú neraz málo známym obrazovým materiálom. Silné zakorenenie gorolov ilustrujú cez ich kalendárne a rodinné obyčaje, nárečie, odievanie, tradičné zamestnania a remeslá, folklórne prejavy, ktoré bývajú ozdobou slávnostných príležitostí a nachádzame ich aj v ich každodenných životných prejavoch.

Zostavovateľsky aj autorsky sa na týchto či viacerých iných publikáciách ŽSK podieľali jej zamestnanci Miloš Jesenský a Peter Kubica. Žiada sa preto pripomenúť, že z ich autorskej dielne je takisto komornejšie ladená knižka *Zvony alebo kysucká campanológia*. Uvedomujeme si, že zvonolejárske dielne rovnako ako mohutné zvony vo vežiach vzácných historických chrámov alebo renesančných kampaníl sa nachádzajú aj v iných oblastiach Slovenska. V sú-

časnosti je však značne cenný každý vážny záujem o miestne a regionálne tradície. Toto knižné svedectvo je priekopnícke, čo ho, prirodzene, násobne fixuje pre nasledujúce generácie.

Putovanie kysuckou krajinou za zvonmi kostolov a kaplniek sprevádzajú fotografie a maľby miestnych výtvarníkov. Pridajme k nim autorské slovo: „Zvony sa nám svojím čarovným hlasom prihovárajú od narodenia až po poslednú cestu... Už sme pozabudli rozumieť ich reči. Naši predkovia vedeli podľa zvukov rozlíšiť, ktorý zvon sa ozýva a čo oznamuje, či niekde horí, či sa niekto porúčať na večnosť alebo či sa treba pobrať na svätú omšu. Vykročte s nami za tajomstvami zvonov, po zabudnutých cestičkách Kysúc, po výzgjajúcich schodoch v kostolných vežiach, obdivujte umenie zvonolejárrov z rôznych končín Európy, spoznajte čudné príbehy vzácných zvonov.“

KALENDÁRIUM

Ján Števček

(* 13. september 1929 Mýto pod Ďumbierom – † 26. september 1996 Bratislava) – literárny vedec. Vyštudoval slovenčinu a francúzštinu na Filozofickej fakulte SU v Bratislave, kde potom až do konca života pôsobil ako vysokoškolský učiteľ. Slovenskú literatúru prednášal aj v Budapešti a v Strasburgu. Svoj bádateľský záujem sústredil na prózu Františka Švantnera a ďalších predstaviteľov medzivojnového prózy. Je autorom televíznych adaptácií literárnych diel, prekladateľom z francúzštiny, editorom a redaktorom viacerých odborných zborníkov, filozofických esejí, autobiografických úvah, básnických zbierok, rozhlasovej hry.

Martin Palkovič

(* 4. október 1606 Čhtelnica – † 13. september 1662 Košice) – filozof, univerzitný pedagóg. Prednášal filozofiu, logiku, slobodné umenia, teológiu, zaoberal sa aj prírodnými vedami, najviac fyzikou. Pôsobil ako dekan a dlhšie na pozícii rektora Trnavskej univerzity, kde sa zaslúžil aj o výstavbu univerzitných budov. Pozývali ho prednášať do Viedne. Posledné roky svojho života bol rektorom Košickej univerzity.

Štefan Janšák

(* 14. september 1886 Osuské – † 8. júl 1972 Bratislava) – archeológ, diplomat. Patrí k zakladateľom slovenskej archeológie, popri mnohých archeologických nálezocho objavil roku 1928 keltské opevnené sídlisko na vrchu Pohanskej nad obcou Plaveckým Podhradím. Jeho zbierka obsidiánov patrí k najväčšej v strednej Európe, nachádza sa v Slovenskom národnom múzeu v Martine. Ako diplomat sa zaslúžil o rozvoj dobrých vzťahov s Francúzskom, z francúzskej literatúry prekladal. Dlhé roky bol predsedom spoločnosti Alliance Française v Bratislave, kde sa zaslúžil o otvorenie bilingválneho gymnázia s vyučovacím jazykom francúzskym.

František Hrušovský

(* 17. september 1903 Dolné Lovčice – † 9. september 1956 Cleveland, USA) – historik. Študoval na univerzitách v Prahe, Krakove a Bratislave. Bol riaditeľom Gymnázia v Kláštore pod Znievom, kde je po ňom pomenovaná základná škola. V Matici slovenskej v Martine pracoval ako redaktor historických zborníkov. V rokoch 1938 – 1945 bol členom Slovenského snemu. Roku 1945 emigroval, žil v USA, kde pôsobil od roku 1952 ako riaditeľ Slovenského ústavu v Clevelande. Je autorom kníh *Slovenské dejiny* (1939), *Slovenské dejiny: učebnica pre IV. triedu slovenských stredných škôl* (1942), *Slovenskí vladári* (1948), *Slovenské rehole v Amerike* (1955).

Karol Rayger

(* 22. september 1641 Bratislava – † 14. január 1707 Bratislava) – lekár, prírodovedec a amatérsky entomológ. Cisár Leopold I. ho vymenoval za dvorného lekára a protomedika v Uhorsku. Zriadil botanickú záhradu, kde pestoval najmä liečivé rastliny. Je autorom dodnes používanej pľúcnej skúšky novonarodených detí, ako prvý lekár v Uhorsku opísal influenzu.

Eugen Suchoň

(* 25. september 1908 Pezinok – † 5. august 1993 Bratislava) – hudobný skladateľ. Položil základy modernej slovenskej hudby. Hojne čerpal zo slovenskej ľudovej melodiky. Ako študent sa zapájal do kultúrneho a športového života Pezínka, založil salónny orchester, venoval sa aj maľbe. Profesionálne začal tvoriť na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave. Tam nadviazal priateľstvá s hudobníkmi, výtvarníkmi aj so spisovateľmi. Je autorom opier *Krúžava* a *Svätopluk*.

Július Botto

(* 24. júl 1848 Rozložná – † 29. september 1926 Revúca) – pedagóg, advokát, historik. Po štúdiách na gymnáziách v Rimavskej Sobote a Levoči študoval právo v Prešove. V rokoch 1869 – 1874 bol pomocným profesorom v Prvom slovenskom gymnázii v Revúcej. Po jeho zatvorení pôsobil ako advokát a verejný notár v Revúcej, kde v rokoch 1920 – 1924 pôsobil aj ako externý profesor na československom štátnom reálnom gymnázii. Venoval sa výskumu slovenskej histórie, kriticky študoval diela maďarských historikov a prehodnocoval ich s ohľadom na slovenské pomery. V rokoch 1914 – 1918 bol súdne stíhaný za prácu *Krátka história Slovákov*. Je autorom mnohých historických diel a miestopisných a historických článkov o Gemeri. V Rozložnej v budove bývalej evanjelickej fary má zriadený pamätný dom s literárnou expozíciou, pred druhou budovou gymnázia v Revúcej je pomník s jeho bustou.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ
Foto autor a archív